

Viljandi Lossipargi hoolduskava (2022-2031)

KOOSTAJA:

Maastikuarhitektuuri Büroo OÜ

Vastutav spetsialist: Valdeko Lukken

TELLIJA:

Viljandi Linnavalitsus

PROJEKTI TOETAS:

Keskonnainvesteeringute Keskus

Töö nr 06HK2021

Tartu 2021

Maastikuarhitektuuri Büroo
Address: Lai tn 1- 4, 51005 Tartu
Telefon: 740 6205
E-post: info@mab.ee
Koduleht: www.mab.ee
MTR nr: EP-10767406-0001

Viljandi Lossipargi HOOLDUSKAVA (2022-2031)

Viljandi maastikukaitseala reg. kood: PLO1001211

Viljandi MKA, Lossipargi pv. (KLO1101972)

Viljandi vanalinna muinsuskaitseala reg. nr: 27010

Viljandi ordulinnuse varemed vallikraaviga, 13.-17. saj reg. nr: 14709

Viljandi linnusepargi rippisild, 19-20.saj. reg. nr 14710

Asukoht: Viljandimaa, Viljandi linn

Vastutav spetsialist: Valdeko Lukken

Maastikuarhitekt: Kreeta Sipelgas

Maastikuarhitekt: Laura Andla

Tiitellehepilt: Kreeta Sipelgas, 2021

© Maastikuarhitektuuri Büroo OÜ, 2021

Sisukord

SELETUSKIRI	5
1. ÜLDANDMED	5
1.1. HOOLDUSKAVA KOOSTAMISE ALUS	5
1.2. TÖÖ EESMÄRK	5
1.3. ALA ASUKOHT, PIIRID JA OMANDISUHTED	5
1.4. KAITSEKORD	7
1.4.1. MUINSUSKAITSE	7
1.4.2. LOODUSKAITSE	8
1.5. RUUMIGA SEOTUD HUVIGRUPID	12
1.6. UURINGUD JA KASUTATUD ALLIKAD	12
2. AJALOOLINE ÜLEVAADE	15
2.1. ÜLEVAADE LINNUSEST JA PARGIST	15
2.2. KÄSITLETAVA ALA AJALOOLINE SEOTUS ÜMBRITSEVA RUUMIGA	28
3. OLEMASOLEV OLUKORD	33
3.1. RUUMI SEOSSED JA TERVIKLIKKUS	33
3.2. OL.OL ALADE TSONEERING JA HOOLDATUS	33
3.3. RELJEEF	37
3.4. TEEDESTRUKTUUR	38
3.5. HOONED JA RAJATISED	46
3.6. PUISTU	69
3.6.1. DENDROLOOGILINE HINNANG	69
3.6.2. VAATED RUUMIS	70
3.6.3. OLULISED ÜSIKPUUD, PUUDE GRUPID JA -READ, AVATUD-SULETUD ALADE TASAKAAL	79
4. VÄÄRTUSED JA PROBLEEMID	85
4.1. VÄÄRTUSLIKKUS JA OHUTEGURID	85
4.2. VÄÄRTUSTE KAITSE, PROBLEEMIDE ENNETAMINE JA KAITSE KORRALDAMINE	88
5. KAVANDATAVAD HOOLDUSTEGEVUSED	91
5.1. TEGEVUSKAVA ÜLESEHITUS	91
5.2. PUISTU HOOLDUS	96
5.2.1. RAIETÖÖD	97
5.2.2. PUUDE JA PÕÕSASTE HOOLDUS	99

5.3. MURU- JA NIIDUALAD (PARANDUS, NIITMINE, LEHTEDE KORISTUS)	101
5.3.1. MURU- JA NIIDUALADE PARANDUS JA HOOLDUS	101
5.3.2. LEHTEDE KORISTAMINE JA ÄRAVEDU	102
5.4. TEED JA PARKIMINE	103
5.5. RAJATISED RUUMIS	103
5.6. ELUSTIKU KAITSE JA TÄIENDAVID UURINGUD/ PROJEKTID	105
5.7. KAITSE KORRALDAMINE	105
5.7.1. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	105
5.7.2. UUE KAVA KOOSTAMINE	105
6. TULEMUSLIKKUSE HINDAMINE	109

GRAAFILINE MATERJAL

PLAAN 1: DENDROLOOGILINE HINNANG

PLAAN 2: OLEMASOLEV OLUKORD

PLAAN 3: VÄÄRTUSED

PLAAN 4: PROBLEEMID

PLAAN 5: HOOLDUSPLAAN

LISAD

LISA 1: LÄHTEÜLESANNE, TEHNILINE KIRJELDUS

LISA 2: DENDROLOOGILISE HINNANGU TABEL

LISA 2: KOOSTÖÖ JA KOOSKÕLASTUSED

LISA 3: LOSSIPARGI HOOLDUSKAVA 2011-2021 TÄITMISE ANALÜÜS

Seletuskiri

1. Üldandmed

1.1. HOOLDUSKAVA KOOSTAMISE ALUS

Viljandi Lossipargi hoolduskava on koostatud Maastikuarhitektuuri Büroo OÜ poolt. Töö tellijaks on Viljandi Linnavalitsus. Töö on koostatud Keskkonnaameti poolt välja antud kaitsealuse pargi hoolduskava koostamise juhendile tuginedes.¹ Arvestatud on Firenze hartat, Muinsuskaitseameti-, Keskkonnaamet- ja Viljandi Linnavalituse poolseid ettepanekuid,² looduskaitse- ja muinsuskaitsealuste ning kaitsealuse objektiga seotud määrusi ja eeskirju. Töö teostamise aluseks on töö lähteülesanne ja erinevad allikmaterjalid.

1.2. TÖÖ EESMÄRK

Käesoleva hoolduskava koostamise eesmärkideks on tuua välja kaitsealuses ruumis esinevad probleemid ja pakkuda neile lahendusi. Kaardistada töös käsitletaval alal esinevad väärtused, tuua välja neid mõjutavad ja ohustavad tegurid ning esitada väärtuste kaitsele suunatud tegevused. Hoolduskavaga antakse ettepanekud ja suunised töös käsitletava ala edaspidiseks hoolduseks. Hoolduskava on soovituslik abimaterjaliks toetuste taotlemisel ja hoolduslepingute sõlmimisel.

Hooldustöid tehes tuleb eelkõige mõelda väärtuste säilimisele ja hoidmisele, kuid samuti tuleb arvesse võtta kaitseala kasutust, ohutust, sihtgruppide huve ning praktilisi kaalutlusi. Viljandi Linnavalitsusel on kohustus tagada Viljandi Lossipargi aja- ja asjakohane hooldus.

Viljandi Lossipargi kohta on olemas geodeetiline alusplaan, mille on koostanud REIB OÜ 2010. a. novembris (töö nr.TT-2797).

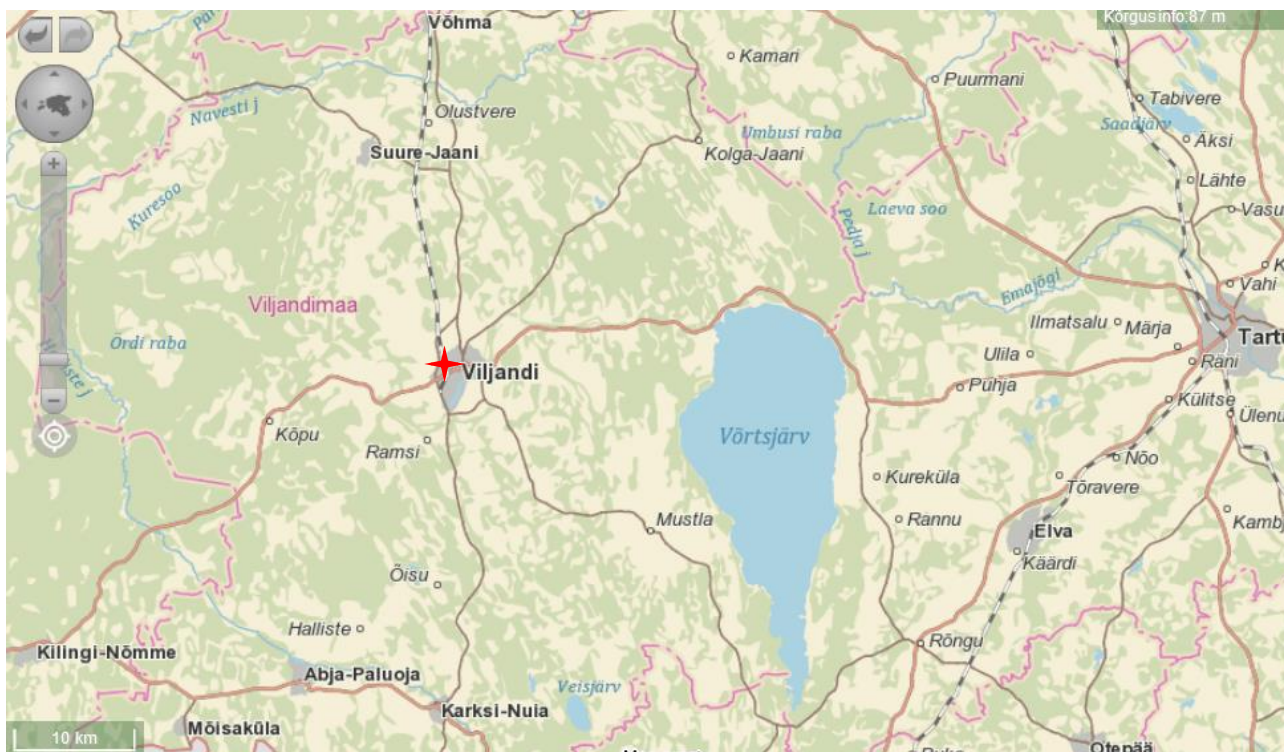
Hoolduskava koostatakse ca 17 ha alale. Viljandi Lossipargi hoolduskava koostamise aluseks on võetud pargi ajalooline kompositsioon, välitöödel saadud andmed, muuseumidest ja arhiividest ning andmebaasidest kogutud materjalid.

1.3. ALA ASUKOHT, PIIRID JA OMANDISUHTED

Viljandi Lossipark paikneb Viljandimaal, Viljandi linnas, Viljandi maastikukaitsealal (vt kaart 1). Hoolduskavas käsitletav ala paikneb Viljandi vanalinnas, jäädes Viljandi järvest loodesse. Ala on kompaktne ja hästi maastikus eristatav. Töös käsitletavast alast lõunasse ja kagusse jääb Ranna pst., lõunasse Hariduse pst., läände Hariduse pst., ühiskondlike ehitiste maa ja üldkasutatav maa, põhja peamiselt elamumaad, Talli tn ja Tasuja pst ning ärimaa, kirdesse üldkasutatav maa, läände Pikk tn ja elamumaa. Töös käsitletav Viljandi Lossipark on vanemaid ajalooliseid objekte Viljandi linnas.

¹ Nutt, N. 2011. Pargi hoolduskava koostamise juhend. Keskkonnaamet. Tartu.

² Väljastatud tagasisidena e-maili teel.

Kaart 1. Viljandi lossiparki asukoht, mis kaardil on tähistatud punase tähisega.³

Kaart 2. Hoolduskavas käsitletav ala.⁴

³ Maa-ameti kaardiserver, mai 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGis>.

Hoolduskavas käsitletavat kinnistud, nende sihtotstarbed ja omandisuhted on loetletud tabelites 1 ja 2. Hoolduskava plaanidel on ära toodud hoolduskava piir.

Tabel 1. Hoolduskava teostatava ala maaüksused.

Nr	Katastriüksuse tunnus	Maaüksuse nimi	Pindala (ha)	Maaomandi sihtotstarve	Kuulumine muinsuskaitseala territooriumile	Kuulumine Maastiku-kaitseala territooriumile	Kuulumine teostatava hoolduskava hulka
1	89714:001:0008	Lossimäed	ca 16	Üldkasutatav maa	+	+	+
2	89701:001:0324	Tasuja pst 7	ca 0,7	Üldkasutatav maa	+	osaliselt	+

Tabel 2. Hoolduskava koostatava ala kontaktvöändisse kuuluvad maaüksused.

Nr	Katastriüksuse tunnus	Maaüksuse nimi	Maaomandi sihtotstarve
1	89713:003:0055	Ranna pst	Transpordimaa
2	89701:001:0154	Hariduse tänav	Transpordimaa
3	89714:001:0100	Hariduse tn12a	Ühiskondlike ehitiste maa
4	89701:001:0148	Tali tn 9	Üldkasutatav maa
5	89701:001:0152	Tali tn	Transpordimaa
6	89714:001:0006	Tali tn 5a	Elamumaa
7	89714:001:0002	Tali tn 5	Elamumaa
8	89713:004:0023	Tasuja puiestee	Transpordimaa
9	89714:001:0050	Tasuja pst 6	Ärimaa
10	89713:004:0028	Tasuja pst 5	Üldkasutatav maa
11	89701:001:0324	Tasuja pst 7	Üldkasutatav maa
12	89713:004:0070	Pikk tn 28	Elamumaa
13	89713:004:0025	Pikk tänav T2	Transpordimaa

1.4. KAITSEKORD

Viljandi lossipargi (st töös käsitletav ala) kaitsekord on reguleeritud nii muinsus- kui ka looduskaitsealalt. Kaitsereehimiga tagatakse Viljandi lossipargis paiknevate ja ala ümbritsevate üksikobjektide ja alade põhiväärtuste kaitse.

1.4.1. Muinsuskaitse

Viljandi Lossipark kuulub Viljandi vanalinna muinsuskaitseala (muinsuskaitseala, reg. nr 27010) koosseisu ja hõlmab suuremalt jaolt, Viljandi ordulinnuse varemed vallikraaviga, 13.-17. saj ehitismälestis, reg. nr 14709), mälestise ala. Viljandi vanalinna Muinsuskaitseala on vastu võetud 31. märts 1995.a. EV valitsuse määrusega nr. 153.

Viljandi Lossipargi alale kuuluvad järgmised muinsuskaitsealused objektid:

- Viljandi linnusepargi rippisild, 19-20.saj. (ehitismälestis, reg. nr 14710);
- Viljandi ordulinnuse varemed vallikraaviga, 13.-17. saj (ehitismälestis, reg. nr 14709).⁵

Viljandi Lossipargi ala kontaktvöändisse kuuluvad järgmised muinsuskaitsealused objektid:

⁴ Maa-ameti kaardiserver, mai 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGis>.

⁵ Kultuurimälestiste riiklik register. Kättesaadav: <http://register.muinas.ee>.

- Viljandi mõisa ait, 19. saj. (ehitismälestis, reg. nr 14725);
- Viljandi lennukitehase hoone, 20. saj. I pool (ehitismälestis, reg. nr 14723);
- Terroriohvrite ühishaud (ajaloomälestis, reg. nr 8467);
- Viljandi Katariina kabeli varemed, 15. saj. (ehitismälestis, reg. nr 14718);
- Viljandi mõisa peahoone, 19. saj. (ehitismälestis, reg. nr 14724);
- Viljandi Jaani kirik, 15. saj. (ehitismälestis, reg. nr 14711);
- Elamu Viljandis Pikk 4, 1909.a. (ehitismälestis, reg. nr 14732);
- Elamu Viljandis Lutsu 5, 1906-1907.a. (ehitismälestis, reg. nr 14733).⁶

Kinnismälestisel ja muinsuskaitsealal tööde tegemise luba on nõutav vastavalt muinsuskaitseaduse § 52 lõike 1 ja 3 kohaselt.⁷

Kaart 3. Väljavõte Viljandi vanalinna muinsuskaitsealast, Viljandi lossipargis ja lähialadel asuvatest mälestistest.⁸

1.4.2. Looduskaitse

Endine looduskaitse all olev Viljandi lossipark (KLO1200578) kuulub Viljandi maastikukaitseala (KLO1000279) alla, uue nimetusega Viljandi MKA, Lossipargi piiranguvöönd (KLO1101972).⁹ Viljandi maastikukaitseala maismaa pindala on 204,1 ha.¹⁰ Lossipargi piiranguvööndi maismaa pindala on

⁶ Kultuurimälestiste riiklik register. Kättesaadav: <http://register.muin.ee>.

⁷ Riigi Teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019013?leiaKehtiv>.

⁸ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGIS>.

⁹ Keskkonnaagentuur. Kättesaadav: https://infoleht.keskkonnainfo.ee/default.aspx?state=5;68547593;est;eelisand;;&comp=objresult=ala&obj_id=-1831098188.

¹⁰ Keskkonnaportaal. Kättesaadav: https://keskkonnaportaal.ee/register?kkr_kood=KLO1000279

17,4 ha.¹¹

Viljandi maastikukaitseala, mis loodi väärtusliku maastiku ja elupaikade kaitseks ning mille tuumiku moodustavad Tännasilma-Viljandi-Raudna orustiku keskosa ja selles asuv Viljandi järv,¹² on olnud kaitse all alates aastast 1964, kui Viljandi Rajooni RSN Täitevkomitee 17. jaanuari 1964. a otsusega nr 1 „Looduskaitsest Viljandi rajoonis“ võeti kaitse alla maastiku üksikelement (Viljandi ürgorg), mis reorganiseeriti Viljandi Maakonnavalitsuse 21. augusti 1990. a määrusega nr 296 „Loodushoiust Viljandi maakonnas“ kohaliku tähtsusega Viljandi ürgorumaastikukaitsealaks. Viljandi maastikukaitseala moodustati Viljandi Maakonnavalitsuse 9. novembri 1992. a määrusega nr 413 «Looduskaitse korraldus Viljandi maakonnas».¹³ Kaitseala on moodustatud looduslikult mitmekesise maastiku, kompensatsioonialade ja haruldaste liikide elu- ja kasvupaikade kaitseks.¹⁴ Viljandi maastikukaitseala välispiir ja varasem kaitse-eeskiri kinnitati Vabariigi Valitsuse 17. juuni 1997. a määrusega nr 121.¹⁵ Kehtiv Viljandi maastikukaitseala kaitsekord ja kaitseala välispiir on sätestatud Vabariigi Valitsuse 27. mai 2021. a määruse nr 50 „Viljandi maastikukaitseala kaitse-eeskiri“.¹⁶

Määruse § 5. „Piiranguvööndi määratlus“ kohaselt on Viljandi maastikukaitsealal kaks piiranguvööndit:

1. Viljandi piiranguvöönd
2. Lossipargi piiranguvöönd

Määruse § 6. „Piiranguvööndi kaitse-eesmärk“ kohaselt on Lossipargi piiranguvööndi kaitse-eesmärk Viljandi Lossipargi ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuuriliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu ning pargi- ja aiakunsti hinnaliste kujunduselementide säilitamine koos edasise kasutamise ja arendamise suunamisega. Kaitstav looduse üksikobjekt on Lossimägede paljand.¹⁷

Määruse § 7 lõige 3 punkt 5: Kaitseala valitseja nõusolekul on lubatud: Lossipargi piiranguvööndis puuvõrade ja põõsaste kujundamine, puittaimestiku istutamine ja puittaimestiku raie.¹⁸

Maastikuilme ja metsa elustiku mitmekesisuse ning puhkemetsa üldilme säilimiseks on ilma kaitseala valitseja nõusolekuta keelatud üle 120-aastaste okaspuude ning üle 80 aastaste lehtpuude raie, välja arvatud kuivanud ja külustajatele ohtlikud puud.¹⁹

¹¹ Keskkonnaagentuur. Kättesaadav:

https://infoleht.keskkonnainfo.ee/default.aspx?state=5;68547593;est;eelisand;;&comp=objresult=ala&obj_id=1831098188.

¹² Keskkonnaministeerium. Kättesaadav: <https://www.envir.ee/et/uudised/valitsus-kinnitas-viljandi-maastikukaitseala-uu-eeskirja-ning-arvas-kaitse-alt-valja-12>

¹³ Viljandi maastikukaitseala kaitsekorra uuendamise väljatöötamise kavatsus. Kättesaadav:

<https://docplayer.ee/168336485-Viljandi-maastikukaitseala-kaitsekorra-uuendamise-v%C3%A4ljalat%C3%B6tamise-kavatsus.html>.

¹⁴ Riigi Teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/1043043>.

¹⁵ Viljandi maastikukaitseala kaitsekorra uuendamise väljatöötamise kavatsus. Kättesaadav:

<https://docplayer.ee/168336485-Viljandi-maastikukaitseala-kaitsekorra-uuendamise-v%C3%A4ljalat%C3%B6tamise-kavatsus.html>.

¹⁶ Riigi Teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/101062021003>.

¹⁷ Riigi Teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/101062021003>.

¹⁸ Riigi Teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/101062021003>.

¹⁹ Keskkonnaministeerium. Kättesaadav: <https://www.envir.ee/et/uudised/valitsus-kinnitas-viljandi-maastikukaitseala-uu-eeskirja-ning-arvas-kaitse-alt-valja-12>.

Täpsustusena on kaitse-eesmärkidesse lisatud looduse mitmekesisuse kaitse, sel alal kaitstakse nüüdsest ka saarma ja III kaitsekategooria kalaliigi hingu elupaiku. Viljandi maastikukaitseala koosseisu jääb Viljandi Lossipark ning kaks kaitsealust üksikobjekti: Sammuli rahn ja Viljandi lossimägede paljand. Kaitseala piiranguvööndis on valitseja nõusolekul lubatud turberaie kuni 1 ha ja hall-lepikutes lageraie kuni 0,5 ha suuruse langina.²⁰

Viljandi MKA, Lossipargi piiranguvööndis elutsevad mitmed kaitsealused taime- ja loomaliigid, mille elupaikadega tuleb hooldustegevuses arvestada. Täpsema info liikide kohta saab võimalusel Keskkonnaametilt.

Kaitseala (Viljandi maastikukaitseala) valitsejaga (Keskkonnaametiga) kooskõlastamist vajavad tegevused, samuti lubatud ja keelatud tegevused on loetletud kaitse-eeskirjas. Keskkonnaameti kooskõlastused tuleb taotleda tegevuste elluviimise eelselt eraldi.

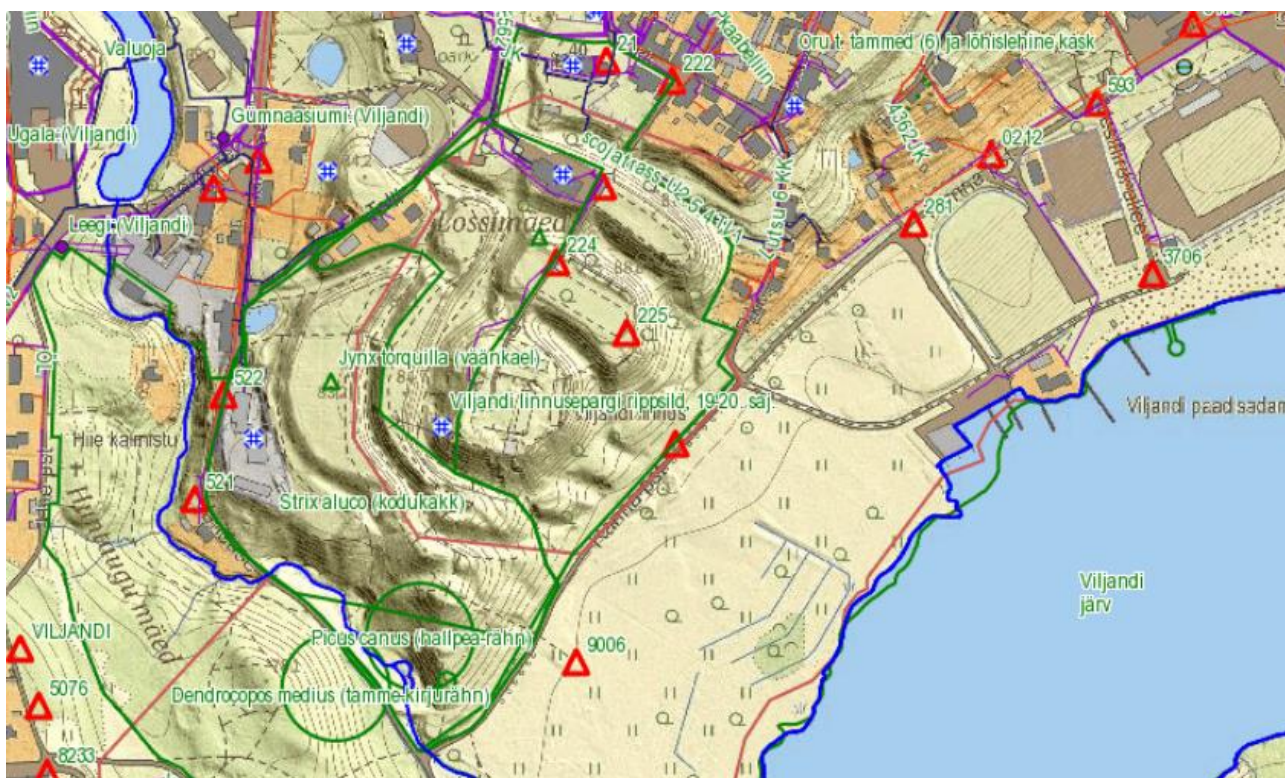
Kaart 4. Viljandi maastikukaitseala piir. Kaardil tähistatud punase joonega.²¹

²⁰ Keskkonnaministeerium. Kättesaadav: <https://www.envir.ee/et/uudised/valitsus-kinnitas-viljandi-maastikukaitseala-uu-eeskirja-ning-arvas-kaitse-alt-valja-12>.

²¹ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGIS>.

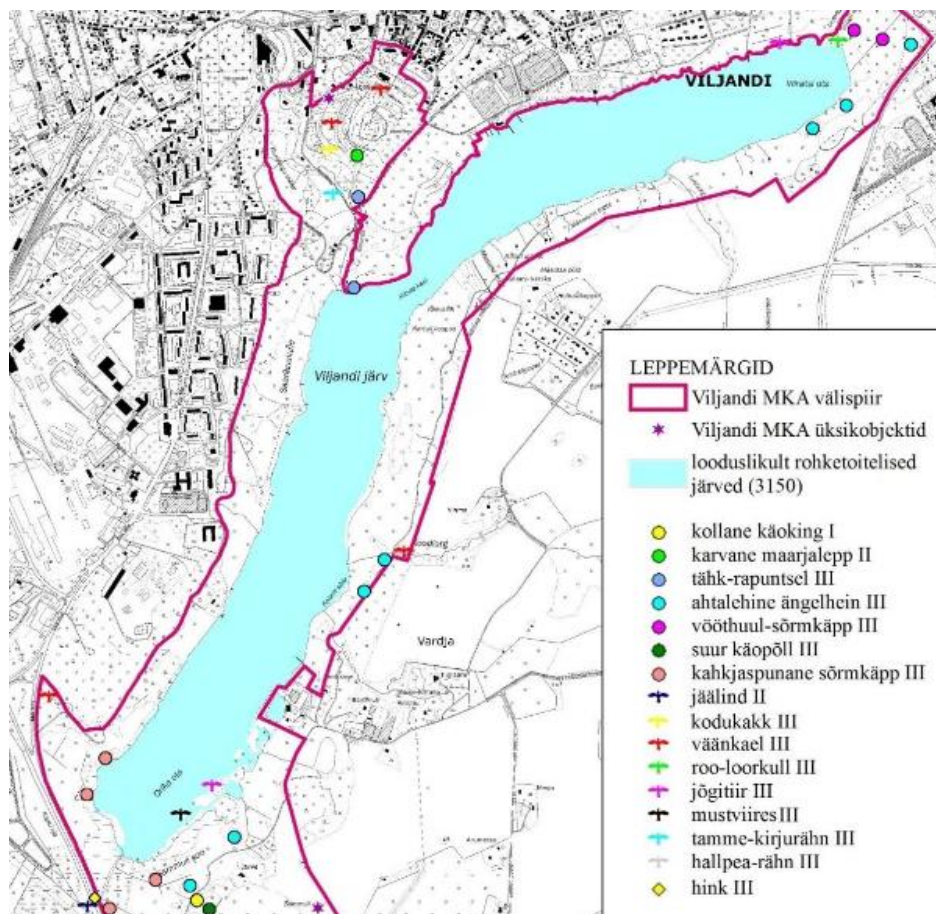
Kaart 5. Viljandi maastikukaitseala Viljandi lossipargi osas leiduvate III kat. kaitsealuste liikide piirkonnad.²²

Kaart 6. Kitsendusi põhjustavad objektid.²³

²² Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGIS>.

²³ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGIS>.

Kaart 7. Väljavõte Viljandi maastikukaitseala kaitseväärtuste paiknemisest.²⁴

1.5. RUUMIGA SEOTUD HUVIGRUPID

Olulisemad Viljandi Lossipargiga seotud huvigrupid on Viljandi Linnavalitsus koos kohalike elanikega, Keskkonnaamet, Muinsuskaitseamet, tehnorajatiste valdajad ning maastikukaitseala külastajad. Muinsuskaitsealuse Viljandi vanalinna muinsuskaitseala, mille hulka kuulub Viljandi Lossipark, järelevalve teostajaks on Muinsuskaitseamet ja looduskaitsealuse Viljandi MKA, Lossipargi pv. valitsejaks on Keskkonnaamet, kelle huvideks on tagada kaitsealuse pargi heakord ning sealsete väärtuste säilimine. Viljandi Linnavalitsus on huvitatud Lossipargi ala heakorrast, ohutusest ja atraktiivsusest nii kohalikele elanikele kui ka külastajatele. Kohalik elanik on peamiselt huvitatud võimalusest kasutada ala vaba aja veetmise kohana, mis oleks heakorrastatud, roheline, atraktiivne ja turvaline.

1.6. UURINGUD JA KASUTATUD ALLIKAD

Teadaolevaid ajaloolisi uuringuid, ülevaateid eraldi Viljandi Lossipargi kohta pole koostatud, samas on säilinud hulganisti ajaloolisi allikmaterjale, eriti fotosid Viljandi linnusest, selle ümbrusest ja Viljandi mõisa hoonetest. Allikmaterjalina on olemas eelneva 10 aasta kohta koostatud hoolduskava ja rekonstrueerimisprojekt. Viljandi maastikukaitsealal (mille hulka on kuulunud ka Viljandi Lossipargiala) on viidud läbi erinevaid elustiku uuringuid.

Dokumendid (seadused, määrused, arengukavad, standardid jmt):

²⁴ Viljandi maastikukaitseala kaitsekorra uuendamise väljatöötamise kavatsus. Kättesaadav: <https://docplayer.ee/168336485-Viljandi-maastikukaitseala-kaitsekorra-uuendamise-v%C3%A4ljat%C3%B6tamise-kavatsus.html>.

- Alas, A., Hiob, M. Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Artes Terrae Maastikuarhitektid. Viljandi-Tartu.
- Eesti Standardid. Puittaimed haljastuses. EVS 939.
- Kaljundi, T., Viir, T. 2001. Lossipargi haljastuse arengukava. Tallinn-Viljandi.
- Looduskaitseeadus. Riigi Teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/12808270?leiaKehtiv>.
- Muinsuskaitseeadus. Riigi Teataja. Kättesaadav: <https://www.riigiteataja.ee/akt/119032019013?leiaKehtiv>.
- Viljandi linna arengustrateegia 2030+ ja arengukava 2020-2025. Viljandi Linnvalitsus. Viljandi.
- Viljandi maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2011-2020. Viljandi Linnvalitsus. Viljandi.
- Viljandi vanalinna Muinsuskaitseala (EV valitsuse määrus nr.153, 31. märts 1995).
- Viljandi Maastikukaitseala (EV valitsuse määrus nr. 121, 17.juuni 1997).
- Viljandi maastikukaitseala kaitse-eeskiri. (EV valitsuse määrus nr. 50, 27. mai 2021).
- Viljandi Üldplaneering.

Uurimustööd ja projektid:

- Alttoa, K. 1983. Viljandi linnuse ajalooline õiend. Tartu. MKA arhiiv, ERA.T-76.1.11321.
- Alttoa, K. 1983. Viljandi ordulinnus. Arhitektuurimälestise pass. Linnuse asendiplaan. Tallinn. MKA arhiiv.
- Järve-Eronen, L., Tuulik, T. 2011. Viljandi lossimägede rekonstrueerimise põhiprojekt AB Järve & Tuulik OÜ. Tallinn.
- Järve-Eronen, L., Tuulik, T. 2011. Lossipargi hoolduskava 2011-2021. AB Järve & Tuulik OÜ. Tallinn.
- Viiri, T. 2010-2011. Viljandi Lossimägede puistute dendroloogiline ekspertiis (DE).
- Järve, S. 2011. Ekspert hinnang Viljandi Lossimägede pargipuistu hooldamise kohta. MTÜ Eesti Arboristide Ühing.
- Viir, T. 2011. Ekspertarvamus Viljandi Lossimägede kändude ja puude langetamise kohta. SKM Haljastuse OÜ. Kilingi-Nõmme.
- Kaljundi, T., Keskküla, M. 2007. Viljandi ordulinnuse varemete konserveerimise ja maastiku korrastamise kontseptsioon. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.
- Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

Andmebaasid ja -kogud, koduleheküljed:

- Eesti Muuseumide Veebivärv. Kättesaadav: <https://www.muis.ee/>.
- Eesti Rahvusarhiivi andmebaasid. Kättesaadav: <http://www.ra.ee/>.
- Firenze harta. Kättesaadav: http://www.keskkonnaamet.ee/public/Firenze_harta.pdf.
- Järvamaa Muuseum (PM).
- Keskkonnaportaal. 2021. Kättesaadav: <https://keskkonnaportaal.ee/register>.
- Keskkonnainfoleht EELIS. 2021. Kättesaadav: <https://infoleht.keskkonnainfo.ee>.
- Kultuurimälestiste riiklik register. 2021. Kättesaadav: www.muinas.ee.
- Maa-ameti kaardiserver (x-gis). 2021. Kättesaadav: www.maaamet.ee.
- Muinsuskaitseamet (MKA).
- Tallinna Linnamuuseum (TLM).
- Tartu Kunstimuuseum (TKM).
- Viljandi Linnavalitsuse kodulehekülg. 2021. Kättesaadav: <http://www.viljandi.ee/>.
- Viljandi Muuseum (VM).

Trükised, väljaanded:

- Viljandi lossivaremed on kui pahempidi maastik. Ajaleht Sakala.
<https://sakala.postimees.ee/2397175/viljandi-lossivaremed-on-kui-pahempidi-maastik>
- Alttoa, K. 1978. Viljandi linna kujunemisest. Ehitus ja Arhitektuur 2, lk 48-54.
- Aluve, K. 1993. Eesti keskaegsed linnused. Tallinn. lk 20-22.
- Hellström, K. 2010. Maastikuhooldus. Kirjastus Argo. Tallinn.
- Järve, S., Eskla, V. 2009. Puude ja põõsaste lõikamine. Tallinn.
- Kaljundi, T. 2004. Linnused linnades. Kunst.ee nr 1, lk 91-95.
- Mölder, A. 2010. Vanade pargipuude hooldamine. Luua.
- Nurme, S., Paju, K.-M. 2009. Pargitaimestiku hooldus, nr 29. Muinsuskaitseamet.
- Nutt, N. 2011. Pargi hoolduskava koostamise juhend. Keskkonnaamet. Tartu.

2. Ajalooline ülevaade

2.1. ÜLEVAADE LINNUSEST JA PARGIST

Linnuse ajalugu

Muinaslinnus rajati Viljandisse kahe ürgoru vahele jäävale kõrgele seljandikule arvatavasti 11. sajandil.²⁵ 1211.a toimus linnuse esimene piiramine. See sündmus on ühtlasi Viljandi esmamainimine kirjalikes allikais.²⁶ 1223.a läks linnus üle Mõõgavendade ordule.²⁷ 1224.a hakati püstitama kivilinnust, mis oli Vana-Liivimaa võimsamaid linnuseid, komtuuri residents.²⁸ 13.-14. sajandil valmis uus pealinnus. 1560.a läks linnus venelaste kätte, kes 1582.a andsid selle üle poolakatele. Erinevate valitsejate ajal parandati linnust ja rajati mitmeid puidust kaitserajatisi. 17. saj. toimunud Põhjasõjas purustati linnus lõplikult.²⁹ Linnuse rusudest (eelkõige II ja III eeslinnuse (Kirsimägede)) saadud kivimaterjali kasutati sõdades hävinud linnahoonete taastamiseks.³⁰ 18. sajandist alates kuulus linnus ja seda ümbritsevad nn lossimäed Viljandi mõisa valdusesse, mille keskne osa asus praeguse lauluväljaku läheduses.³¹

Foto 1. Viljandi lossivaremed C. v. Ungern-Sternbergi järgi. 19.saj.³²

19. saj. on linnusest alles üksnes üksikud müürifragmendid. 1878.a. alustati linnuse

²⁵ Eesti Pargid 2. 2012. Keskkonnaministeerium. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

²⁶ Ettekanne: Keskaeg. Muistne vabadusvõitlus. Eluolu keskajal. Kättesaadav: <https://www.slideserve.com/alta/keskaeg>.

²⁷ Kultuurimälestiste register. Kättesaadav: <https://register.muinas.ee>.

²⁸ Ettekanne: Keskaeg. Muistne vabadusvõitlus. Eluolu keskajal. Kättesaadav: <https://www.slideserve.com/alta/keskaeg>.

²⁹ Kultuurimälestiste register. Kättesaadav: <https://register.muinas.ee>.

³⁰ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

³¹ Eesti Pargid 2. 2012. Keskkonnaministeerium. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

³² TLM. F5980.

kaevamistöödega Th. Schiemanni juhtimisel. Kuid müüriosad jäid konserveerimata. Kaevamisi- ja konserveerimistöid varasematel aegadel on linnuses teostatud veel 1898.a., 1939.a. ja 1971.-72.a., 1983.a.³³ Esimene linnuse rekonstrueerimisplaan pärineb 1922.a. ja selle on koostanud K. v. Löwis of Menari.³⁴ Nii Nõukogude Liidu ajal kui ka kaasajal on säilinud linnusevaremeid konserveeritud ja hooldatud.

Konvendihooned konserveerimistöid on jätkatud arhitekt Mart Keskküla juhendamisel 1995. aastast alates.³⁵

Linnuseruum

Ordulinnus paikneb kolmel järjestikusel suurkõrgendikul, mida eraldavad orgvagusdest kujundatud vallikraavid.³⁶ Viljandi ordulinnus koosnes pealinnusest, milleks oli 13.-14. saj. vahetusel rajatud konvendihooned, ning kolmest eeslinnusest. Tänapäeval nimetatakse pealinnust koos seda ümbritseva I eeslinnusega Kaevumäeks, II eeslinnust Teiseks Kirsimäeks ning III eeslinnust Esimeseks Kirsimäeks. Sisuliselt oli keskaegne Viljandi linn neljandaks eeslinnuseks. Linnal ja linnusel oli ühine kaitsemüür, siis võis ka varasemat linna nimetada eeskindlustuseks. Linnusel oli kaks väravat, mõlemad paiknesid kolmandas eeslinnuses. Üks neist avanes läände ja oli linnuse peavärv. Teise kaudu pääses linna, see asus praeguse Lossi tänava joonel.³⁷ Kolmandat ja teist eeslinnust ühendas omavahel puitsild, mis toetus kivisammastele. Samuti ühendas sild teist eeslinnust esimese linnusega.³⁸

Viljandi pealinnus on olnud tüübilt konvendihooned – neljatiivaline regulaarne rajatis ümber sisehoovi. Põhjaküljes on paiknenud värv ja loodeküljes torn, mida on hakatud kutsuma „Pikaks Hermaniks“. Linnusehoov on olnud sillutatud maakividega. Hoovi edelanurgas on paiknenud kaev.³⁹ Linnuse ehituslik ala on olnud tihedalt seotud loodusliku ümbrusega.

Linnuseruumi on läbi aegadel erinevalt kasutatud. Looduslikult kõrged mäed, sügavad orud ja omapärased nõlvad on andnud suurepärase võimaluse haljasalade tekkeks ja hilisematel aegadel pargi kujundamiseks, mis omakorda on loonud unikaalseid puhkekohti Viljandi ajaloolisesse linnuseruumi.

³³ Alttoa, K. 1983. Viljandi ordulinnus. Ajalooline õiend. Kultuurimälestiste register. Kättesaadav: <https://register.muinas.ee>.

³⁴ Alttoa, K. 1983. Viljandi ordulinnus. Ajalooline õiend. Kultuurimälestiste register. Kättesaadav: <https://register.muinas.ee>.

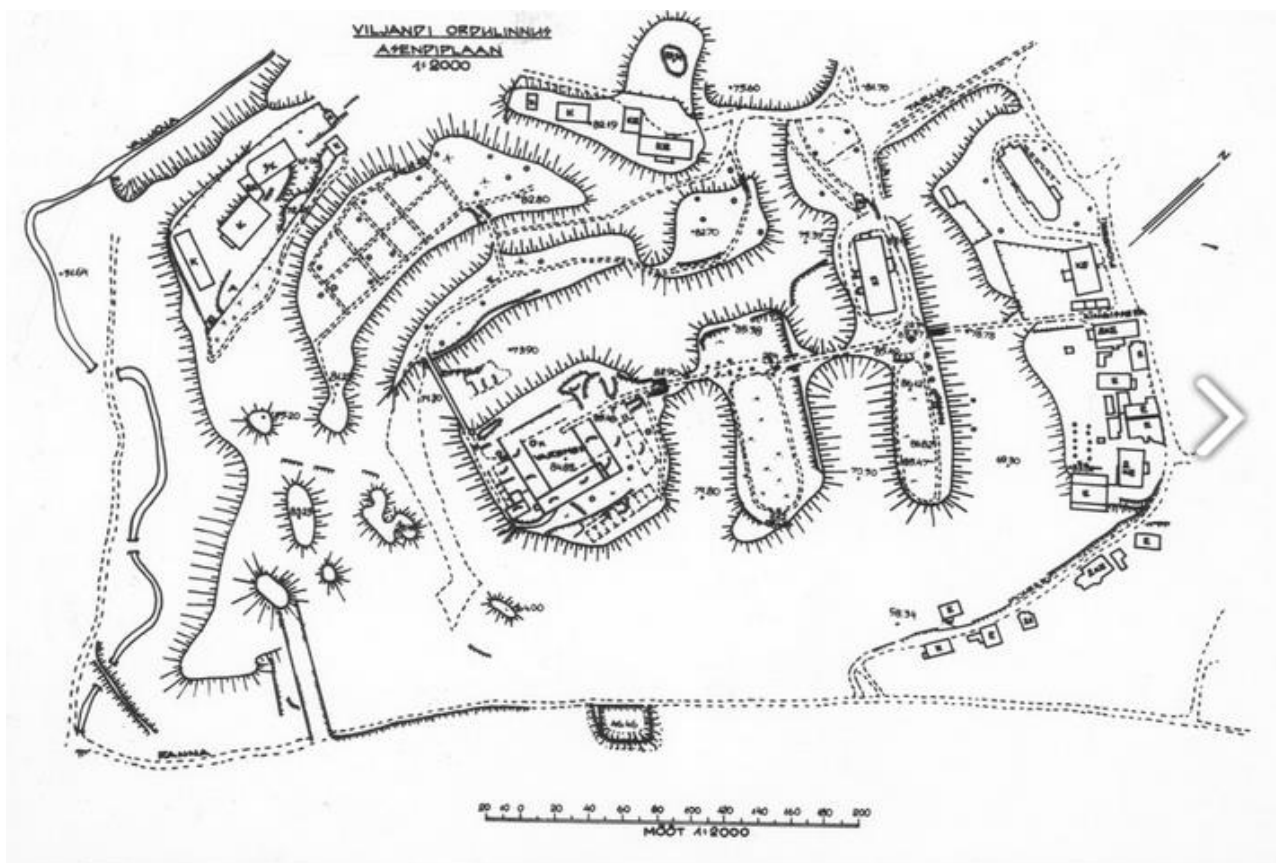
³⁵ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

³⁶ Kaljundi, T., Viir, T. 2001. Lossipargi haljastuse arengukava.

³⁷ Wikipedia. Kättesaadav: https://et.wikipedia.org/wiki/Viljandi_ajalugu.

³⁸ Alttoa, K. 1983. Viljandi ordulinnus. Ajalooline õiend. Kultuurimälestiste register. Kättesaadav: <https://register.muinas.ee>.

³⁹ Alttoa, K. 1983. Viljandi ordulinnus. Ajalooline õiend. Kultuurimälestiste register. Kättesaadav: <https://register.muinas.ee>.

Skeem 1. Linnuse asendiplaan.⁴⁰

Foto 2. Makett Viljandi ordulinnusest.⁴¹

⁴⁰ Altoa, K. 1983. Viljandi ordulinnus. Arhitektuurimälestise pass. Linnuse asendiplaan. Tallinn. Kultuurimälestiste riiklik register. Kättesaadav: <http://register.muinas.ee>.

⁴¹. Ettekanne: Keskaeg. Muistne vabadusvõitlus. Eluolu keskajal. Kättesaadav: <https://www.slideserve.com/alta/keskaeg>.

Lossipark

Sõjalise aktiivsuse perioodidel oli Viljandi ordulinnuse maa-alal tegemist ulatusliku kaitsemaastikuga, mis nõudis lagedat ringmaastikku ilma varjumist võimaldava puistuta. Avatus tagati loomade karjatamisega ja küttepuude varumisega. Seoses ordulinnuse hävinguga aga algas kaitsemaastiku kinnikasvamise protsess,⁴² mis kestis arvatavasti 19. sajandini.

17. sajandist alates kuulusid linnuse alad Viljandi mõisa koosseisu. Mõisaajal kasutati linnuse erinevaid mägesid puhke- kui ka majanduslikul otstarbel, linnuse ümbrusesse ehitati juurde hooneid ja rajatisi. Linnusekõrgendike järsud nõlvad on säilinud tänu looduslikule pinnatihedusele ja kattetaimestikule.

Hoogne ehitustegevus Viljandi lossimägedes sai alguse 19. sajandil, mil Viljandi mõisa omanikud Ungern-Sternbergid andsid linnarahvale loa 1867.a alates lossimägedes jalutamas käia.⁴³

Linnuse väljakaevamistöõde raames 1878.-79. aastal alustati Lossipargi piirkonna teedevõrgu korrastamis- ja kujundamistöid. Rajati sügavatesse vallikraavidesse teetamme, mis ühendasid linnusekõrgendikke ja hõlbustasid juurdepääsu varemetele. 1893. aastal alustati juba läbimõeldult laiaulatusliku puhkepargi kujundamist – rajati terviklik teede ja radade võrgustik koos trepistike, iste- ja vaatekohtadega ümbritsevatele maastikule, istutati puistikke nii Kirsimägedele, linnusevärava teetammile, teostati puhastusraided nii linnuseplatoodel kui nõlvaradadel, kujundati vaatekohtasid ja paigaldati istepinke.⁴⁴ Linnuseruum koos ümbritsevate aladega muudeti linlastele kasutatavaks romantiliseks pargiks, seega võib arvata, et just 19. sajandi lõpuks, mil hakati eesmärgipäraselt Lossiparki kujundama (rajati kõnniteid, istutati puid, lisati rajatisi jmt), oli Viljandi Lossipargi kui hilisema linnapargi alusstruktuur välja kujunenud.

Teatavaid muutusi Lossipargi kujundusse tõi kaasa Eesti Vabariigi 1920.-30ndad aastad ja Nõukogude periood, mil erinevaid alasid ja teedevõrku teatud määral muudeti. Suuremaks muutuseks võib pidada maastikulisi kujundusi, mille eesmärgiks oli luua kohti erinevate vabaõhu ürituste korraldamiseks.

Otsepääs linnast lossimägedesse loodi 1925. a puusilla (mida hakati nimetama Varese sillaks) ja trepi ehitamisega üle sügava oru.⁴⁵

1930. aastatel hakati Viljandit kujundama esinduslikuks turismilinnaks, mille üheks tõmbekohaks oli järve kõrval Lossimäed koos ordulinnuse varemepargiga. Korrastati teid ja kõrgendikke ühendavaid sildu ning pöörati suurt tähelepanu haljastusele.⁴⁶ Omapäraseks vaatamisväärsuseks sai 50 m ripsild, mis toodi Tarvastu mõisast Viljandis lossimägedesse 1931. aastal.⁴⁷ Ripsilla juurest algab ning kulgeb selgelt tajutava teena põhja suunas läbi kahe platoo Jalutuspark. Mõttetarga pargis asub Filosoofi allee. Lossimägede erinevad kolm suuremat ajaloolist mäe on olnud 20. sajandist alates kasutuses erinevate vabaõhu ürituste korraldamise kohtadena.⁴⁸

⁴² Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

⁴³ Eesti Pargid 2. 2012. Keskkonnaministeerium. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

⁴⁴ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

⁴⁵ Eesti Pargid 2. 2012. Keskkonnaministeerium. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

⁴⁶ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

⁴⁷ Eesti Pargid 2. 2012. Keskkonnaministeerium. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

⁴⁸ Viljandi Linnavalitsus. A. Alas.

Võib öelda, et tänu ajaloolisele kaitsealusele linnuseruumile on säilinud kogu looduslik pargiruum ja ka suuremas osas ümbritsevad alad küllaltki autentselt läbi sajandite.

Üldise ülevaate linnusest, Viljandi mõisasüdame ruumilisest ülesehitusest ja hoonete, rajatiste paigutusest, annavad erinevatest ajastustest pärinevad kaardid. Kaartidelt võib välja lugeda, et Viljandi Lossipargi tuumikala struktuur lähtub peamiselt reljeefsetest linnuse küngastest, Viljandi linnast ja Viljandi paisjärvest. Viljandi lossimägede ülesehituses pole domineeriv sümmeetrilise ega regulaarne planeering (va Mõttetarga pargiosa), eelkõige on erinevate ruumide struktuuris lähtunud vabaplaneeringulisest kujunduslaadist, mis on allutatud olemasolevate linnuse küngaste looduslikule vormile ja iseloomule. Samuti ei paikne hooned, rajatised maastikus korrapäraselt, vaid pigem üksikult või grupiti erinevates maastiku osades, tekitades nii kas üksiku ehitise või ehitiste ümber privaatse ruumi. Võib öelda, et Lossipargi keskse ruumi ülesehitus on lähtunud peamiselt olemasolevast linnuseruumist, vee-elementi (Viljandi paisjärv), oluliste teetelgede ja hilisemate mõisa hoonete ja alade asetusest.

Kaart 8. Schmidt Eestimaa / Rücker Liivimaa aluskaardid. 19.saj.⁴⁹

⁴⁹ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/maps/XGis>.

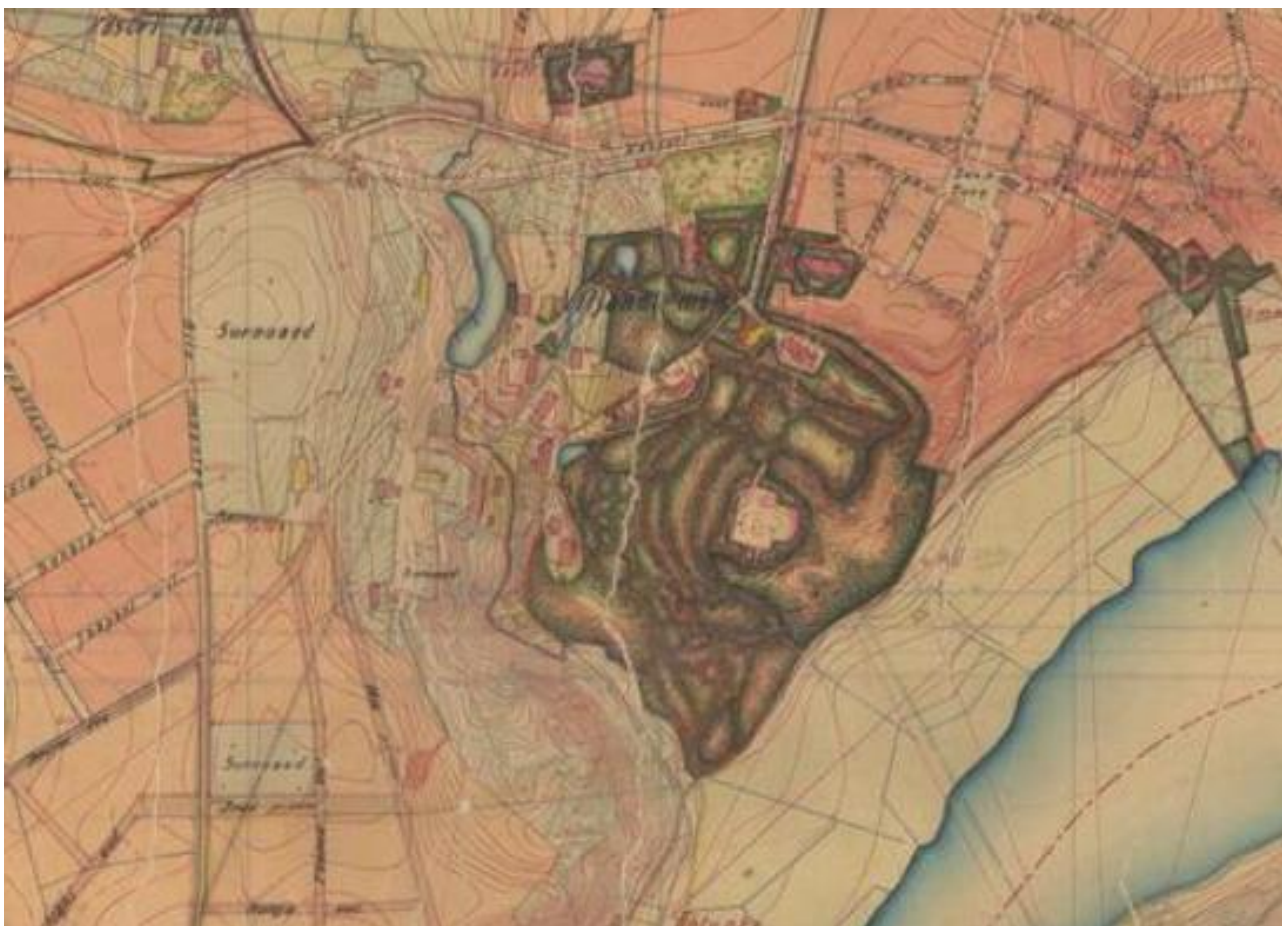
Kaart 9. Üheverstane kaart. 1894-1922.⁵⁰

Kaart 10. Kaheverstane kaart. 1895-1918.⁵¹

⁵⁰ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/maps/XGis>.

⁵¹ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/maps/XGis>.

Kaart 11. Viljandi linna ja ümbruse plaan. 1922.⁵²

Kaart 12. Eesti topograafiline kaart, M: 1:50000. 1935-1939.⁵³

⁵² EAA.2072.9.795. leht 1.

⁵³ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/maps/XGis>.

Kaart 13. Nõukogudeaegne topograafiline kaart. 20. sajandi keskpaik.⁵⁴

Kaart 14. Põhikaart. 2021.⁵⁵

⁵⁴ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGIS>.

Pinnavorm

Viljandi Lossipargi pinnavorm on olnud läbi aegade väga rikkalik. Töös käsitletaval alal vahelduvad mäed ja orud, mida on erinevatel aegadel suurepäraselt mitmesugusel otsatarbel kasutatud – nii majanduslikus kui ka esteetilisest mõttes.

Foto 3. Vaade Viljandile.⁵⁶

Teedevõrk

Lossipargi teedevõrk on lähtunud eelkõige alale iseloomulikest looduslikest teguritest. Läbi aegade on Lossipargi alade teedevõrk olnud suuremas osas vabakujunduslik. Üksnes lagedamatele, tasasematele aladele rajatud teesihid, mida on ääristatud puuderidadega, on moodustanud regulaarseid kujundusmotive. Sirged teed on seotud looklevate teeradadega, mis on kulgenud nii oru põhjas, nõlvadel kui ka mägede jalamil. Läbi ajaloo on suurem osa teedest olnud pinnasteed. Olulisematel teesihtidel on ajaloo kasutatud munakivi-maakivi sillutist.

Foto 4. Vaade teede ristumiskohast Kaevumäele. 20.saj.⁵⁷

Foto 5. Ülekäik I Kirsimäelt II Kirsimäele. 1930. Foto autor: J. Riet.⁵⁸

⁵⁵ Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGIS>.

⁵⁶ TKM.G.0929.

⁵⁷ VM.VM.1112.F.221/2042.

⁵⁸ VM.VM.F.313.011F.

Foto 6. Vaade väravale. 1878.⁵⁹

Foto 7. Vaade Suurorgu Kaevumäel. 1960. Foto autor: A. Kiisla.⁶⁰

Hooned ja rajatised

Hoonetest on Lossipargi kontaktalale kuulunud mõisa ait, mida on erinevatel aegadel mitmesugusel otstarbel kasutatud ja mis on kasutuses ka tänapäeval. Hävinenud ajaloolistest ehitistest on olnud kõige suurem konventihoone, millest on vaadeldav üksnes varemete jäänuseid. Samuti on oletusi teistest hoonetest, mis võisid ajaloos olla linnuseruumis kasutuses.

Hooned on olnud III eeslinnuses majandusotstarbelised. Kahe värava vahel põhjapoolse ringmüüri ääres on paiknenud tall 60 hobusele ja edasi ilmselt tallipoiste eluruum – mõlemad olid kivist. Lisaks nimetatakse 1599.a mitmeid puidust rajatisi, nende hulgas on esile toodud saun, pagariruum, puidust suurtükitor. Tõenäoliselt olid need kõik ehitatud Liivi sõja järel.⁶¹

Foto 8. Vaade Kaevumäelt mõisa aida ja Jaani kiriku suunas. 20. saj.⁶²

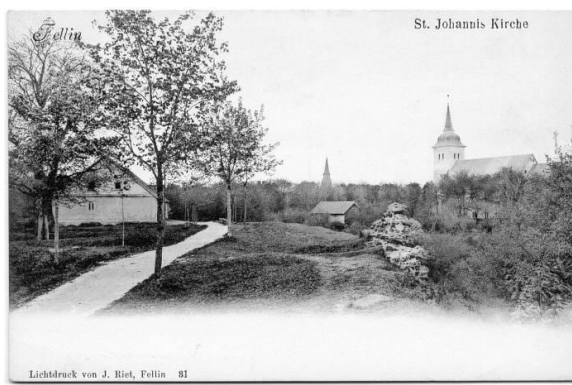

Foto 9. Vaade mõisa aida ja Jaani kiriku suunas. 20. sajand. Foto autor: J. Riet.⁶³

Lossipargis läbi aegade kasutatud rajatistest annavad parima ülevaate ajaloolised fotod. Säilinud on peamiselt 20. sajandi algusest ja keskpaigast pärit ajaloolised fotod, kust on võimalik välja lugeda rajatiste iseloomulikke kuju, vormi ja asukohta. Domineerivateks elementideks on linnuse müüride varemed ning ajaloolised objektid, näiteks eeslinnuses paiknenud kivist kaev. Lossipargis on olnud kasutuses erinevas stiilis pinke (üheks ajalooliseks pingitüübiks on olnud raudkiviblokkidest ja puitlaudisest konstruktsioon), piirdeaedaid (peamiselt puidust), piirdeposte, valgusteid, erinevaid sildasid, trepistikke, tugiseinasid. Rahvaürituste läbi viimiseks on Kaevumäel paiknenud lava, mida on aegade jooksul muudetud. Kirsimäel nn Lauupeoplatsil on paiknenud paviljon.

⁵⁹ Allikas: Viljandi Linnavalitsus.

⁶⁰ VM.VM.F.35F/2047.

⁶¹ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

⁶² VM.VM.4533.F.247/2069.

⁶³ Allikas: Viljandi Linnavalitsus.

III ja II eeslinnust ühendab kivisammastele toetuv puitsild, praegune muldtamm pärineb 1930. aastatest.⁶⁴

Foto 10. Kaevukoht Kaevumäel. 1936. Foto autor: C. Sarap.⁶⁵

Foto 11. Laulupeoplasil paviljon II Kirsimäel. 1930. Foto autor: J. Riet.⁶⁶

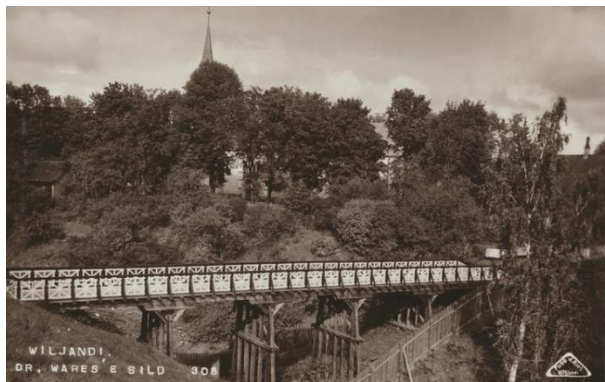

Foto 12. Nn Varesse sild Viljandi lossimägedes. 1930. Foto autor: J. Riet.⁶⁷

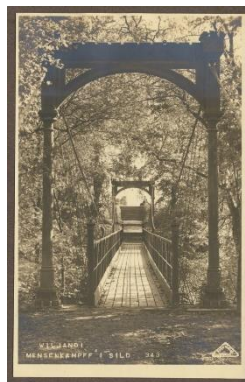

Foto 13. Vaade ripp sillale. 1935. Foto autor: j. Riet.⁶⁸

Foto 14. Mõttetarga platoo põhjaosas olev trepp. 1960. Foto autor: A. Kiisla.⁶⁹

Foto 15. Suurmüüri tagune trepistik. 1905. Foto autor: J. Riet.⁷⁰

⁶⁴ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

⁶⁵ PM.F.1763:3.

⁶⁶ AM.N.5638.110.

⁶⁷ VM.VMF.313:295F.

⁶⁸ VM.VMF.313:328F.

⁶⁹ VM.VMF.35F:2048.

⁷⁰ VM.VM8116:81F2081.

Foto 16. Viljandi lossimägedes olnud istepingid. 1914.⁷¹

Foto 17. Viljandi lossimäe istepingid. 1910. Foto autor: J. Riet.⁷²

Foto 18. II Kirsimäe istepingid. 1930.⁷³

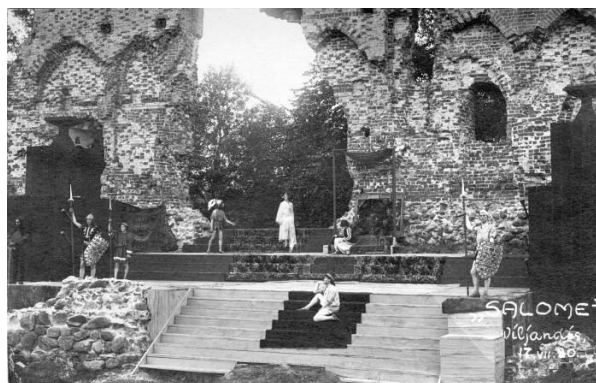

Foto 19. Lava Kaevumäel. 1920.⁷⁴

Ajalooline haljastus ja elustik

Väga palju visuaalset infot haljastuse kohta enne 19.saj ei ole leitav/olemas. Seega saab toetuda haljastuse kirjeldamisel kirjalikele allikatele, mis toovad esile linnusemägede sõdade eelse ja järgse haljastatuse olukorra. Säilinud ajaloolistelt fotodelt võib välja lugeda Lossipargi avatust ning haljastuse rohkust/vähesust 19.-20.sajandi vahetusest, samuti 20. sajandist.

Ajalooliste andmete kohaselt olid linnusemäe nõlvad linnuse õitseajal küllaltki avatud, puudus tihedam ja rajatud haljastus. Seetõttu avanesid ka suurepärased kaugeleulatuvad vaated ümbritsevatele Viljandi linna aladele kui ka linnuseruumisestest sihtides – näiteks piki vallikraave, oru nõlvasid, piki teesihte. Nn metsapark on pigem olnud läbi aegade loodusliku ilmega. Kuid ka selles osas on olnud suunatud sihte, mille abil on loodud kontakte linnuse keskse ja ümbritsevate aladega.

Peale sõdade perioodi ja linnuse hävitamisel kasvas mägede nõlvadele isetekkeline puistu, mida mõisa ajal erinevatel viisidel eemaldati ja hiljem pargiks kujundati. Mitte väga aktiivsel linnusemägede kasutamise perioodil, kasvas linnuse nõlvadel ka tihedam puistu ja ka vaated olid suletud, üksnes mööda teesihte ja alasiseselt säilis teatud avatus.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et Lossipargis avatud alad on ajaloos domineerinud pigem linnuse varemete ümbruses olevate mägede piirkonnas (linnusekõrgendikel, järve-poolsetel nõlvadel, kõrgendike platoodel ja vallikraavide teekoridorides). Suletus on olnud iseloomulik pigem

⁷¹ VM.VMF.424:0624.

⁷² VM.VMF.213:2F3167.

⁷³ VM.VMF.404:11F.

⁷⁴ Allikas: Viljandi Linnavalitsus.

lossimägede metsapargi osale, kus on olnud läbi aegade head tingimused looduslikule isereguleeruvale alale. Kaevumäe ja metsapargi vahelist ala on üldiselt iseloomustanud pigem pool-suletus ja üleminek avatud ruumist suletud osaks.

Puid on Lossiparki kujundamise eesmärgil juurde istutatud peamiselt mägede tasasematele aladele, ajalooliste andmete kohaselt peamiselt alates 19. sajandist.

Lossipargis on võimalik esile tuua näiteks h. pärnadest koosnevat Filosoofi alleed ja II Kirsimäe põhjaosas kasvavaid läänepärnadest rida. Puistus üldiselt on olnud ülekaalus looduslikud liigid. Levinumateks liikideks on olnud h. vaher, h. pärn, h. saar, h. jalakas, h. tamm.⁷⁵ Okaspuud on pargialal koondunud paari suuremasse gruppi. Põõsastest on olnud esindatud h. sarapuu, h. lodjapuu, siberi kontpuu, h. kuslapuu, enelad, h. lumimari ja h. sirel.⁷⁶ Puittaimestiku liigirikkus 2006.a. andmete kohaselt on olnud keskmine. Esines 16 võõrliiki.⁷⁷ Puittaimi on loendatud 26 liiki. Puuliikidest tähelepanuväärsemad on olnud h. tammed ja üle saja aasta vanused h. pärnad.⁷⁸

Pooleldi looduslike pargiosade olemasolu ja laialeheliste puude rohkus Viljandi Lossipargis on loonud head tingimused pargis elutsevate loomaliikide elupaikade mitmekesisuseks.

Viljandi Lossipargi elustik on läbi aegade olnud küllaltki mitmekesine. Alal on pesitsenud erinevaid linde ja loomi. Parki on toodud põtru, hirvesid. 1930ndatel aastatel püstiati parki 160 m pikkune koppel, kus on peetud hirvesid.⁷⁹ Samuti on imporditud parki öökulle.⁸⁰ Pargist on leitud mitmete nahkhiirte elupaikasad.

Nõlvade erosiooni vältimiseks on loonud head tingimused varasemate aegade tihe alusemets.

Foto 20. Avatud vaated Kaevumäelt. 1929. Foto autor: J. Riet.⁸¹

⁷⁵ Eesti Pargid 2. 2012. Keskkonnaministeerium. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

⁷⁶ Kaljundi, T., Viir, T. 2001. Lossipargi haljastuse arengukava.

⁷⁷ Eesti Pargid 2. 2012. Keskkonnaministeerium. Muinsuskaitseamet. Tallinn.

⁷⁸ Kaljundi, T., Viir, T. 2001. Lossipargi haljastuse arengukava.

⁷⁹ Kättesaadav: Viljandi linnavalitsus. Allikas: S 81 20.07.1936.

⁸⁰ Kättesaadav: Viljandi linnavalitsus. Allikas: S134 20.11.1936.

⁸¹ VM.VMF.337:323.

Foto 21. II Kirsimäe tammeallee. 1920. foto autor: J. Riet.

82

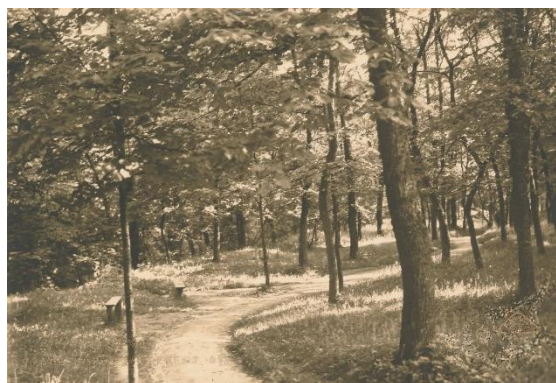

Foto 22. Jalutuspark Lossipargis. 1920. Foto autor: J. Riet.

83

Foto 23. Vaade vallikraavile. 1905.⁸⁴

Foto 24. Filosoofia puiestee. 1910. Foto autor: A. Livenstroem.⁸⁵

Foto 25. Filosoofia puiestee. 1960. Foto autor: A. Kiisla.⁸⁶

Foto 26. Põder Juku Viljandi lossimägedes. 1938. Foto autor: A. Kiisla.⁸⁷

2.2. KÄSITLETAVA ALA AJALOOLINE SEOTUS ÜMBRITSEVA RUUMIGA

Linnuse asukoha valikul oli kindlasti määravaks maastiku reljeefne omapära, kasutatavate teede ja veekogude lähedus ja haljastuse rohkus/vähesus. Viljandi Lossiparki on läbi aegade ümbritsenud teedevõrgustik, mis on olnud ühendusteljeks Viljandi linna erinevate kaugemate osadega. Põhiteedeks on olnud ordulinnuse peatee, pargiplatoode transiitteed ning vallikraavide alumised pikiteed, mis on suubunud järveorgu.

Teesihid on olnud läbi aegade olulised maastikumärgid ja sõlmpunktide loojateks maastikus.

⁸² VM.VMF.313:310F.

⁸³ VM.VM.1133F274:2115.

⁸⁴ VM.VM.4754F.

⁸⁵ VM.VMF.518.2595.F12401.

⁸⁶ VM.VMF.35F:2121.

⁸⁷ VM.VMF.36F:357.

Viljandi Lossiparki ümbritsev teedestruktuur on säilinud läbi aastasade praktiliselt muutumatuna. Viljandi Lossiparki ümbritsevad teed (Hariduse tn, Ranna pst, Lossi tn, Tasuja pst, Talli tn), on moodustanud nn mõttelise ringvööndi ümber pargi, millele on toetunud ala sees olevate teede ülesehitus. Ajaloolistele fotodele toetudes võib oletada, et varasematel aegadel on osad Lossiparki ümbritsevad teed olnud pigem kitsad, maastikus mitte väga domineerivad pinnasteed.

Tugevaid ühendusi ja sõlmpunkte käsitletavas maastikus on loonud hooned/ rajatised ja nende asukoht teesihtidel ja vaadatel. Pargiteede ja ümbritseva keskkonnaga ühendusteede loomise aluseks on olnud olemasoleva linnuse varemed ja ajaloolises kontekstis loodud objektide paiknemine. Üheks olulisemaks ühendusteljeks Lossipargi ja Viljandi vanalinnaga on Lossi tn lähtuv peatelg, mis on olnud suunatud linnuse tuumikalale ehk Kaevumäele, ühendades seeläbi ka Kirsimäed erinevate rajatistega. See sama teesiht on jätkunud mõttelise teljena linnuse tuumikalalt lõuna suunas. Sellele avatud sihile on jäänud läbi ajaloo olulised sõlmpunktid (nt teeristid, küngad). Teine peatelg on alguse saanud mõisa peahoone esiselt ning on ühendatud linnuse keskse alaga kaarjalt Lossipargi läänepoolses osas. Nendele kahele nii parki kui ka pargist välja suunatud teljele toetudes on loodud ühendused ümbritsevate kontaktaladega ja elementidega.

Teiseks oluliseks teguriks on olnud suletuse-avatuse kontrastsus, millega omakorda on seotud vaated parki, pargis ja pargis välja. Avatus aitab tugevamini, laiaulatuslikumalt luua kontakte ümbritseva keskkonnaga. Samas tihedama haljastusega suunatud sihid toovad esile rõhutamist, esile tõstmist vajavad objektid/elementid. Väga oskuslikult on avatuse kaudu Viljandi Lossipargiga seotud Viljandi järve ümbrus ja ranna-ala. Suunatud sihtidega on paljud elementid Lossipargis seotud Viljandi vanalinaga. Ka haljastatus ise on loonud seoseid erinevate alade vahel. Näiteks 20. sajandi alguses on loodud ühendusi ümbritsevate elamualadega just ühendava haljastuse nn roheline kaudu. Rohelised aiad linnuse nõlvadel on moodustanud sujuva ülemineku linnalikkude rohelistesse keskkonda.

Foto 27. Vaade üle Viljandi järve Viljandi linnuse suunas. 1895.⁸⁸

Foto 28. Vaade lossimägedest Viljandi järvele ja ümbritsevale maastikule. 1911.⁸⁹

⁸⁸ VM.VM.4484.F.240.

Foto 29. Vaade Kirsimäele ja lossimäge ümbritsevatele eramutele ja aedadele. 1920. Foto autor: J. Riet.⁹⁰

Foto 30. Vaade Kaevumäe suunas. Vaatel on võimalik näha olulist teetelge, mis on ühendanud erinevaid olulisi eeslinnuseid ja Viljandi vanalinna omavahel. 1900. Foto autor: J. Riet.⁹¹

⁸⁹ VM.7864.F.1749-2071.

⁹⁰ VM.F.211.21F.

⁹¹ VM.4456.F.236-2008.

Foto 31. Vaade Varese sillale ja ümbritsevatele aladele Kirsimäelt. 1930. Foto autor: J. Riet.⁹²

⁹² VM.f.313.296F.

3. Olemasolev olukord

3.1. RUUMI SEOSSED JA TERVIKLIKKUS

Viljandi Lossiparki iseloomustavad nii struktuuriline, visuaalne kui ka funktsionaalne (sotsiaalne), terviklikkus. Oskuslikult on suudetud säilitada suletud-avatud ruumide dünaamika läbi ajaloo konteksti. Pargis olevad objektid, teesihid, vaatesihid ja -sektorid, mis on olnud kontaktaladega ühenduse loomisel olulisemateks teguriteks, on esile tõstetud ja nende olemasolu täidab pargi erinevate osade eesmärgi. Seosed ümbritsevate aladega on mõjusad ja hästi tajutavad.

Suures osas tänu linnuseruumi põhistruktuuri ja pargielementide visuaalse atraktiivsuse säilimisele on olemas ka sotsiaalse kohtumispaigana kasutatav maastik, mille väärtus nii kultuurikandjana kui ka rohealana on ülimalt oluline. Lossipargi ja seda ümbritsevate haljastatud alade kaudu on Viljandi kesklinnas tagatud väärtuslik roheseotus. Ühtlasi on Lossipark Viljandi linna rohevõrgustiku olulisemaid osasid, mis toimib ka kui avalik vabaõhu puhkeala. Lossipargi erinevaid osasid kasutatakse inimese poolt peamiselt puhkamise- ja sportimise eesmärgil ning erinevate ürituste läbi viimiseks. Maastikukaitseala puistut läbivad erinevad jalgteed (kergliiklemiseks). Teatud kohad Lossipargis (näiteks Pärimusmuusika Aida ja pargi põhjaosas asuv tee laululava vahetus läheduses on avatud ka autoliiklusele. Lisaks inimeste tugevale kasutuskoormusele, on Lossipargi erinevates osades tagatud ka looma- linnu-, kui ka taimeliikide väärtuslik elukeskkond.

3.2. OL.OL ALADE TSONEERING JA HOOLDATUS

Käsitlevat ala piirneb viljandi vanalinna, Valuoja uhteoru ja Viljandi järve ürgoruga.

Lossipark hõlmab ordulinnuse kõrgendike ala III eeslinnust (Esimene Kirsimägi) ja II eeslinnust (Teine Kirsimägi), I eeslinnust (Kaevumägi) ja pealinnuse osa koos neid lõuna ja lääne poolt ümbritsevate kõrgendike ja orgudega.⁹³ Seega asub ordulinnus kolmel ridamisi paikneval looduslikul suurkõrgendikul.⁹⁴ Vastavalt linnuse ajalooliselt säilinud osadele, teedevõrgustikule ja avatud-suletud jaotusele kogu alal, võib Lossipargi jaotada kolmeks erinevaks tsooniks:

I tsooni kuuluvad Lossiparki jääva III, II ja I eeslinnuse ning pealinnuse alad. See piirkond on kõige suurema hooldusega ja inimkasutusega ala.

I tsooni iseloomustab rustikaalsus ja lihtsakoelisuus. Haljastuse ülesandeks on varemete ja linnusevaadete raamimine. Väikevormide valik on minimalistlik ja tänapäevases võtmes.⁹⁵

II tsoon saab alguse Tasuja ja Talli tänava ristmikust ning hõlmab põhjast lõunasse suunatud kaarjat vahevööndit, mis ääristab läänest I tsooni. II tsooni jääb Filosoofi alleed ümbritsev ala.

III tsooni jäävad Viljandi Lossipargi lääne-, edela- ja lõunaosad, mis eristuvad teistest aladest eelkõige isereguleeruva olemuse tõttu. Piirkond hõlmab Filosoofi allee-ala ja Hariduse tänava vahelist ruumi. III tsooni iseloomustab metsikus ja seetõttu on seda ala hakatud nimetama ka metsapargi osaks. See piirkond Lossipargist on pigem elurikkust soosiv ja erinevaid kasvukeskkondi võimaldav. See ala on elupaigaks mitmetele kaitsealustele looma- ja taimeliikidele.

Töös käsitletavas ruumis leidub kasutuses olevaid hooldatud muru- ja niidualasid, välusid ja teeäärseid alasid, osaliselt võsastunud niidu ja teeäärseid alasid, hõredamaid ja tihedamaid

⁹³ Järve-Eronen, L., Tuulik, T. 2011. Viljandi lossimägede rekonstrueerimise põhiprojekt AB Järve & Tuulik OÜ. Tallinn.

⁹⁴ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

⁹⁵ Järve-Eronen, L., Tuulik, T. 2011. Viljandi lossimägede rekonstrueerimise põhiprojekt AB Järve & Tuulik OÜ. Tallinn.

puistualasid, ning avatud või osaliselt haljastatud pargialasid. Alade iseloomustamisel on aluseks 2011.a teostatud töö „Viljandi lossipargi hoolduskava“, mis on põhiprojekti koosseisu kuuluv dokument, mille alusel on siiani Viljandi Lossipargis teostatud hooldustöid.⁹⁶

Viljandi Lossipargis leidub nii avatud, pool-suletud (35-85% alast on kõrghaljastatud) kui ka suletud (85-100% alast on kõrghaljastusega kaetud) alasid, millel on erinev hooldustase (I-III hooldusklass). Olulised säilinud avatud alad on hästi eristatavad ümbritsevatest aladest. Kokkuvõtvalt võib öelda, et Viljandi Lossipargi hooldatuse tase on väga hea.

Viljandi Lossipargis olevatele erinevasse hooldusklassi kuuluvatele puudele on aastate jooksul teostatud hooldusloikusi. Puudel ei esine suuri rebendeid. Suurema inimõjuga piirkondades on olemasolevaid puid ka regulaarsemalt hooldatud. Metsapargi osas on säilitatud/tagatud looduslik-isereguleeriv süsteem. Osaliselt on Viljandi Lossipargi erinevad osad, peamiselt nii avatud kui ka pool-avatud alad piisavalt avatud puude võrde kasvuks, samas leidub pargis kohti ja ruumiosasid (peamiselt pool-suletud ja suletud alad), kus vanad ja vanemad puud on otseselt, lähedalt seotud kas nende kõrval kasvavate vanemate puudega, isetekkeliste puudega või lähedal paiknevate rajatistega ning seetõttu pole nende kasvuks tagatud piisavalt häid tingimusi.

Kohati on vaja pargipuistut harvendada, eemaldada kuivanud ja seenkahjustustega puud, mehaaniliste kahjustustega ja tüvelõvedega puud.⁹⁷

Foto 32. Vaade Jaani kiriku suunas Viljandi Lossipargi I pargi tsoonis. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.⁹⁸

⁹⁶ Järve-Eronen, L., Tuulik, T. 2011. Viljandi lossimägede rekonstrueerimise põhiprojekt AB Järve & Tuulik OÜ. Tallinn.

⁹⁷ Kaljundi, T., Viir, T. 2001. Lossipargi haljastuse arengukava.

⁹⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 33. Avatum ala Viljandi Lossipargi II pargitsoonis. 2021. Foto autor: Laura Andla.⁹⁹

Foto 34. Avatum ala Viljandi Lossipargi III pargitsoonis. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁰⁰

⁹⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁰⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 35. Vaade Viljandi Lossipargi III pargitsooni piirialt. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁰¹

¹⁰¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

3.3. RELJEEF

Kaart 15. Viljandi lossipargi reljeef.¹⁰²

Viljandi Lossimägede reljeef on väga omapärane ja mitmekesine. Linnuseplatooide kõrguste vahe Viljandi järve poole suunduvate sügavate vallikraavidena on 10-25 m, mäenõlvad on järsud, kohati 40° kalletega.

Ajaloolistes andmetes on öeldud, et linnusekõrgendike järsud nõlvad on säilunud tänu looduslikule pinnatihedusele ja kattetaimestikule.¹⁰³ Samas on kaasajal suurem osa nõlvadest lagedad või kaetud üksikute puudega, mis annab hea pildi reljeefsete vormide omapärast ning huvitavad looduslikud platood tulevad paremini esile. Kui tänapäeval on linnuse nõlvad avatud eelkõige esteetilisest, ajaloolise struktuuri loetavuse ja kasutusvõimaluste rohkuse võttes, siis ajaloost on teada, et keskajal hoiti linnuse ümber asunud kaitsemaastik lagedana, sest muidu oleks vaenlasel lahingus hea puude ja põõsaste taha varju püüda. Pärast Põhjasõja-aegset hävingut hakkas varemete ümbrus kinni kasvama ning puhastusraieid tehti seal alles koos XIX sajandi väljakaevamistega.¹⁰⁴

Nõlvade erosiooni vältimiseks on oluline rohttaimestiku ja põõsarinde olemasolu. Erosioon on suurem seal, kus puudub alustaimestik, eelkõige suuremate puude all.

¹⁰² Maa-ameti kaardiserver, juuni 2021. Kättesaadav: <http://xgis.maaamet.ee/xGIS/XGIS>.

¹⁰³ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

¹⁰⁴ Allikas: Ajaleht Sakala. Kättesaadav: <https://sakala.postimees.ee/2397175/viljandi-lossivaremed-on-kui-pahempidi-maastik>.

Foto 36. Omapäraselt reljeefne maastik metsapargi osas. Suunatud vaade Kaevumäele. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁰⁵

3.4. TEEDESTRUKTUUR

Olemas olevad teed on kujunenud/kujundatud erinevate aegade jooksul, mitmete tingimuste koosmõjul.

Teedestruktuur jaotub nii ajaloolise järjepidevuse, kasutusaktiivsuse kui maastikulise paiknevuse järgi.¹⁰⁶

Olulised peateljed, mis on olnud seotud linnuse keskuse ja Viljandi mõisa tuumikalaga, ümbritsevate linnatänavate ja roheline võõndi teedega, on säilinud ja loetavad.

Ajalooliste andmete kohaselt ei kulge enamuses kaasajal kasutuses olevatest teeradadest ordulinnuse ajaloolistel tee- ja õuealadel, vaid need on kujundatud rusumaastikust ja suveteatri ehitistest lähtudes. Mõned rajad jooksevad näiteks lausa ringmüüri peal.¹⁰⁷

Enamus I ja II tsooni teed ja rajad on sõelmekatte või kruusakattega teed. Metsapargis olevad teeradad on pinnasteed, samuti leidub pinnasteid II tsooniga alas. Tasuja teest alguse saav aida ümbruse ala on kaetud sillutisega (betoonkiviga). Kirsimägedele rajatud pinkide alused on kaetud betoonkivi kattega. Ajalooliste kividega sillutatud tee lõik jääb Kirsimäe ja Kaevumäe vahelisele alale ja Kaevumäele. Teede laiused on varieeruvad ja nende laius sõltub eelkõige tee asukohast.

¹⁰⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁰⁶ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

¹⁰⁷ Allikas: Ajaleht Sakala. Kättesaadav: <https://sakala.postimees.ee/2397175/viljandi-lossivaremed-on-kui-pahempidi-maastik>.

Laiemad teed jäävad peamistele linnusest lähtuvatele telgedele. Kitsamad teerajad on suuremas osas inimeste endi poolt kujundatud liikumissihid metsasemates pargi osades.

Vee-erosiooni tõttu on mitmed sõelmetega kaetud pargiteed halvas olukorras. Osaliselt teid katnud õhuke kiht sõelmeid/killustikku, on mõnedes tee osades erosiooni tõttu ära uhitud.

Erosioon ohustab ka vallikraavi rajatud teetamme. Erosiooni takistamiseks on I ja II Eeslinnuse vallikraavi teetammi nõlvale rajatud kruusaga ümbritsetud vee äravoolurenn. II ja III Eeslinnuse vahelist tammi on järve poolt kindlustatud betoonist valatud äärega.¹⁰⁸

Erosiooni nõlvadel ja kallakutel on põhjustanud ka inimeste omavoliliste teeradade loomine, samuti nõlvadel ratastega sõitmine. Teeradade ja nõlvade erosioon võib olla ka teistele liiklejatele ohuteguriks, samuti ohustada olemasolevate väärtuste hävimist.

Pargis leidub kohti, kus teeosades on nähtavad puude juured. Teede metallist äärised on osades kohtades ohtlikult pinnasest välja ulatuvad ning katkised.

Foto 37. Vaade Hariduse tn äärest Viljandi Lossiparki metsaparki. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁰⁹

¹⁰⁸ Kaljundi, L., Kaljundi, T. 2008. Muinsuskaitse eritingimused Viljandi ordulinnuse teise ja kolmanda eeslinnuse teedele ja sildadele. Tiit Kaljundi Projektgrupp OÜ. Tallinn.

¹⁰⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 38. Vaade Ranna pst ja Pika tänava nurgast põhja suunas. 2021. Foto autor: Kreet Sipelgas..¹¹⁰

Foto 39. Vaade piki Ranna pst. 2021. Foto autor: Laura Andla..¹¹¹

¹¹⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹¹¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 40. Vaade Ranna puiesteelt Viljandi Lossiparki metsaparki suunas. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹¹²

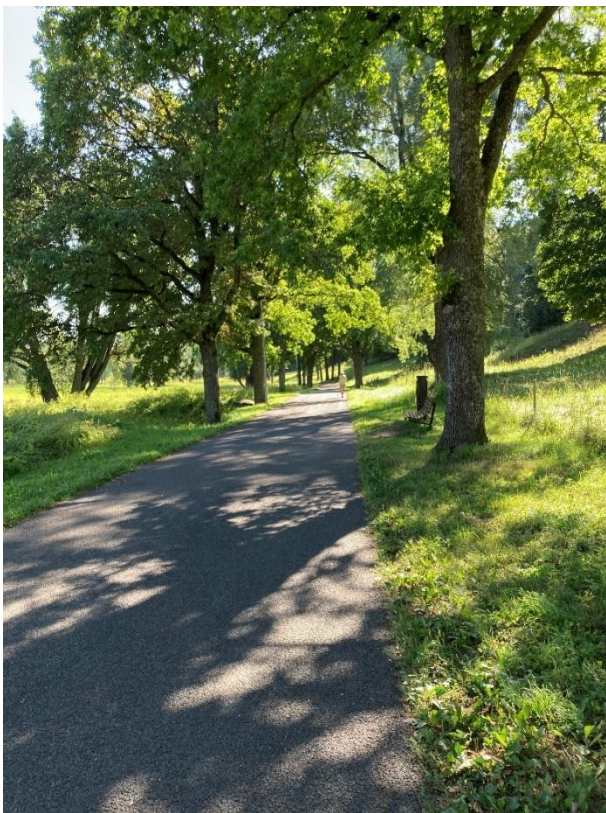

Foto 41. Vaade piki Ranna pst edela suunas. 2021.
Foto autor: Kreeto Sipelgas.¹¹³

Foto 42. Vaade piki Ranna pst. 2021.
Foto autor: Kreeto Sipelgas.¹¹⁴

¹¹² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹¹³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 43. Vaade Tasuja tänavalt. 2021.
Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹¹⁵

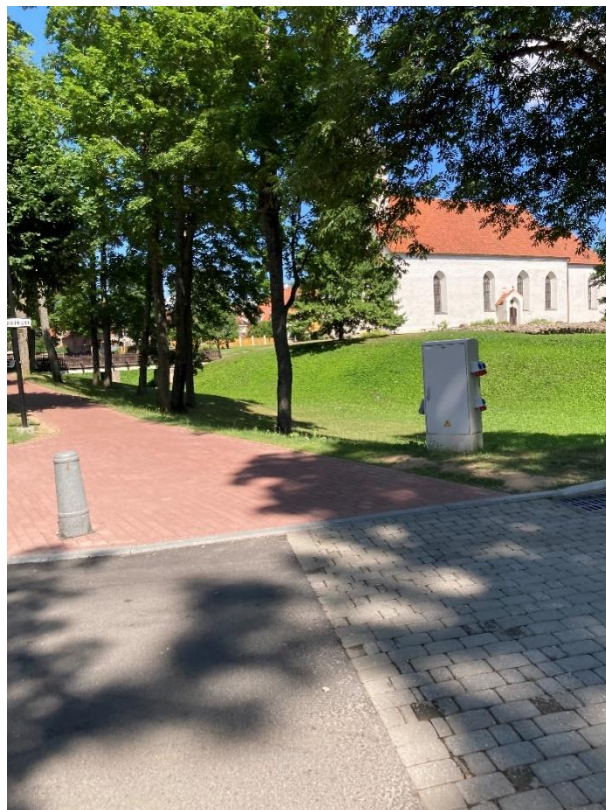

Foto 44. Vaade hoolduskava käsitletava ala põhja osast. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹¹⁶

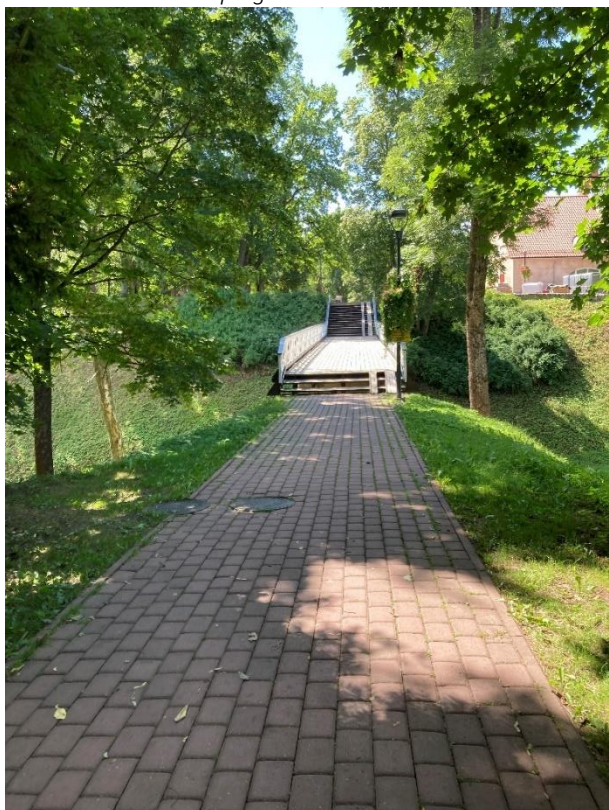

Foto 45. Vaade Lossi tänavalt I Kirsimäe suunas. 2021.
Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹¹⁷

Foto 46. Vaade I Kirsimäelt piki peatelge Kaevumäe suunas. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹¹⁸

¹¹⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹¹⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹¹⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹¹⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 47. Vaade I Kirsimäele. 2021.
Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹¹⁹

Foto 48. Vaade II tsooni pargiteele. 2021.
Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹²⁰

Foto 49. Munakivikatend. 2021.
Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹²¹

Foto 50. Maakividest teekatend Kaevumäel. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹²²

¹¹⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹¹⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 51. Vaade vallikraavi põhjas olevale pinnasteele. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹²³

Foto 52. Vaade Mõttetarga parki suunduvale pinnasteele. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹²⁴

Foto 53. Lookleva iseloomuga pinnasteel. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹²⁵

Foto 54. Kruusakihiga kaetud pinnasteel Viljandi Lossipargi II tsoonis. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹²⁶

¹²² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 55. Nn isetekkelised pinnasteed metsapargi osas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹²⁷

Foto 56. Tugeva kasutukoormusega pinnasteed metsapargi osas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹²⁸

Foto 57. Pinnasteed metsapargi osas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹²⁹

¹²⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹²⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 58. Vaade metsapargis halvasti tajutavalt teerajalt. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹³⁰

3.5. HOONED JA RAJATISED

Antud peatükis antakse üldine ülevaade Viljandi Lossipargis paiknevatest olemasolevatest hoonetest ja rajatistest. Eesmärgiks ei ole detailselt keskenduda rajatiste kirjeldusele, vaid pöörata tähelepanu olemasolevale situatsioonile ja rajatiste ohutusele.

Lossipargi alal paikneb üks hoone, mis jääb ala loode ossa Talli tn 5a kinnistu edelapiiri kõrvale. Erinevast ajastust ja stiilis hooneid paikneb Viljandi Lossipargi lähikontaktvööndis. I Kirsimäe alal asub Viljandi mõisa ait, mis on mälestisena riikliku kaitse all. Ajalooline mõisa ait on linnaliku miljööga keskkonna ühenduslüliks ja sümboolseks tähiseks. Hoone oma olemasoluga Viljandi Lossipargi väärtust ei vähenda, pigem rikastab ja lisab väärtuslikkust.

Samuti paiknevad Viljandi Lossipargi kontaktvööndis olulised maamärgid: Jaani kirik, Viljandi laululava ja endine Viljandi mõisa peahoone (*Schloss Fellin*). Jaani kirik on otseselt Lossipargiga seotud kiriku ees olevat ala ühendava silla kaudu. Viljandi laululava on üks dominantsemaid objekte Lossipargi kontaktvööndis. Endise mõisa peahoone paikneb küll pargi alast kaugemal, kuid on oluline ajalooline maamärk, mis on olnud üheks lähtepunktiks pargi ülesehituses.

Viljandi Lossipargi lähikontaktvööndisse jäävad veel Talli ja Hariduse tänava ääres olevad ehitised, mis on otseselt seotud roheala ruumiosadega.

¹³⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 59. Vaade Viljandi Pärimusmuusika Aida suunas I ja II Kirsimäe vaheliselt teerajalt. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹³¹

Foto 60. Vaade Jaani kiriku suunas. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹³²

¹³¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹³² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 61. Vaade üle Laidoneri ausamba platsi laululava ja Viljandi endise mõisa peahoone suunas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹³³

Foto 62. Vaade Viljandi laululavale. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹³⁴

Foto 63. Vaade Talli tänava äärsetele kinnistutele Mõttetarga parkist. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹³⁵

¹³³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹³⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹³⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 64. Vaade Lossipargist loodes paiknevatele hoonetele. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹³⁶

Foto 65. Vaade Lossipargist Hariduse tänava ääres paiknevatele endise lennukitehase hoonetele. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹³⁷

¹³⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹³⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 66. Hoone Lossipargi lääne piiril. 2021. Foto autor: Kreet Sipelgas.¹³⁸

Kogu töös käsitletavatesse pargi osadesse on paigutatud erinevaid tehnorajatisi, mis kõik omavad piiranguid. Kõige dominantsemaks tehnorajatiseks on puhvermahuti pargi lõuna osas.

Rajatistest kõige dominantsemat mõju omavad linnusemäe ajaloolised varemed ja kivimüüritised, mille ajaloolise fooni tugevus on tunda üle kogu Viljandi lossimägede ja ka kontaktvööndisse. Ajaloolistest rajatistest paikneb Kaevumäel kaev ja viimati nimetatud mäelt alguse saav ajalooline ripsild, mis on valmistatud Riias 1879.a ja on Viljandi lossimägedesse toodud 1931.a. Sild ühendab kahte erineva iseloomuga tsooni. Ajalooline Varese sild paikneb I Kirsimäest põhjas ja loob ühenduse Lossi tänavaga. Ajaloolistest objektidest leidub pargis veel üksikuid müüritisi, näiteks II Kirsimäe eeslinnusest on säilinud poolesaja¹³⁹ meetri pikkune müür.

Pargi loode osas paikneb kaitsealune lossimägede paljand (KLO4001183), mis osaliselt vajab korrastamist. Eelkõige võivad paljandit kahjustada erosioonid ja paljandi ülaservas kasvavad puud. Võib öelda, et paljandi olukord on rahuldav.

Kõige enam erineva kuju, vormi ja stiiliga kaasaegseid rajatisi paikneb Pärimusmuusika Aida vahetus läheduses. Aidahoone lähedal paikneb J. Laidoneri mälestusmonumendi plats ja sellele paigutatud objektid. Omaette objektina mõjub ka II Kirsimäe avatud platsil paiknev külakiik (mis on sinna paigutatud 2000.a) ja selle lähedale laotud maakividest spiraalkujutis.

Rajatistest leidub veel hoolduskava käsitletaval alal suuremate teede ääres, avatud platsidel liiklusmärke, valgusteid, prügikaste, poste, viitasid, stende, lillepostamente, istepinke, piirdeid,

¹³⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹³⁹ Järve-Eronen, L., Tuulik, T. 2011. Viljandi lossimägede rekonstrueerimise põhiprojekt AB Järve & Tuulik OÜ. Tallinn.

skulptuure jmt. Mäenõlvadele on rajatud treppe, astmeid. Lossipargi kaguossa on paigaldatud elektrikarjus, mis piirab lammaste tegutsemise ala. Pargi lõuna osas paikneb ka Suusahüppemäe tajutava maandumisnõlva asukoht.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et nii kaasaegsed kui ka ajaloolised rajatised on pargis hästi säilinud. Kaasaegsed rajatised Lossipargis on enamjaolt tagasihoidlikud, nad ei domineeri ja neid ei ole liialt palju, et ajaloolised väärtused oleksid kuidagi ohus. Kindlasti tuleb jälgida, et rajatise ei paigutataks ajaloolistele linnusemüüridele ja ka vanadele, noorematele puudele liialt lähedale või puude vastu. Puutüvedele liialt lähedale paiknevad rajatised võivad kahjustada ruumis olevaid puid, nende mõju võib olla osaliselt negatiivne.

Foto 67. Vaade ajaloolistele linnusemüüri varemetele. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 68. Vaade ajaloolistele linnusemüüri varemetele. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁴¹

Foto 69. Vaade Kaevumäelt Viljandi järve suunas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁴²

¹⁴¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁴² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 70. Vaade II Kirsimäelt Kaevumäe suunas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁴³

Foto 71. Vaade linnusemüüridele. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁴⁴

¹⁴³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁴⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 72. Ajalooline linnusemüür. 2021. Foto autor: Kreeto Sipelgas.¹⁴⁵

Foto 73. Teeäärne müüriosa talvel. 2021. Foto autor: Kreeto Sipelgas.¹⁴⁶

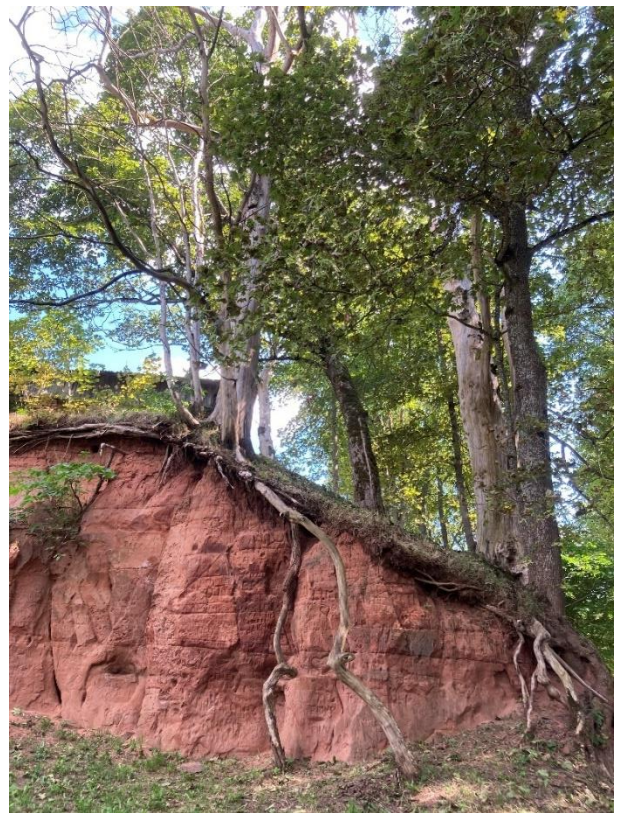

Foto 74. Vaade kaitsealusele liivakivipaljandile. 2021. Foto autor: Kreeto Sipelgas.¹⁴⁷

¹⁴⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁴⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 75. Vaade Lossipargi lõuna ja edelas osas paiknevale veekogule. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁴⁸

Foto 76. Vaade Lossipargi lõunas osast üle reovee reservmahuti. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁴⁹

¹⁴⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁴⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁴⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 77. Vaade Ranna tänava ääres paiknevale piirdeaiale. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁵⁰

Foto 78. Vaade Ranna pst varasemalt kasutuses olnud suusahüppemäele. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁵¹

Foto 79. Vaade Lossipargi lääneosa piiril paiknevale võrkaiale. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁵²

¹⁵⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁵¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 80. Vaade Lossipargi põhjas osas paiknevale sillale. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁵³

Foto 81. Vaade Varese sillale. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁵⁴

Foto 82. Vaade ripp sillale. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁵⁵

¹⁵² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁵³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁵⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁵⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 83. Vaade Lossiparki II tsoonis paiknevale mälestusmärgile. 2021. Foto autor: Kreet Sipelgas.¹⁵⁶

Foto 84. Pink Ranna pst ääres. 2021. Foto autor: Kreet Sipelgas.¹⁵⁷

¹⁵⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁵⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 85. Pink ja pinnakatend pargis. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁵⁸

Foto 86. Näide pingist. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁵⁹

Foto 87. Skulptuur II tsoonis. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶⁰

¹⁵⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁵⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁶⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 88. J. Laidoneri mälestusmärk ja plats. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁶¹

Foto 89. Külakiik.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶²

Foto 90. Allikamaja metsaparki edela osa piiril.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶³

¹⁶¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁶² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁶³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 91. Stend pargis.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶⁴

Foto 92. Viidad, pink, varikatus Kaevumäel.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶⁵

Foto 93. Parkimiskohtade tähised pargi piirilal Pärimusmuusika Aida lähedal. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶⁶

¹⁶⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁶⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁶⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 94. Pargiinventar II pargitsoonis. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶⁷

Foto 95. Kivdest laotud muster murualal. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶⁸

¹⁶⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁶⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 96. Prügikast.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁶⁹

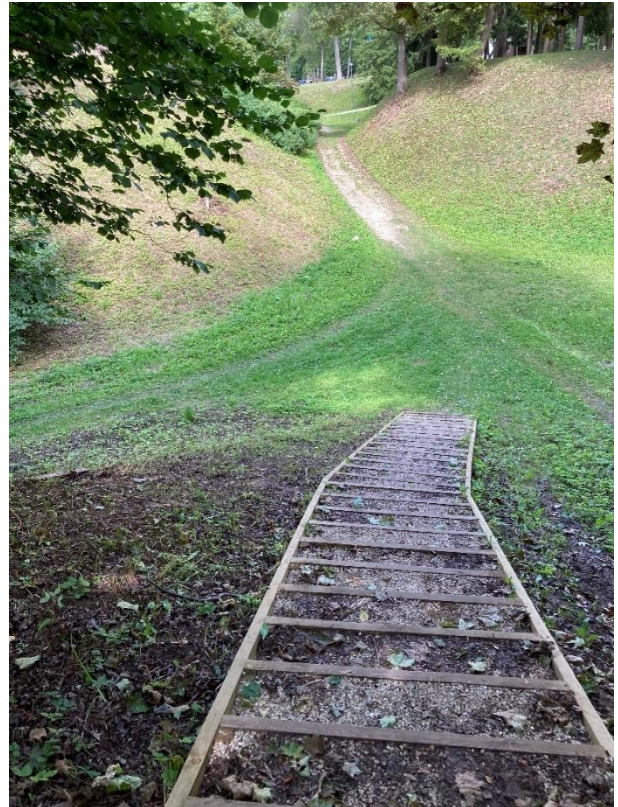

Foto 97. Trepp.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁷⁰

Foto 98. Astemetega teerada J. Laidoneri platsi suunas. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁷¹

¹⁶⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁷⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 99. Oletatavad vanad pingipostid Lossipargis. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁷²

Foto 100. Vaade sõelmekattega tee munakividest piirdele. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁷³

Foto 101. Kasutuseta betoonist ja metallist rajatis Lossipargi loodeosa piiril. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁷⁴

¹⁷¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁷² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁷³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 102. Lagunemas, osaliselt ohtlik muru- ja teeala piire ja aluskate (metallvõrk). Ala vajab täiendava murukaitse paigaldamist ja ohtlike elementide likvideerimist/parandamist. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁷⁵

Foto 103. Ohtlik teepiire. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁷⁶

¹⁷⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁷⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁷⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 104. Tee äärtesse paigutatud metallist piirded on liiga kõrgel võrreldes tee enda kõrgusega. Metallist ääred võivad olla parkis liiklejatele ohtlikud. Teekatend tuleb uuendada (graniitsõelmete ja paekivituha seguga) ja tee ääred korrastada. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁷⁷

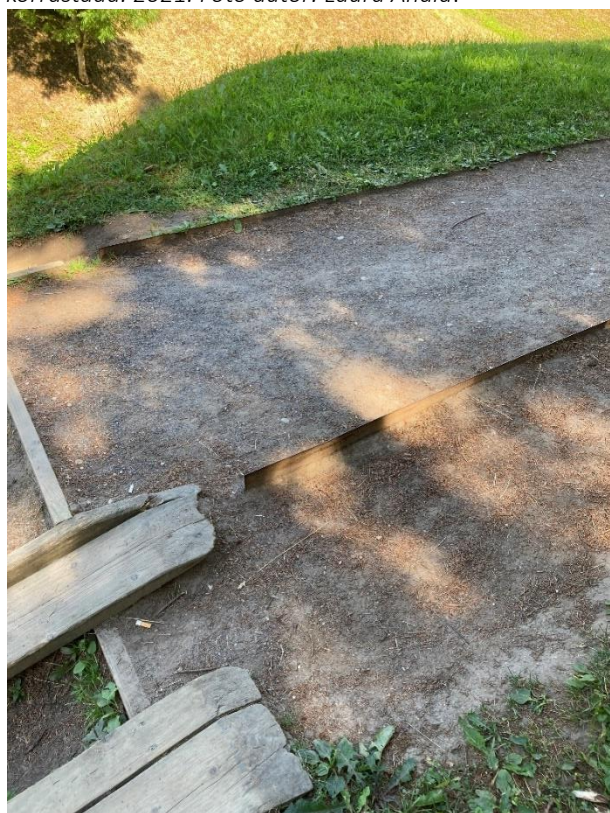

Foto 105. Lagunemas trepistiku puidust katend. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁷⁸

Foto 106. Lagunev rajatis .2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁷⁹

¹⁷⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁷⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 107. Vaade vähese hooldusega trepistikule. Taimestik võib soodustada rajatise kiiremat lagunemist. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁸¹

Foto 108. Lagunenud ja osaliselt rohtunud trepiastmetega trepp. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁸⁰

Foto 109. Lagunenud trepiastmetega trepp. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁸²

¹⁷⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁸⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁸¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

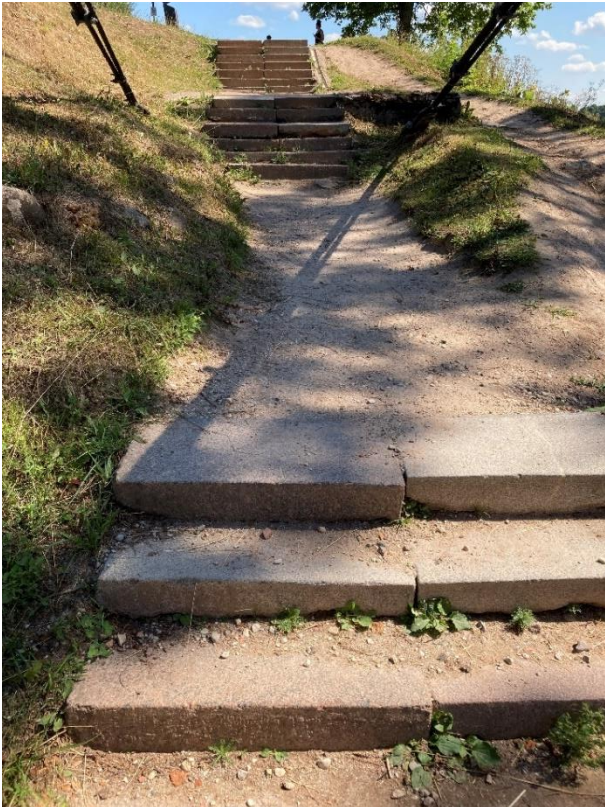

Foto 110. Trepistik Kaevumäel ripsilla lähedal. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁸³

Foto 111. Ohtlik ja kasutuseeta rauast element parkis. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁸⁴

Foto 112. Ohtlikud rajatised ja liigse kasutuskoormuse tõttu kahjustatud teeääres olevad puujuured. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁸⁵

¹⁸² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁸³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁸⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁸⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Vanade puude läheduses ja võrade all teede, platside ehitamisel tuleb jälgida, et töödega ei kahjustaks puude juurestikku. Selleks on vaja mistahes kaevetööd teostada puude juurte ulatuses (juurestiku kaitseala ulatuses) käsitsi. Juurestiku kaitseala (lähtuda standardist EVS 939) arvutatakse järgmiselt: tüve rinnasläbimõõt $cm \times 0,12 =$ kaitsevööndi raadius meetrites ja märgitakse plaanil kaugusena tüvest.¹⁸⁶

3.6. PUISTU

3.6.1. Dendroloogiline hinnang

Käesolevas töös käsitletavas ruumis kasvab erinevates Lossipargi osades vanu puid. Lossipargis kasvavad vanadest puudest peamiselt h. pärnad, h. tammed. Lossipargis olevate vanemate puude vanuseks on ca 130 aastat.

Arhitektuuribüroo Järve & Tuulik OÜ on 2011. aastal koostanud Viljandi Lossipargi puistu dendroloogilise hinnangu. Käesoleva hoolduskava käigus viidi 2021. aasta mais läbi välitööd, mille käigus uuendati koostatud dendroloogilist hinnangut käidavamates kohtades ning likvideeritud puude osas. Puistu dendroloogilise hinnangu tabel ja plaan on lisamaterjaliks teostatavatele hooldustöödele. Dendroloogilise hinnangu tabelis on välja toodud ka taksonit kirjeldavad märkused ning vajalik hooldustegevus.

Dendroloogilise hinnangu välitööde käigus uuriti käidavamates kohtades kasvavaid puid ja põõsaid kas üksikult või grupina. Kõikidele takseerühikutele anti uus numeratsioon ning kokku loendati 1380 takseerühikut. Kõigil uuritavatel üksikpuudel mõõdeti tüveümberrõõd.

Dendroloogilise inventuuri alusel kasvab pargis kokku 23 puuliiki, neist 4 okaspuuliiki ning 19 lehtpuuliiki. Kõige rohkem esindatud liik pargis on harilik vaher, mis moodustas ligi 50% kogu takseerühikutest. Esineb palju ka harilikku pärna ning harilikku jalakat, mida leidis ligikaudu 10% kogu takseerühikutest. Põõsagrupidest on enam levinud harilik sarapuu, mida leidis enim pargi lääne ja lõuna osas. Väärtuslikumad ning jämedama tüveümberrõõduga puud kasvavad pargi kirde ja lääne osas. Tegemist on harilike pärnade (puud nr 3, 8, 11, 16, 20, 21, 490-492, 510-539, 542-544), läänepärnade (puud nr 75-84) ning harilike tammedega (puud nr 1, 2, 5, 9, 40, 117-119, 257, 259, 319, 320). Pargi lääne osas esines õõnsustega puid (harilikud pärnad nr 540, 541, 545, 546). Pargi lõuna osas ning lossivaremete läheduses nõlvadel on vaadete avamiseks likvideeritud hulgaliselt puid.

Kõikidele käsitletavatele puudele ja põõsastele anti haljastuslikku väärtust kajastav hinnang, mille aluseks on 5-astmeline skaala, mis lähtub järgmisest väärtusklassidest (Tallinna Linnavalitsuse 3. mai 2006 määrus nr 34 „Puittaimestiku ja haljastuse inventeerimise kord“ ja EVS 939-3:2020):

1) Eriti väärtuslik puu (**I väärtusklass**) – dekoratiivsete ja/või pikaealiste ning haigustele ja kahjuritele vastupidavate puuliikide eriti suured ja elujõulised eksemplarid. Puud, mis on dendroloogilised haruldused või mis omavad ajaloolist või kultuuriloolist väärtust. Samuti looduskaitse all olevad puud. Kindlasti säilitada.

2) Väärtuslik puu (**II väärtusklass**) – dekoratiivne, pikaealine ning mehhaanilistest vigastustest, haigustest või kahjuritest kahjustamata (või väikese kahjustusega) puu. Dekoratiivsete, haigus-

¹⁸⁶ Allikas: Tallinna linna kaevetööde eeskiri. Kättesaadav: <https://oigusaktid.tallinn.ee/?id=3001&aktid=97651>.

ning kahjurikindlate ja pikaealiste puuliikide noored elujõulised eksemplarid. Haljastusplaani (istutusskeemi) järgi istutatud puu. Omab olulist maastikulist ja ökoloogilist tähtsust. Säilitada.

3) Oluline puu (**III väärtusklass**) – dekoratiivne või pikaealine ning väheste mehhaanilistest vigastustest, haiguste- või kahjuritetunnustega, kuid veel elujõuline (juurdekasvu omav) puu. Puu, mis on osa ökoloogiliselt efektiivsest haljastusega kohast Võimalusel säilitada.

4) Väheväärtuslik puu (**IV väärtusklass**) – puu, mis kahjustab või tulevikus hakkab kahjustama liigiliselt või asukohalt ala väärtuslikumat puud. Puu, mis on oma eluea lõpul kas vanuse või kahjustuste tõttu. Puu, mis on allasurutud seisundis. Linnahaljastuse seisukohalt väheväärtuslik puu, mida võib säilitada kui biomassi, kuid mis on soovitatav likvideerida või asendada väärtuslikumate puuliikidega. Võib likvideerida.

5) Likvideeritav puu (**V väärtusklass**) – haige elujõuetu, ohtlik puu, ning millel on antud kohal väike ökoloogiline tähtsus. Puu, mis on kuivanud, tugevasti kahjustunud varju, linnatingimuste, põlemise, mehaaniliste vigastuste jms. tõttu. Puu, mis varjab ja kahjustab I ja II väärtusklassi puid või muud haljastust. Kuulub väljaraiumisele.

Kõige enam on puid hooldatud suurema kasutuskoormusega aladel. II Kirsimäel kasvavaid läänepärnasid on tagasi lõigatud/ tulbastatud. Neid puid on tagasi lõigatud iga 3-5 aasta tagant. Hooldatud on I Kirsimäel kasvavaid puid, Kaevumäe põhjapiiril ja rippilla läheduses kasvavaid puid.

Hooldust on teostatud ka Jalutuspargis ja Mõttetarga platool kõikidel puudel. Puudele nr 515, 526, 540, 541, 545, 590 on teostatud kroonlõige, eesmärgiga säilitada puu elupaigana ja puudele nr 542, 424 ja 506 on teostatud osaline kroonlõige.

Suurte vanade puude alla on metsasemas pargiosas lastud kasvada isetekkelisi puid, mis osaliselt võivad kahjustada põlispuude kasvu. Võsa leidub kohati kogu metsapargi ulatuses, kuid see on seal taotluslik ja seetõttu suuremat probleemi ei oma.

Kokkuvõtvalt võib öelda, et kuigi puistus leidub puid, mis ei ole enam oma esimeses elujõus (sh esineb tüvevigastusi ja -kahjustusi või murdunud, kuivanud oksid), on puistu üldine seisukord siiski hea.

Põlispuudest võimsaim on vana h. tamm (nr 36). Väga väärtuslikud ja esile tulevad on II Kirsimäel kasvavad h. tammed ja Jalutuspargis rippilla lähedal kasvav h. tamm (nr 298).

3.6.2. Vaated ruumis

Viljandi Lossipargis avanevad vaatesihid ja -koridorid peamiselt kõrgematelt kohtadelt (mägede jalamiitelt) ümbritsevatele objektidele, aladele, piki teetelgesid suunatult olulistele rajatistele/hoonetele Lossipargis (näiteks sillad, varemed, monumendid jmt) või piki haljastatud sihtisid/alasid. Kõige avatumad vaatesektorid on suunatud Kaevumäelt ja Kirsimägedelt idas asuva Viljandi järve suunas. Enamjaolt on tegemist oluliste kohtadega, kus on ka suuremas osas ajaloost avanenud vaated. Vaated on suures osas hästi hooldatud. Kõige vähesema hooldatusega on metsapargi osas olevad vaatesektorid, mis piki pealinnust lõuna suunas võiksid olla rohkem avatud, kuid arvestades loodusliku/isereguleeriva piirkonna omapära, võivad nimetatud ala vaatesihid olla ka kitsamad. Vaateid avaneb parki ka ümbritsevate aladelt. Näiteks Ranna pst linnuse varemete suunas, Pärimusmuusika Aida, Laululava, Jaani kiriku ümbrusest. Olulisi vaatekohti nii pargis, pargist kui ka parki on kokku 60 ja tähelepanuväärseid vaateid 24.

Foto 113. Vaade Kaevumäelt Viljandi järve suunas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁸⁷

Foto 114. Pikk avatud vaade ranna suunas ja üle järve. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁸⁸

¹⁸⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁸⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 115. Vaade ripsillale. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁸⁹

Foto 116. Avatud vaade oru põhjast. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁹⁰

Foto 117. Vaade laululava kõrvalt järve suunas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁹¹

¹⁸⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁹⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁹¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 118. Pool-suletud vaade järve suunas.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁹²

Foto 119. Kaugele ulatuv vaade.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.¹⁹³

Foto 120. Pöetud pärnad II Kirsimäel ja haljastus müüri lähedal asuval nõlval. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁹⁴

¹⁹² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁹³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁹⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 121. Vaade I Kirsimäelt. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁹⁵

Foto 122. Avatud vaade Kirsimäelt. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁹⁶

¹⁹⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁹⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 123. Vaade Ranna teelt Kirsimäe suunas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.¹⁹⁷

Foto 124. Vaade piki Filosoofi alleed. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁹⁸

¹⁹⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

¹⁹⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 125. Vaade II pargitsoonis Mõttetarga pargiosas paiknevatele puude ridadele. 2021. Foto autor: Laura Andla.¹⁹⁹

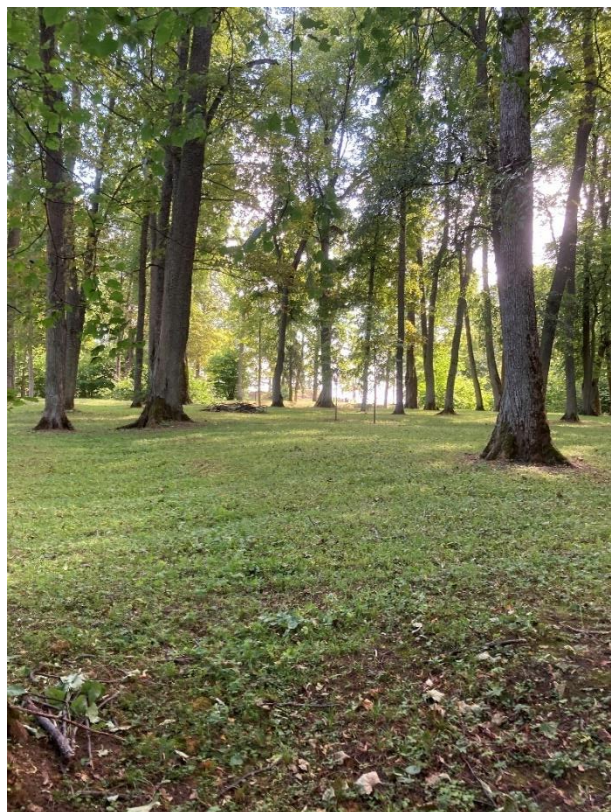

Foto 126. Olulised üksikpuud Mõttetarga pargiosas. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.²⁰⁰

Foto 127. Vaade avatud pargi osast pool-suletud ossa. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.²⁰¹

¹⁹⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²⁰⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²⁰¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 128. Elupaiga puu pargis.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²⁰²

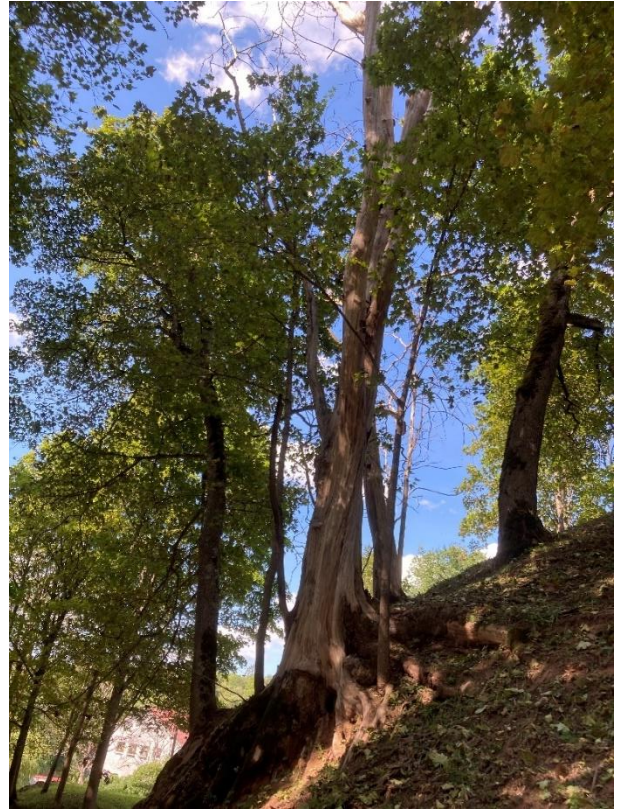

Foto 129. Kuivamas ja kuivanud puu pargis.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²⁰³

Foto 130. Suletud osa pargis.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²⁰⁴

Foto 131. Lõhega puu pargis.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²⁰⁵

²⁰² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²⁰³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²⁰⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 132. H. pärnad Kirsimäel talvel.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²⁰⁶

Foto 133. Murdumas puu teeraja kohal. 2021. Foto autor: Laura Andla.²⁰⁷

²⁰⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²⁰⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²⁰⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 134. Langenud ja murdunud puud teeraja kohal. 2021. Foto autor: Laura Andla.²⁰⁸

3.6.3. Olulised üksikpuud, puude grupid ja -read, avatud-suletud alade tasakaal

Olulisemad puuderead jäävad nii I kui ka II Kirsimäele, kus kasvavad vanadest pärnadest puuderead. Samuti olulised vanadest puudest moodustatud puude read paiknevad II pargitsoonis ehk Kaevumäest läänes, kuhu jääb ka Filosoofi allee. See regulaarselt paigutatud puudevõrgustik loob omapärase pargiruumi osa, olles mõneti sümbolne peegeldus kunagisest mõisaajast. Olulisi vanu üksikpuuid leidub Lossipargis kogu alal. Enamus üksikutest vanadest puudest on isetekkelised puud, mis on jäetud erinevatel aegadel kasvama. Üks võimsama võraga puu jääb pealinnusest lõunasse suunatud sihil paiknevale künkale.

Viljandi Lossipargis on avatud-suletud alade tasakaal hästi tagatud. Ruumis leidub nii avatus, pool-suletud kui ka suletud alasid. Omapärase reljeefse pinnavormi esitlemise võtmes on kindlasti oluline säilitada avatus. Samas metsapargi suletumad osad on kindlasti olulised tagamaks liigirikkus pargis.

²⁰⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 135. Müüri lähedal kasvavad vanad puud.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²⁰⁹

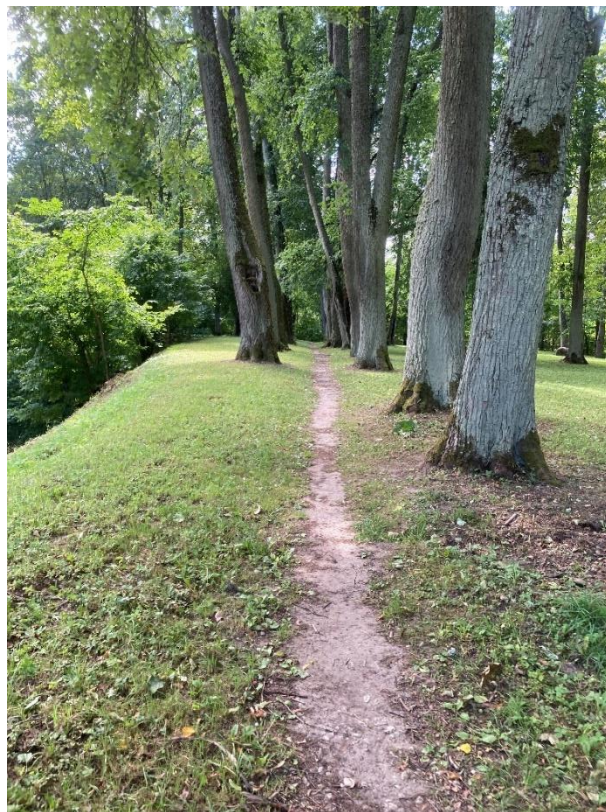

Foto 136. Filosoofi allee puudered ja üksikud puud.
2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²¹⁰

Foto 137. Metsaparki avatumas osas olev kungas, mille tipus kasvab väärtuslik h. tamm. 2021. Foto autor: Laura

²⁰⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²¹⁰ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Andla.²¹¹

Foto 138. Pool-suletud vaade kaugusesse. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²¹²

²¹¹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²¹² Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 139. Vähesese avatusega vaade metsapargi lõuna osast Ranna pst suunas. 2021. Foto autor: Laura Andla.²¹³

Foto 140. Pool-suletud, osaliselt avatud nõlvad. 2021. Foto autor: Kreeta Sipelgas.²¹⁴

²¹³ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²¹⁴ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Foto 141. Avatud ja suletud alad Lossiparki lõuna osas. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²¹⁵

Foto 142. Vaade väärtuslikule h. tammele. 2021. Foto autor: Kreeto Sipilgas.²¹⁶

Foto 143. Liigselt suletud vaade, mis võiks olla kaugemal asuva teetelje sihis avatud. 2021. Foto autor: Laura Andla.²¹⁷

²¹⁵ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²¹⁶ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²¹⁷ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

Liigirikkus

Viljandi Lossipark on väga liigirikas, sest nimetatud maastikus elutseb palju erinevaid taime- ja loomaliike (sh mitmed kaitsealused liigid). Nii esteetilisest kui ka bioloogilises aspektist lähtuvalt tagab käsitletava ala liigirikkus alade mitmekesisuse.

Loodusliku kõrge väärtusega aladeks on Lossipargis eelkõige metsapargis olevad raietest puutumata vanemad metsaosad, looduslikud õitsevad rohumaad ehk niidud ja veekoguäärsed alad, samuti vanade puude ja puude/põõsaste gruppidega seotud ruumiosad. Tagamaks olemas olev liigirikkus on eelkõige tähtis säilitada alade looduslik seisund ja tingimused, mis tagavad väärtuslike liikide elupaikade olemasolu. Liigne hooldus ja sekkumine võib hävitada või kahjustada loomulikke isereguleeruva keskkonna toimimist. Eelkõige peab arvestama, et oluline on tagada alusmetsa, erinevas vanuses puude ja rohurinde säilimine ning läbi mõeldud hooldustegevuse rakendamine.

Foto 144. Lambad Lossipargi niitusid „niitmas“. 2021. Foto autor: Kreet Sipelgas.²¹⁸

Foto 145. Lossipargi osadel nõlvadel kasvavad erinevad niidutaimed. 2021. Foto autor: Kreet Sipelgas.²¹⁹

²¹⁸ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

²¹⁹ Allikas: Maastikuarhitektuuri Büroo fotokogu.

4. Väärtused ja probleemid

4.1. VÄÄRTUSLIKKUS JA OHUTEGURID

Iga park on erineva ülesehituse ja iseloomuga ning vajab spetsiaalset lähenemist ja erinevat hoolt. Väärtuste säilimiseks on oluline teadvustada ka pargis leiduvaid probleeme ehk väärtusi ohustavaid tegureid, mille likvideerimine on üks hoolduskava olulisi ülesandeid.

Viljandi Lossipargi väärtused (vt plaan 3):

- Terviklikkus ja kompaktne ülesehitus;
- ajaloolise linnusemäe olemasolu;
- mälestiste olemasolu Lossipargis (vt ptk 1.4.1);
- väärtuslik roheala linnakeskkonnas;
- Lossipargi seotus ümbritsevate rohevööndite ja rohestruktuuri osadega ehk väärtuslik roheseotus;
- Lossipargi seotus säilinud Viljandi mõisa hoonetega;
- erinevaid tegevusi pakkuva väliruumi olemasolu;
- väärtuslik vaba aja veetmise koht;
- väärtuslik turismiobjekt;
- ala suur atraktiivsus;
- ruumi igapäevane kasutus;
- mitmekesise ja omapärase reljeefi ja ilmega maastiku olemasolu;
- omapäraseid maastikupilte loovad künkad;
- oluliste teetelgede olemasolu ja ühendus ajaloolise teedevõrguga;
- teetelgede, mötteliste sihtide tugev side kontaktvöönditega;
- teed ja teerajad;
- sõidetavate teede hea seisukord;
- ajaloolised rajatised (sh lagunevad);
- kaitsealused rajatised;
- platsid ja neil olevad rajatised;
- suletud, pool-suletud, avatud alad;
- vanemad puud;
- järelkasv;
- suunatud vaated;
- kaugvaated;
- vaatekoridorid;
- pargis leidub vanu väärtuslikke üksikpuid ja puude ridasid;
- looduslikud elupaigad;
- Lossipark on elupaigaks erinevatele liikidele. Liigirikkus;
- puudealuste ja avatud alade hooldus;
- traditsiooniliste hooldusvõtete kasutamine poollooduslike koosluste hooldamisel.

Viljandi Lossipargi probleemid (vt plaan 4):

- linnalike objektide/ rajatiste tihenemine eriti pargi põhja osas²²⁰;

²²⁰ Kaasaegsete rajatiste liigne kasutamine võib põhjustada vaadete nn reostumist ja lähialade ilme muutust, mis ei pruugi alati olla tugeva ajaloolis-kultuurilises keskkonnas sobilik.

- esineb hooldust vajavaid kaasaegseid rajatise²²¹;
- esineb hooldust vajavaid ajaloolisi rajatise (näiteks linnusemüüride lagunemine);
- hooldust vajavate kahjustunud/kahjustustega puude esinemine;
- kahjustunud puud/ puu osad, ohtlikud puud/ puu osad;
- kaugvaadete osaline suletus;
- probleemsete murualade esinemine;
- osade pargiosade täiskasvamisest tulenev suletus;
- osade oluliste taimegruppide (näiteks metsapargi osas) vähene esiletoomine;
- peale kasvanud puude-põõsaste juurestiku kahjustav toime säilinud linnusemüüridele; puuvõrade kahjustav toime müüridele (kokkupuuted, niiskuse kontsentratsioon, vähene tuulutus). Varematega kokku puutuvad võrad koguvad müüridesse niiskust, mis soodustab nende lagunemist;
- peale kasvanud puude-põõsaste juurestiku kahjustav toime kaitstavatele rajatistele/ objektidele (Lossimägede paljand, linnusemüürid);
- nõlvade osaline kindlustamatus;
- kahjustunud/ lagunenu radade, teeosade esinemine;
- pargi läänepoolses osas asuva Valuoja oja kaldaalad on osaliselt võsastunud/ heina kasvanud või vajavad niitmist;
- teede erosiooni oht;
- paljandi erosioon;
- linnusekõrgendike ja metsapargi kõrgendike nõlvade erosioon (maastikurataste treeningud erosiooniohtlikul pinnasel);
- teatud alade liigne tihe/ülekoormatud kasutus (nt I ja II Kirsimägi ning Kaevumäe teatud osad);
- teatud kohtades oleva omapärase reljeefi vähene esitlemine;
- reguleerimata parkimine ja sõiduliikluse võimalikkus pargis;
- osad olulised vaatesihid pole terviklikult avatud.

Käsitletaval Viljandi Lossipargi alal eksisteerib vanu väärtuslikke puid, puuderidasid, üksik puid. Probleemiks on see, et osade väärtuslike puude võrade ulatuses (peamiselt metsapargi osas) kasvab isetekkeline lehtpuu noorendik ja võsa, mis võivad kahjustada vanade puude kasvu. Avatumatel aladel kasvavad väärtuslike puude ridade hooldusesse kuuluvad pigem puuvõradesse tekkida võivad kuivanud/kahjustunud oksad/tüve osad. Väärtuslike puude kasvutingimusi on vaja parandada.

Ruumi erinevates osades olevate puude võrad on osaliselt väga tihedad, kaugemale ulatuvaks lastud kasvada ja seetõttu esineb puudel kuivanud oksa ja ohtlikke oksa, mis võivad olla ohtlikud eelkõige pool-suletud alade ääres ja teeradadel liiklejatele kui ka tihedamas puistuosas viibijatele. Samuti esineb terves Viljandi Lossipargis puutüvesid, mis on erinevalt kahjustunud. Puudes esineb õõnsusi. Leidub kuivamas puid/ puuosasid.

Osaliselt kasvavad puud/ põõsad liiga lähedal linnusemüüridele ja seetõttu võivad müürid saada kahjustatud. Samuti on kahjustav toime laiadel puuvõradel. Laiad võrad võivad talletada müüridega kokkupuutel müüridesse niiskust, mis soodustab seetõttu nende lagunemist. Samas on oluline säilitada osaline haljastus ka linnuse nõlvadel, mis tagab nõlvade erosiooni kaitse.

Puude kasvamine rajatiste lähedal või peal võib olla samuti ohuteguriks. Näiteks liivakivipaljandi lähedal kasvavad puud võivad kahjustada paljandit, tekitada varinguid. Samuti linnusemüüride

²²¹ Vt ptk 5.5.

lähedal kasvavate puude juurestikud olla ohuteguriks ajaloolise objektile. Antud juhul on vaja üksnes rajatise ja puu/ puude nn koosolemist jälgida ja vajadusel (nt kui puujuurtest tingitud rajatise lagunemise oht tuleb ilmsiks) langetada otsused (koostöös erinevate spetsialistidega), mida ilmsiks tulnud situatsioonis tuleks ette võtta.

Vee-elementi (Valuoja oja) ümbrust tuleb regulaarselt hooldada.

Kirsimägede piirkonnas olevad murualad on osaliselt kahjustunud.

Vanade puude võra ulatuses tuleb noored puud ja juurevõsud eemaldada. Tuleb jälgida rajatiste ja puude koos-olemist.

Metsapargiala läbivate kitsaste teeradade lähialad on väga tihedad lehtpuu noorendiku kasvamise tõttu. Avatust tihedamalt kasutuses olevat teeradade ümbrusesse oleks võimalik tuua teeäärte laiendamise kaudu. See looks ka turvalisema keskkonna rohealal sportivatele ja vaba aja veetmisega tegelevatele inimestele. Samas tuleb arvestada, et metsapargi osas ongi tegemist pigem looduslikult isereguleeriva alaga ja sealne keskkond võiks olla võimalikult sekkumisvaba, eesmärgiga tagada nimetatud pargiosas oleva liigirikkuse ja elupaikade säilimine.

Pool-suletud aladele oleks võimalusel vaja lisada rindelise taimestust (hilisemate projektide raames), erinevate ruumide mitmekesistamiseks ja rõhutamiseks. Samuti nõlvade erosiooni takistamiseks tuleb säilitada puude/ põõsaste juurestik.

Paljud teed ja teerajad ning nende ääred vajavad parandamist ja regulaarset hooldustegevust. Vee-erosiooni tõttu ulatuvad paljud puujuured teepinnasest välja. Samuti on teetammide osas näha teeäärseid pinnase vajumisi ja äärte nihkumist.

Kuna linnuseala külastab palju inimesi ja suveajal toimuvad siin suured rahvaüritused, siis võiksid tsoonide põhiteed olla masinatega sõidetavad (üksnes ürituste ajal), tagamaks päästeteenistuse, politsei ja hooldusmasinate juurdepääsu Tasuja puiesteelt ürituste toimumise kohtadesse. Seda peab arvestama nii teede korrastamisel ja rajamisel. Samas tuleb arvestada ka sellega, et liigne teetammide kasutus masinate poolt, lisab liigset koormust teedele ning seeläbi võivad teed laguneda. Seega on väga oluline tähistatud parkimine.

Töös käsitletav ruum on elukohaks paljudele erinevatele lindudele, loomadele ja taimedele, kelle heaolu tuleb ka edasiste läbiviidavate tegevuste juures arvestada. Nii on väga oluline, et edasiste tegevuste käigus ei rikutaks ruumis väljakujunenud looduskooslusi ning et igasugune maastikus läbiviidav muudatus, oleks põhjendatud ja järk-järguline. Et töös käsitletava ala elurikkus säiliks, tuleb tagada ka erinevate elupaikade olemasolu ja toitumisalade mitmekesisus, mis tähendab, et igasugune puude/põõsaste ja teeäärte hooldustegevus peab olema läbimõeldud ja põhjendatud. Niitmisel, puistu koristusel, puude hooldusel tuleb tähelepanu pöörata tööde läbiviimise ajale. Kuna liigirikkus on ajaloolisel maastikukaitsealal oluline, ei tohiks seda kindlasti ohtu seada liiga tiheda niitmise, pinnase kahjustamise või valel ajal puude raiumisega.

Rõhutatult esile tulevaid vaatesihte eksisteerib Viljandis Lossipargis paljudes kohtades. Vaatesektorite avatud hoidmine/ avamine annab hea võimaluse suurejooneliselt eksponeerida omapärast maastikku, seda mitmekesiselt kasutada ja samas säilitada ajalooline miljöö ja väärtuslikud elemendid.

Oluline on ka mõista, et pargi suur kasutuskooormus (sh liiklemiskooormus) tähendab seda, et Viljandi Lossipargi väärtuste säilimiseks ja heakorra tagamiseks on vajalik käsitletavas ruumis pidev hooldustegevus.

4.2. VÄÄRTUSTE KAITSE, PROBLEEMIDE ENNETAMINE JA KAITSE KORRALDAMINE²²²

Töös käsitletava pargiruumi pikaajalised kaitse-eesmärgid:

- Ajalooliselt omapärase maastiku ja elurikkuse, mitmekesiste koosluste säilitamine;
- ajalooliste linnusevaremete säilimine;
- ajaloolise Lossipargi säilimine;
- ajaloolise Lossipargi ja ümbritsevate alade tajutava seose säilitamine.

Hoolduskava perioodi kaitse-eesmärgid (2022-2031):

- Kaitsta ja säilitada Lossipargi kompositsioonilist terviklikkust ja seoseid ümbritsevate rohealadega;
- kaitsta Viljandi lossimägede traditsioonilist maastikupilti ja miljööd;
- kaitsta ajaloolise teedestruktuuri säilimist;
- tagada teeruumide (sõiduteede, teeradade) kasutuskõlblikkus ja regulaarne hooldamine;
- tagada murualade, niitude, puudealuste rohhtaimestu mitmekesisus;
- tagada hooldusvõtete mitmekülgne kasutus (sh jätkata lammaste jt loomade karjatamisega Lossipargi piiratud aladel);
- tagada paindlik kohapõhine hooldus- ja kujundus;
- tagada ökoloogiliselt efektiivsemate haljastuslahenduste kasutamine;
- eelistada võimalikult terviklike toimivate koosluste säilitamist/loomist;
- tagada pesitsus- ja elupaigapuude kaitse;
- tagada liigiline mitmekesisus ja selle jätkusuutlik areng;
- tagada kaitsealuste liikide säilimine;
- tagada oluliste vanade puudegruppide, -ridade ja üksikpuude kasvuruumi olemasolu;
- säilitada olulised, heas kasvujõus olevad noored puud/ põõsad;
- tagad väärtuslike puude ridade hooldamine ja säilitamine;
- isetekkeliste puude eemaldamine vanade puude alt ja võrade ulatusest ning Valuoja oja kallastelt ning olulistelt vaatesihtidelt;
- loodusliku metsapargi puistu isereguleerivuse jälgimine, vajadusel sekkumine hooldustegevuste läbi viimiseks;
- tagada avatud alade avatuse olemasolu regulaarse hooldustegevuse kaudu;
- tagada avatud vaatesihtide ja-sektorite hooldamine ja säilitamine;
- tagada suletud, pool-suletud ja avatud alade olemasolu ja tasakaal;
- tagada toimivate, ümbritsevaga kooskõlas olevate kaasaegsete rajatiste olemasolu ja hooldamine;
- tagada ajalooliste rajatiste säilitamine ja hooldamine;
- tagada kaitsealuste objektide/ rajatiste (mälestiste) kaitse ja säilimine. Hooldamisel ei või mälestisi kahjustada;
- tagada Lossipargi puhtus ja korrashoid ning rajatiste ohutus;
- tagada pargiruumi kasutatavus ja ohutus liiklemiseks, seejuures teisi väärtusi kahjustamata;
- tagada autoliiklus selleks ette nähtud kohtades/ aegadel ja vajadustel. Mitte kasutada eeslinnus parkimisalana.

²²² Antud pt-sk on arvestatud töös „Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030“ välja toodud ettepanekutega.

Ohutegurid:

- Lossipargi ja ümbritsevate rohealadega seotud terviklikkusega mitte arvestamine;
- teadmatu isetekkeliste puude kasvada laskmine või noorte puude/ põõsaste teadmatu istutamine. Ala liiga tihedaks muutumine;
- teadmatu isetekkeliste puude kasvada laskmine vanade puude lähedusse/ nõlvadel;
- väärtuslike puude kasvukeskkonna kahjustamine;
- teadmatu puistu raie, sellest tingituna liikide, elupaikade ja kasvukohtade hävitamine;
- liigne põõsaste/puude raie nõlvadelt;
- ökoloogiliselt efektiivsete haljastuslahenduste mitte kasutamine;
- traditsiooniliste hooldusvõtete (nt lilleaasade tekkeks vikati, lattniiduki kasutamine või kariloomade karjatamise ala suurendamine) vähene kasutus;
- koosluste spetsiifikast tulenevate hoolduspõhimõtetega mitte arvestamine;
- vaadete kinnikasvamine;
- teeradade kinnikasvamine, sellest osade alade kasutuse vähenemine.
- vähene teehooldus/ teede korrastus;
- avatud, pool-suletud, suletud alade tasakaalu vähenemine;
- vale puude hooldustegevus (vale okste lõikus, koore-, tüvekahjustused);
- kuivanud oksad puude võrades ning kahjustunud tüved;
- ohtlikud puud (tüved/ oksad);
- rajatiste/ objektide paiknemine puudele liialt lähedal;
- puude paiknemine rajatistele liialt lähedal;
- Lossipargi teatud osade üle kuhjamine rajatistega;
- erinevate ruumi osade liigne/ tihe kasutuskoormus;
- omavoliliste teeradade loomine inimeste poolt;
- puude liigsest eemaldamisest tingitud erosioon;
- nõlvade ja kõrgendike nõlvade erosioon;
- teeradade erosioon;
- kaitselauste liikide hävimine;
- liigilise mitmekesisuse vähenemine;
- eeslinnuse ala muutumine, liigse transpordi kasutamise tõttu, parkimisalaks.

Meetmed:

- Lossipargi väärtuste ja probleemide teadvustamine ja nendega arvestamine ning läbimõeldud/ teadlik raie-, hooldus- ja ehitustegevus kogu alal;
- pideva hoolduse läbiviimine, mis on kooskõlas hooldusnõuete ja Viljandi Lossipargi erinevate tsoonide vajadustega;
- Lossipargis ja kontaktalas olevate nii ajalooliste kui ka kaasaegsete objektide ja elementidega arvestamine;
- Lossipargi kompositsioonilise terviklahendusega arvestamine;
- paindliku kohapõhise haljastuse kujundus- ja hoolduspõhimõtete juurutamine;
- lõimida olemasolevat isetekkelist haljastust kujundatavaga;
- ökoloogiliselt efektiivsemate haljastuslahenduste kasutamine (põõsamassiivide eelistamine niidetavatele murualadele);
- erinevate hooldusvõtete kasutamine (sh poolloodulike koosluste hooldamisel traditsiooniliste hooldusvõtete kasutamine, näiteks loomade (lammaste) karjatamine Lossipargi piiratud aladel);
- elustiku mitmekesisusega arvestamine, hooldusvabade alade säilitamine;

- liigirikkuse tagamine;
- vajadusel Lossipargis olevate liikide täiendavate uuringute läbiviimine ning tulemustega arvestamine edaspidises hoolduses;
- ette nähtud kohtadest isetekkeliste puude ja võsa eemaldamine, seeläbi vaatesihtide suurendamine (vt plaan 5);
- ette nähtud kohtadest teeradade ja pool-suletud alade avatumaks muutmine (vt plaan 5);
- ette nähtud kohtadest läbimõeldud murualade hooldus;
- ette nähtud kohtadest läbimõeldud niidualade hooldus;
- väärtuslike alade, puudegruppide ja -ridade ning vanade üksikpuude esile toomine, hooldamine ja säilitamine;
- elupaigapuude ja pesitsuspaikade säilitamine ning hooldustööde õigeaegne teostamine;
- võra, okste, tüvede professionaalne/ teadlik hooldus ja/ või raie;
- puude hoolduslõikus, kuivanud okste eemaldamine;
- vajadusel puude kujunduslõikus;
- puude ohtlikkuse või ohtlikuks muutumise takistamine;
- ohtlikke puuosade eemaldamine, teeäärsete alade ja avatud, pool-suletud alade ohutuse tagamine;
- müüri lõikudele kasvanud puude/põõsaste eemaldamine;
- müüre ohustavate puude võrade kärpimine;
- pargipuistu osaline harvendamine;
- vaadete avamine, harvendada väikekõrgendike kinnikasvanud osasid;
- regulaarne teehooldus (sh tee äärte hooldus);
- nõlvade, teede paljandi jt objektide erosiooni tõkestamine;
- põõsaste säilitamine/ rajamine erosiooni ohus olevatel nõlvadel;
- heintaimede olemasolu tagamine nõlvadel;
- nõlvade kindlustamine;
- kasutuskooormuse jälgimine ja vajadusel vähendamine eriti metsapargi osas;
- inimtegevuse (erinevate vaba aja veetmisega seotud rajatiste rajamine ja nendega seotud tegevused) jälgimine Lossipargi erinevates osades;
- maastikurastastega sõitmise vähendamine erosiooniohtlikul pinnasel;
- Lossipargis olevate rajatiste pidev hooldamine või katkiste/ ohtlike rajatiste parandamine või eemaldamine;
- ajalooliste rajatiste ohutuse tagamine;
- kaasaegsete rajatiste ohutuse tagamine;
- parkimise reguleerimine;
- prügi koristamine.

5. Kavandatavad hooldustegevused²²³

5.1. TEGEVUSKAVA ÜLESEHITUS

Viljandi Lossipark terviklikult vajab regulaarseid hooldustöid. Edaspidisteks hooldustöödeks on hoolduskavaga kajastatav pargiala jaotatud VIII eraldiseks, mis tulenevad ala iseloomust, hoolduse vajadustest, teedestruktuurist, dendroloogilisest inventuurist (vt plaanid 1a, 1b ja 5). Hooldustööde mahud ja kirjeldused on eraldi välja toodud tabelis „Tegevuskava“ (vt tabel 4). Edaspidine erinevate projektide koostamise vajadus on ära toodud ptk 5.6.

Töös käsitletava ruumi platsid, teeäärsed murualad ning puudealused alad on erineva hooldatusega. Terves Viljandi Lossipargis olevad hooldatavad alad on jaotatud kolme hooldusklassi.

Hooldusklass on lahti mõtestatud järgnevalt:²²⁴

I – hooldusklass: suure hooldusintensiivsusega ala;

II – hooldusklass: keskmise hooldusintensiivsusega ala;

III – hooldusklass: vähese hooldusintensiivsusega ala.

Tabel 3. Hooldustööde eraldised.

Nr	Eraldise tüüp	Eraldise asukoht	Eraldise suurus (m ²)	Märkused
I	Enamjaolt avatud, osaliselt pool-suletud ala.	Ala hõlmab I Kirsimäe, II Kirsimäe ja Kaevumäe eri osasid.	43519	<ul style="list-style-type: none"> Ala nõlvaaladelt niita regulaarselt heina II hooldusklassi alusel. Ala murualadelt niita regulaarselt heina I hooldusklassi alusel. Lehti koguda kokku vastavalt ptk. 5.3 märkustele. Hooldada regulaarselt alal olevaid kõnniteid ja nende ääri (vajadusel pühkida lehti, koristada lund, täita katendisse tekkivaid auke, eemaldada pinnas ja taimkate). Hooldada regulaarselt alal olevaid radasid ja nende ääri (vajadusel täita pinnasesse tekkivaid auke). Teede äärised vajavad osades kohtades parandamist. Asendada/parandada või likvideerida ohtlikud metallist teede piirded, mis ulatuvad pinnasest ohtlikult kõrgele. Parandada kahjustatud murualade murukaitse (vastavalt hilisema teede korrastamise ehitusprojekti raames) ja murukatend. Tõkestada erosioonist tingitud teede ja nõlvade nn „ära valgumist“. Pöörata tähelepanu erosiooni tõkestamisele ning selgitada välja

²²³ Hooldustööde määramisel on arvestatud tööd: Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²²⁴ Hooldusklasside määramisel on arvestatud tööd: Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

				<p>mäenõlvade erosiooni tõkestamiseks sobilikud võtted ja taimeliigid (vee ärajuhtimine, rennid, astmelised nõlvad, erosioonitõkkematid, gabioonid jms).</p> <ul style="list-style-type: none"> • Alal leiduvaid kaasaegseid rajatise regulaarselt hooldada (puhastada, õlitada, värvida jmt), jälgida rajatiste ohutust. Soovitused väikevormidele on ära toodud ptk 5.5. • Vajadusel Vallikraavides olev liigniiskust kasutada kujunduselemendina (lahendada edaspidise projekti raames). • Alal leiduvaid ajaloolisi rajatise hooldada, jälgida rajatiste ohutust. • Jälgida puud rajatiste lähedal. Ohtlikud oksad eemaldada. • Linnusemüüritisi vahetult ohustavad mitte väärtuslikud puud ja põõsad tuleb eemaldada. • Mitte paigutada rajatise puudele liialt lähedale. Arvestada puude juurestikuga. • Puudel teostada hooldusraiet, puud hooldada vastavalt dendroloogilisele hinnangule. Vajadusel teostada sanitaarraiet. Puude eemaldamisel lähtuda dendroloogilisest hinnangust. • Plaanil tähistatud kohtadest eemaldada isetekkeline noorendik ja juurevõsud. • Tagada hooldusplaani välja toodud vaadete avatus. • Säilitada vaated vallikraavidele ja müüridele. • Juurdeistutused ja puistu uuendamine lahendada täpsemalt hilisemate projektide raames. Soovituslikud piirkonnad juurdeistutuste rajamiseks ja puistu uuendamiseks on ära toodud ptk 5.2 ja plaanil 5.
II	Enamjaolt pool-suletud või avatud, osaliselt pool-suletud ala.	Ala hõlmab läänest-itta suunatud kaarjat vahevööndit, mis ümbritseb linnusemägesid. Ala ääristavad läänest Mõttetarga pargi alad, edelast metsapargi alad, ja idast Ranna pst.	50772	<ul style="list-style-type: none"> • Eraldisel niita heina lääne poolsetelt aladelt hooldusplaani välja toodud ulatuse I ja II hooldusklassi (vt hooldusplaani) alusel. • Lõuna ja ida poolseid aladelt niita heina III hooldusklassi (vt hooldusplaani) alusel. Arvestada sealjuures oluliste elupaikade ja liikidega. • Idas asuvas piirdeaiaga alas karjatada lambaid ja võimalusel veiseid. Jätkata traditsiooniliste hooldusvõtete kasutamist. • Hooldada regulaarselt teeruumi (Ranna tn) ääri (pühkida lehti, koristada lund, vajadusel täita katendisse tekkivaid auke, eemaldada pinnas ja taimkate). • Hooldada regulaarselt alal olevaid radasid ja nende ääri (vajadusel täita pinnasesse tekkivaid auke). • Tõkestada erosioonist tingitud teede ja

				<p>nõlvade nn „ära valgumist“.</p> <ul style="list-style-type: none"> Alal leiduvaid kaasaegseid rajatise regulaarselt hooldada (puhastada, õlitada, värvida jmt), jälgida rajatiste ohutust. Soovitused väikevormidele on ära toodud ptk 5.5. Alal leiduvaid ajaloolisi rajatise hooldada, jälgida rajatiste ohutust. Jälgida puid rajatiste ja teeradade lähedal. Ohtlikud oksad eemaldada. Hooldusplaaniil tähistatud kohtadest eemaldada võsa, isetekkeline noorendik ja juurevõsud. Dendroloogilises hinnangus tähistatud puudel teostada hooldusraiet, puid hooldada vastavalt dendroloogilisele hinnangule. Vajadusel teostada sanitaarraiet. Kaevumäest lõunas paikneval alal jätta puutumata pesitsus- ja elupaiga puud. Ohtlikud puud/ puuosad eemaldada. Tagada hooldusplaaniil välja toodud vaadete avatus. Juurdeistutused ja puistu uuendamine lahendada täpsemalt hilisemate projektide raames. Soovituslikud piirkonnad juurdeistutuste rajamiseks ja puistu uuendamiseks on ära toodud ptk 5.2 ja plaaniil 5.
III	Enamjaolt avatud, osaliselt pool-suletud ala.	Ala hõlmab Pärimusmuusika Aida lähiümbrust.	5287	<ul style="list-style-type: none"> Alalt niita regulaarselt heina I hooldusklassi alusel. Pühkida lehti kogu alalt, vastavalt ptk 5.3. välja toodud tingimustele. Hooldada regulaarselt mootorsõidukitele mõeldud alasid (pühkida lehti, koristada lund, vajadusel parandada katendisse tekkinud vead). Vajadus märgistada parkimine Pärimusmuusikat Aida ümbruses. Hooldada regulaarselt teeruumi ääri (pühkida lehti, koristada lund, vajadusel täita katendisse tekkivaid auke, eemaldada pinnas ja taimkate). Alal leiduvaid kaasaegseid rajatise regulaarselt hooldada (puhastada, õlitada, värvida jmt), jälgida rajatiste ohutust. Soovitused väikevormidele on ära toodud ptk 5.5. Alal leiduvaid ajaloolisi rajatise regulaarselt hooldada. Jälgida puid rajatiste lähedal. Ohtlikud puud/ puu osad eemaldada. Puudel teostada hooldusraiet. Vajadusel teostada sanitaarraiet. Puid hooldada vastavalt dendroloogilisele hinnangule. Tagada hooldusplaaniil välja toodud vaadete avatus.

				<ul style="list-style-type: none"> Juurdeistutused ja puistu uuendamine lahendada täpsemalt hilisemate projektide raames. Soovituslikud piirkonnad juurdeistutuste rajamiseks ja puistu uuendamiseks on ära toodud ptk 5.2 ja plaanil 5.
IV	Enamjaolt pool-suletud, osaliselt avatud ala.	Ala hõlmab Mõttetarga pargi ala.	9461	<ul style="list-style-type: none"> Alalt niita regulaarselt heina II, III hooldusklassi alusel. Pühkida lehti vastavalt ptk 5.3. välja toodud nõuetele. Hooldada regulaarselt alal olevaid kõnniteid ja nende ääri (vajadusel pühkida lehti, koristada lund, täita katendisse tekkivaid auke, eemaldada pinnas ja taimkate). Hooldada regulaarselt alal olevaid radasid ja nende ääri (vajadusel täita pinnasesse tekkivaid auke). Tõkestada erosioonist tingitud teede nn „ära valgumine“. Teede äärised vajavad osades kohtades parandamist. Alal leiduvaid kaasaegseid rajatisi regulaarselt hooldada (puhastada, õlitada, värvida jmt), jälgida rajatiste ohutust. Soovitused väikevormidele on ära toodud ptk 5.5. Alal leiduvaid ajaloolisi rajatisi hooldada, jälgida rajatiste ohutust. Jälgida puid rajatiste lähedal. Ohtlikud oksad eemaldada. Ohtlikud puud eemaldada. Puudel teostada hooldusraiet. Vajadusel teostada sanitaarraiet. Puid hooldada vastavalt dendroloogilisele hinnangule. Tagada hooldusplaanil välja toodud vaadete avatus. Juurdeistutused ja puistu uuendamine lahendada täpsemalt hilisemate projektide raames. Soovituslikud piirkonnad juurdeistutuste rajamiseks ja puistu uuendamiseks on ära toodud ptk 5.2 ja plaanil 5.
V	Enamjaolt avatud, osaliselt pool-suletud ala.	Ala hõlmab kaitsealuse paljandi lähiümbrust.	2749	<ul style="list-style-type: none"> Paljandi ümbrusest ja teeraja lähialadelt niita heina II hooldusklassi alusel. Kaugematelt aladelt niita heina III ja II hooldusklassi alusel. Lehti pühkida teerajalt ja paljandi vahetust lähedusest vastavalt ptk 5.3. välja toodud nõuetele. Hooldada regulaarselt alal olevaid radasid ja nende ääri (vajadusel täita pinnasesse tekkivaid auke). Alal leiduvaid kaasaegseid rajatisi regulaarselt hooldada (puhastada, õlitada, värvida jmt), jälgida rajatiste ohutust. Jälgida puid rajatiste ja teeradade lähedal. Dendroloogilises hinnangus tähistatud

				<p>puudel teostada võrahooldust, hoolduslõikust. Vajadusel teostada sanitaarraiet. Puid hooldada vastavalt dendroloogilisele hinnangule. Jätta puutumata pesitsus- ja elupaiga puud.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Ohtlikud puud/ puu osad eemaldada. • Tagada hooldusplaaniil välja toodud vaadete avatus. • Tagada kaitsealuse objekti säilimine.
VI	Enamjaolt avatud, osaliselt pool-suletud ala.	Ala hõlmab Valuoja oja ümbruses olevat ala ning ojast põhja suunatud vaatesihile jäävat metsaparki osa.	21659	<ul style="list-style-type: none"> • Valuoja oja ümbrusest ja vaatesektorisse jäävalt alalt niita heina III hooldusklassi alusel. <p>Arvestada sealjuures oluliste elupaikade ja liikidega.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Vajadusel pühkida lehti Hariduse tn äärselt alalt. • Hooldada regulaarselt teeruumi (Hariduse tn) ääri (pühkida lehti, koristada lund, vajadusel täita katendisse tekkivaid auke, eemaldada pinnas ja taimkate). • Hooldada regulaarselt alal olevaid radasid ja nende ääri (vajadusel täita pinnasesse tekkivaid auke). • Alal leiduvaid kaasaegseid rajatisi regulaarselt hooldada (puhastada, õlitada, värvida jmt), jälgida rajatiste ohutust. • Jälgida puid rajatiste ja teeradade lähedal. • Plaanil tähistatud kohtadest eemaldada võsa, isetekkeline noorendik ja juurevõsud. • Dendroloogilises hinnangus tähistatud puudel teostada võrahooldust, puid hooldada vastavalt dendroloogilisele hinnangule. Vajadusel teostada sanitaarraiet. Jätta puutumata pesitsus- ja elupaiga puud. Oluline on tagada alal käidavamates kohtades juurdepääs. • Ohtlikud puud/ puu osad eemaldada. • Juurdeistutused ja puistu uuendamine lahendada täpsemalt hilisemate projektide raames. Soovituslikud piirkonnad juurdeistutuste rajamiseks ja puistu uuendamiseks on ära toodud ptk 5.2 ja plaaniil 5. • Tagada hooldusplaaniil välja toodud vaadete avatus. • Hooldada veekogu kaldaid ja veekogu.
VII	Enamjaolt suletud, Ranna pst poolsest osast pool-suletud, osaliselt avatud.	Ala hõlmab Viljandi Lossimägede nn metsaparki osa.	13302	<ul style="list-style-type: none"> • Säilitada ala võimalikult olemasolevana, tagada ala väärtuslikkus. • Tagada ala liigirohkus ja erinevate kasvukohtade olemasolu. • Hooldada regulaarselt teeruumi (Ranna pst) ääri (pühkida lehti, koristada lund, vajadusel täita katendisse tekkivaid auke, eemaldada pinnas ja taimkate). • Hooldada Ranna tn poolset ala. Sealt regulaarselt niita heina III hooldusklassi alusel. • Alal intensiivsemalt kasutuses olevate

				<p>teeradade ääred puhastada isetekkelisest noorendikust ja/ või võsast/ heinast ning regulaarselt neilt niita heina III hooldusklassi alusel.</p> <ul style="list-style-type: none"> • Endise Suusahüppe mäe sihis eemaldada võsa ja suurendada olemasolevat vaatekoridori, niites heina III hooldusklassi alusel. • Väärtuslikel puudel teostada vajadusel võrahooldust ja jälgida nende kasvutingimusi. Vajadusel/võimalusel teostada sanitaarraiet. Oluline on tagada alal käidavamates kohtades ligipääs. • Tagada hooldusplaaniil välja toodud vaadete avatus. • Tagada ala iseloomustav suletud iseloom.
VIII	Enamjaolt suletud ala.	Ala hõlmab Viljandi Lossimägede nn metsapargi osa.	18158	<ul style="list-style-type: none"> • Ala säilitada võimalikult olemasolevana. • Tagada ala liigirohkus ja erinevate kasvukohtade olemasolu. • Eemaldada alalt ohtlikud objektid ja prügi. • Väärtuslikel puudel teostada hooldusraiet ja jälgida nende kasvutingimusi. Vajadusel/võimalusel teostada sanitaarraiet. Oluline on tagada alal käidavamates kohtades ligipääs. • Hooldusplaaniil tähistatud teeradasid hooldada regulaarselt vastavalt vajadusele. • Tagada ala iseloomustav suletud iseloom.

5.2. PUISTU HOOLDUS ²²⁵

Et säiliks väärtuslik ajalooline pargiruum oma erinevate väärtuslike elementidega, on üheks kõige olulisemaks teguriks selle korrapärane pidev hooldus kogu ajaloolise pargiruumi ulatuses. Pargiruumi hooldustööde peaeesmärgiks on eelkõige likvideerida ohtlikud, kuivanud/ kuivamas või kahjustunud puud, oksad, ladvad, tüved, mis ei ole oluliste liikide elupaikadeks. Samuti eemaldada võsa/ looduslik juurdekasv pool-suletud, eelkõige ajalooliste rajatiste ja vanade väärtuslike puude lähedalt, ning seejuures säilitades pargiruumi omapära, terviklikkus, hea kasvukeskkond.

Kokkuvõtvalt puistu säilimise, hoolduse ja raiete ülesanded:

- Viljandi Lossipargi kompositsioonilisest tervikust lähtuvate ajalooliste peatelgede ja sihtide esitlemine;
- väärtusliku puistu säilitamine;
- pargikunsti kujunduselementide säilitamine.
- ebasobivate lisanduste eemaldamine väärtuslikest puude ridadest, gruppidest ja vanade üksikpuude võra ulatusest;
- vanade puude kasvutingimuste parandamine;
- võsa ja isetekkelise noorendiku eemaldamine väärtuslike puude ümbrusest, olulistest teesihtidelt ja äärtest, nõlvadelt, ajalooliste linnusemüüride lähedalt ning vaatesektoritest;
- ohtlike puude või puu osade eemaldamine;
- rajatistele liialt lähedal kasvavate puude jälgimine, puude hinnangust lähtuvalt sanitaar- või hooldusraie teostamine;

²²⁵ Arvestatud on "Pargi hoolduskava koostamise juhendis" välja toodud seisukohtadega. Nutt, N. 2011. Pargi hoolduskava koostamise juhend. Keskkonnaamet.

- mäenõlvade erosiooni tõkestamiseks sobilike võtete ja taimeliikide välja selgitamine edasiste projektide raames;
- juurdeistutuste projekteerimine ja puistu järelkasvu täpsutamine hilisemate projektide raames;
- metsapargis oluliste/ kaitsmist vajavate suletud alade säilitamine;
- metsapargis avatud vaatesektorite hooldus;
- liigirikkuse ja väärtuslike kasvukohtade ning elupaikade säilitamine;
- elustikupuude säilitamine (pesapuud õõntes pesitsejatele, kasvukohad samblikele jne). Elustikupuude eemaldamine on lubatud vaid juhul, kui nad on haiguskolleteks või kujutavad ohtu pargiruumi tihedama liiklusega osades külastavatele liiklejatele;
- dendrooloogilises hinnangus käsitletud säilitatavatel puudel tuleb iga 3 aasta tagant üle vaadata võrad ning vajadusel teostada võrahooldust. Võrahooldus (puude võradest kuivanud, murdumisohtlikke, murdunud okste ja tüügaste eemaldamine);
- tagada Lossipargi kasutusotstarve ning turvalisus.

I – hooldusklass: Jälgida regulaarselt alal olevate puude seisukorda. Puudel teostada võrahooldust. Teostada juurde-, kändu- ja tüvevõsude lõikus 3 korda suve jooksul (vastavalt vajadusele). Murdunud puud utiliseerida koheselt.

II – hooldusklass: Jälgida regulaarselt alal olevate puude seisukorda. Puudel teostada võrahooldust. Teostada juurde-, kändu- ja tüvevõsude lõikus kord suve jooksul (vastavalt vajadusele). Murdunud puud utiliseerida koheselt.

III – hooldusklass: Alal teostada vajadusel puistu hooldust. Eemaldada ohtlikud puud või puuosad. Eemaldada vanade puude ümbrusest isetekkeline noorendik. Murdunud puudest teavitada kohe Viljandi Linnavalitsust.

5.2.1. Raietööd

Raietööde planeerimisel tuleb eelkõige arvestada ajaloolise pargiruumi hooldamise ja säilitamise põhimõtteid ning dendrooloogilisest hinnangust tulenevaid seisukohti. Raiete kavandamisel tuleb igat üksikpuud vaadata eraldi, sest mõni kahjustunud puu võib elada oma seisukorrast hoolimata veel aastaid.

Raietööde all peetakse antud hoolduskavas silmas dendrooloogilises hinnangus välja toodud puude hooldus-, sanitaarraiet ja loodusliku uuenduse raiet (sh vanade väärtuslike või pool-suletud aladel kasvavate puude võradesse kasvavate isekülvsete noorte puude eemaldamist).

Loodusliku uuenduse raie all mõeldakse looduslikku pealekasvu likvideerimist, mille üksiku puu tüve rinnasdiameeter on all 8 cm. Nimetatud puid võib likvideerida ilma raieplaanita, hoolduskavas esitatud hooldusplaani alusel (vt plaan 5) plaanil tähistatud kohtadest.

Võsaraie aladel eemaldada võsa iga kolme aasta tagant. Loodusliku järelkasvu toetamiseks jätta kasvama alale sobivat looduslikku uuendust.²²⁶ Isetekkeline uuendus säilitada plaanil 5 märgitud kohtades.

I Kirsimäe, II Kirsimäe, Kaevumäe, Jalutuspargi nõlvadelt ja Mõttetargaallee idanõlvalt eemaldada isekülvanud või känduvõsust kasvanud puittaimede võsa.²²⁷

²²⁶ Hooldusklasside määramisel on arvestatud tööd: Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

Sanitaarraie puhul likvideeritakse haigestunud, kuivanud ja kahjustunud puud. Hooldusraiega parandatakse säilitatavate puude seisundit ja kasvutingimusi. Muu raie hõlmab kas liigiliselt või mõnel muul põhjusel kasvukohta sobimatuid puid, nt ehitisi kahjustavaid puid.²²⁸

Raietöid tuleb teostada järk-järgult, oluline on vältida pargi erinevate osade kiiret muutumist. Ulatuslike raiete puhul võib olla ohuks ka tuulemurd või -heide või hoopis nõlvade erosioon. Raietöid peab teostama arborist ja/või kutsetunnistusega raietöeline. Kõikide puude lõikust pargiruumi peab läbi viima arboristi koolitusega spetsialist.

Raietööde käigus on vaja tagada puudele valgustingimused. Likvideerida tuleb kõik puud, harud, oksad, mis on kukkumisohtlikud pargiruumi tsoonide I ja II (vt tsoonide tähendust ptk 3.2 ja plaan 2) kasutajatele ning III tsooni (vt tsoonide tähendust ptk 3.2 ja plaan 2) peamiste liikumisteede vahetus lähedusest.

„Ökoloogilise mitmekesisuse suurendamiseks ohustatakse ja jäetakse jalale püsti kuivanud puud kohtades, kus need ei kujuta ohtu pargi külastajatele. Ökoloogilise mitmekesisuse suurendamiseks säilitatakse jäme lamapuit kohtades, kus see ei riku piirkonna esteetilist ilmet ja ei ole ohtlik kasutajatele.“²²⁹

Pärast vanade puude langetamist, tuleb kännud kas säilitada või freesida.

- Vanade puude kännud tuleb võimalusel säilitada vana pargiruumi visuaalse tunnetuse säilitamiseks.
- Isetekkelised puud, mis on määratud raiesse ja paiknevad väärtuslike puude läheduses, tuleb freesida. Puude freesimist teostada üksnes Lossipargi platoodel olevatel puudel.
- Isetekkelised puud, mis on määratud raiesse ja paiknevad **vanadest puudest ja ajaloolistest objektidest/ rajatistest eemal**, võib vajadusel juurida.

Freesimise nõutud sügavus on 10 cm maapinnast. Freesimisel tagada hooldustööna maapinna tasandamine. Mitte mingil juhul ei tohi kände juurida, eriti vanade puude lähedusest või oluliste ajalooliste rajatiste lähedusest, kus selline tegevus rikub puude juuri ja pärsib nende kasvujõudu, ning samas võivad kahjustada väärtuslike ajaloolisi objekte. Tuleb arvestada ka sellega, et vanade puude külgmised juured ulatuvad tihtipeale tüvest väga kaugele, mistõttu on oluline jälgida, et vanade ja väärtuslike puude läheduses ei teostataks kaevetöid.

Kõik teostatavad tööd tuleb kirjalikult Keskkonnaameti kui ka Muinsuskaitseameti esindajaga kooskõlastada.

Puutüvedele või okste välispinnale ilmunud seente viljakehad annavad märku sellest, et seeneniidistik on tüve seestpoolt juba vallutanud ja puu eluiga võib olla lühike. Samuti võib kaldu olev puu olla märgiks, et juurtes on mädanik. Võrasse ilmunud kuivad oksad võivad olla märgiks

²²⁷ Hooldusklasside määramisel on arvestatud tööd: Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²²⁸ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²²⁹ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

juuremädanikest või mulla vee- ja õhurežiimi halvenemisest.²³⁰ Dendroloogilise hinnangu tabelis on antud tegevused, mida teha, et tagada pargiruumi ohutus. Ohtlik võib olla ka mõni puu oks, haru, mille eemaldamisel on ohutus tagatud. Arborist oskab puu võra kujundamisega tasakaalustada puud, et see murdudes ei kukuks teele ega ohustaks liiklejad või väärtuslikke ajaloolisi linnuse varemeid vmt.

Raietööde aeg:

Loodusliku iseuuenduse lõikuseks on sobiv aeg, kui puud pole lehes ning linnud ei ole veel asunud pesitsema. Maapind peab olema külmunud, sest muidu võivad masinad ja hooldetöödega seonduv tegevus pinnast kahjustada. Juure- ja kannuvõsude raie on soovitatav planeerida sügiskuudele. Lehtpuude ja põõsaste raieks on parim aeg august- september. Suuremad raied tuleks läbi viia alates augustis, kui puud ei ole veel hakanud talveks varusid korjama. Looduskaitseaduse § 55 lg 6¹ punkti 2 kohaselt **on keelatud** looduslikult esinevate lindude häirimine pesitsusperioodil, milleks loetakse üldjuhul ajavahemikku **10.03 kuni 31.07. Raieid tuleb teostada lindude pesitsusperioodivälisel ajal.** Iga aastaselt täpsustada raietööde aeg üle Keskkonnaameti esindajaga, sest vastavalt ilmastikutingimustele võivad linnud alustada pesitsemist erinevatel aastatel erinevatel aegadel.

Okste lõikuse ajaks on kõige sobilikumaks ajaks periood, mil puu elutegevus on aktiivne ehk aeg, mil puu energiavarud on maksimaalsed ja puu suudab tekitatud haavad kinni kasvatada. Teine sobiv aeg on märts-aprill, vahetult enne kasvuperioodi algust. Tugeva mahlaajooksuga puud lõigatakse ainult suvel.²³¹

5.2.2. Puude ja põõsaste hooldus

Puude ja põõsaste hoolduse juures lähtuda EVS 939-4:2020 välja toodud nõuetest.

Puude hoolduse juures tuleb eelkõige arvestada, et puu ei muutuks peale lõikust inetuks nn "tulbaks", puu peab säilitama oma dekoratiivsuse ja elujõu.

Deformeerunud tüvede või võraga puude puhul ei ole vajalik koheselt puud eemaldada, sest omapärane ja teistsuguse kujuga puu võib elada veel kaua. Kui deformeerunud puu kahjustab teiste oluliste puude kasvu või on ohtlik pargiruumi kasutajale (va metsapargi vähese inimkasutusega alal), siis peab hilisema analüüsi tulemusel otsustama, mis puudega ette võtta tuleks.

Kuna laiemad pargiteed on Viljandi Lossipargis intensiivse kasutusega, on ka tee peale või rajatiste kohale/ lähedale ulatuvates võrades leiduvad kuivanud ja lahti rebenenud oksad ohtlikud. Tõsiseks ohullikaks on ka kuivanud okstelt vihma, tuule ja lumega eralduvad suuremad kooretükid.²³² Ohtlikkuse vähendamiseks on esmaseks ülesandeks võrahooldus.

Õõnes puude majandamine

Kui õõnsus on nähtav, siis peamine reegel on, et teha pole vaja midagi, sest puu ise tegeleb kahjuri tõrjumise ja nn haavade parandamisega. Õõnsustega puud on elujõulised ja oskusliku hooldamise

²³⁰ Mölder, A. 2010. Vanade pargipuude hooldamine. Luua.

²³¹ Mölder, A. 2010. Vanade pargipuude hooldamine. Luua.

²³² Mölder, A. 2010. Vanade pargipuude hooldamine. Luua.

korral ka ohutud. Murdumisohtlikuks loetakse puu alates hetkest, kui tema tüve välimise elusa puidukihi paksus on väiksem kui kolmandik tüve raadiusest.²³³ Seisukindluse määramiseks võib kasutada tomograafi ja resistograafi uuringuid.

Täpsustavat infot jagab ja raie- ja hoolduslõikusloa väljastab Viljandi Linnavalitsus.

Põõsaste hooldus

- Viljandi Lossipargi I ja II tsooni platoodel kasvavaid põõsaid tuleb vähemalt iga 3 aasta (sõltub liigi omapärast) tagant tagasi lõigata ja piirata, et need ei muutuks metsikuks, seejuures tuleb arvestada iga liigi omapära ja vajadustega.
- Samuti tuleb põõsaste seest välja lõigata lehtpuude isetekkeline uuendus. Kõnniteele ulatuvad ja häirivad oksad tuleb eemaldada.²³⁴
- Põõsaste hooldamise juures tuleb jälgida lindude ja loomade pesitsusperioode, et hooldustegevusega ei kahjustataks nende elutegevust.
- Vallikraavides soodustada looduslike põõsaste (nt h. sarapuu, h. kuslapuu, magesõstar, kibuvitsad, viirpuud) kasvu.²³⁵
- I ja II hooldusklassi aladel peavad põõsaalused olema rohitud. Põõsaste all peab olema puhas muld, multš või niidetud muru.²³⁶

Alade hooldus

Plaanidel ära toodud kohtades on puistu osasid kirjeldatud aladena, sest tegemist on suuremas osas loodusliku metsamassiiviga või niidu/murualaga. Nimetatud alal kasvavaid teeäärsetel või platside äärsetel puudel tuleb hoolduse juures lähtuda dendroloogilises hinnangus kirjeldatust ja teostada regulaarselt võrahooldust ning jälgida tee/platsipoolsete okste ja tüvede seisukorda. Metsasemate alade puhul on oluline mõõdukate hooldustööde käigus säilitada alade metsailmelisus.

Vaadete hooldus

Lossipargi eksponeerimiseks on oluline avada vaateid ja hoida olemasolevaid vaateid kinni kasvamast. Tuleb tagada ka Lossipargi sanitaarraie, kõrghaljastuse harvendamine ja vaadete avamine.²³⁷

Vaadet on jaotatud vastavalt hoolduse intensiivsusele kaheks: tähelepanuväärsed ja olulised vaated. Tähelepanuväärsed vaated vajavad iga aastast hooldust, olulised vaated tuleb igal kolmandal aastal üle vaadata.

Hooldusplaani (vt plaan 5) välja toodud vaateid tuleb hooldada vastavalt plaanil kirjeldatule ja dendroloogilise hinnangu tabelis välja toodud märkustele. Vaatesektori ulatuses on vajalik

²³³ Mölder, A. 2010. Vanade pargipuude hooldamine. Luua.

²³⁴ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²³⁵ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²³⁶ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²³⁷ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

tingimata säilitada avatus või pool-suletus. Oluline on teostada võrahooldust ja puu tüvest kaugemale ulatuvate okste eemaldamist, mis visuaalselt sulgevad olulise vaate. Kindlasti ei tohi vaatesektoreid kujundada sirgete sihtidena või nn lünklikena, vaid maastikku harmoneeruvana. Tagada hoolduse käigus Kaevumäest lõunasse jääva vaatesektori looduslikum ilme. Eelistada loodusliku tekkega pöösaste kasutamist.

Samuti on oluline jälgida, et Lossipargi oluliste vaatesektorite ulatuses ei kasvaks isetekkelist noorendikku. Vaatesektoritest täiendavate vanemate puude eemaldamise vajaduse täpsustavad hilisemate vaatluste põhjal maastikuarhitekt ja arborist koos Keskkonna-, Muinsuskaitseameti ning Viljandi Linnavalitsuse esindajatega.

Lossipargi puistu uuendamine on hetkel tagatud olemas olevate isetekkeliste puude kasvada laskmisega (va olulistest vaatesektoristest). Vajalikud juurdeistused täpsustatakse hilisemate jätkuprojektide raames.

5.3. MURU- JA NIIDUALAD (PARANDUS, NIITMINE, LEHTEDE KORISTUS)

5.3.1. Muru- ja niidualade parandus ja hooldus

Murukahjustused

Murukahjustuste likvideerimisel arvestada Viljandi linna haljastu arengukavas välja toodud soovitusi: vajadusel teostada murukülv või muruvaiba paigaldus, ala katta eelnevalt 5cm paksuse kasvupinnasega. Parandatud ala ja ümbritseva ala üleminek peab jääma tasapinnaline.²³⁸

Kevadine suurpuhastus²³⁹

I – hooldusklass:

- Koristamist alustatakse kohe peale maa tahenemist. Koristatakse hilissügiseseid lehed, oksad ja talvel kogunenud jäätmed.
- Rehitsetakse (ka heki- ja põõsaalused).
- Koristamine lõpetada võimalusel hiljemalt 25. aprilliks.

II – hooldusklass:

- Koristamist alustatakse kohe peale maa tahenemist. Koristatakse hilissügiseseid lehed, oksad ja talvel kogunenud jäätmed.
- Koristamine lõpetada võimalusel hiljemalt 01. maiks.

III – hooldusklass:

- Koristamist alustatakse kohe peale maa tahenemist. Koristatakse oksad ja talvel kogunenud jäätmed.
- Koristamine lõpetada võimalusel hiljemalt 08. maiks.

Niitmine

I – hooldusklass: haljastatud muruala.

- Ala niita kevadel 1 kord (vajadusel), suvekuudel 2 kord (vähemalt) kuus, sügisel 1 kord (vajadusel).
- I ja II Kirsimäel tuleb murualasid väetada 3 korda aastas, vastavalt Viljandi linna haljastu arengukavas välja toodud juhiste. ²⁴⁰

²³⁸ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²³⁹ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

II – hooldusklass: haljastatud niiduala.

- Ala niita kevadel 1 kord (vajadusel), niita suvel 1 kord ja sügisel 1 kord (vajadusel). Aasadel ja niitudel 1-2 korda aastas niitmine tagab taimede liigirikkuse.
- Esimene niide tuleb teha enne võilille viljumist.

III – hooldusklass: tihedama taimestusega puudealused alad, vallikraavi nõlvad ning vähese koormusega alad.

- Niita 1 kord aastas.

Soovituslikult, võimalusel kasutada traditsioonilisi hooldusvõtteid (nt vikatit ja lattniidukit).

Teatud Lossipargi osades karjatada loomi (lambaid).

Täpsustavad nõuded:

Vallikraavide nõlvadel ja põhjas niita reeglina pärast naadi ja muude õistaimede õitsemist. Mõtte-targa alleel alustada kevadel niitmistöödega peale looduslike õistaimede õitsemist. Jalutuspargis alustada kevadel niitmistöödega peale kevadlillede õitsemist. Soodustada Jalutuspargis ja Mõtte-targa alleel õistaimede kasvu (niitmisel arvestada olemasolevaid õitsvaid liike ja need õitsemisel niitmata jätta, niita need alles peale viljumist).²⁴¹

Üldnõuded töödele:

Aasa ja niidualadel (teatud osades) on soovitatav jätkata traditsiooniliste hooldusvõtete kasutamist (karjatada lambaid, veiseid).

Kasutatavate jalgradade äärest mõlemalt poolt teed tuleb heina niita niiduki laiuse (ca 2 m) ulatuses. Sõidutee ja kergliiklustee äärest tuleb mõlemalt poolt teed heina niita niiduki laiuse (ca 2-5 m) ulatuses. Kõnni- või sõiduteele sattunud niitmisejägid tuleb kokku koguda ja ära viia koheselt.

Vastavalt Viljandi linna haljastu arengukavale niita Kaevumäel müüridevahelised süvendid (va lavaesistest pinkidest järve poole jääv süvend, mida niita vastavalt ala hooldusklassi nõuetele) 1 kord aastas reeglina koos Lossimägede nõlvade niitmisega augusti esimesel poolel. Vallikraavide nõlvadel ja põhjas niita reeglina naadi ja muude õistaimede õitsemist. Filosoofia alleel ja Jalutuspargis alustada kevadel niitmistöödega peale looduslike õistaimede õitsemist.²⁴²

Valuoja oja kaldaalad hoida puhtad võsast. Niita veekogude kaldaalaid 1-2 korda aastas.

Heina niites ei tohi vigastada puud ja põõsaid. Vanade puude vigastamise vältimiseks mitte niita ja trimmerdada heintaimi puutüvedest lähemalt kui 30 cm. Plaani 5 on ära toodud niitmist vajavad alad. Niidetud hein võimalusel koguda kokku ja ära viia. Tingimata võiks niidetud heina ära viia Jalutuspargi lõunapoolselt platoolt, eesmärgiga kujundada sellest alast lilleaas.

5.3.2. Lehtede koristamine ja äravedu

I - hooldusklass:

- Puhastada teed iga hommikul lehtedest. Murualadelt lehti kogud vähemalt 2 korda kuus (täpne vajadus selgub igal aastal eraldi). Viimane lehekogumine peale lehtede lõplikku langemist.

II - hooldusklass:

²⁴⁰ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²⁴¹ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²⁴² Alas, A., Hioib, M., Nurme, S.2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

- Lehti koguda vähemalt 2 korda sügisel (täpne vajadus selgub igal aastal eraldi). Viimane lehekogumine peale lehtede lõplikku langemist.

Üldnõuded töödele:

- Lehti on soovitatav pühkida kõikide masinatega sõidetavate teede äärtest, koguda kokku teedelt ja platsidelt, mida aktiivselt kasutatakse.
- Kokku pühitud lehed tuleb kokku koguda ühte kohta ja ära viia.

5.4. TEED JA PARKIMINE

Üldnõuded töödele²⁴³

Olemasolevaid sillutiskivikattega, sõelmekattega ja pinnasteid/platse tuleb hooldada regulaarselt, vastavalt ilmastiku tingimustele. Vajadusel on oluline tee/ platsi puhastamine lehtedest, lumest. Kõvakattega teed puhastada vajadusel lindude väljaheidetest, grafitist jmt. Teeäärte puhastamine taimestusest. Haljasalalt muru pealekasvu piiramine. Teede aukude täitmine vastavalt kasutatud materjalile, ning katkiste või ohtlike kohtade parandamine. Kindlasti on vaja kasutatavamate teede juures jälgida erosiooni ohtu ja „ära valgunud“ teelõigud korrastada. Välja ulatuvad metallpiirded ja lagunenud teeäärised või ohtlikud objektid tuleb korrastada/ asendada.

Talvine lume-ja libedusetõrje kõnniteedel, platsidel (sh monumentide ümbruses), treppidel ja sil-dadel (töid teostada I ja II hooldusklassi aladel va Kaevumäel 1. eeslinnuse ringmüüride lähedal kulgevatel teedel):

- Pideva lumesaju korral tuleb kõnniteedelt lumi (alates 5 cm paksusest lahtisest lumest) koristada.
- Vältida lume lükkamist sõidutee suunas.
- Kinnisõtkutud lund ei tohi olla rohkem kui 10 cm.
- Trepid peavad olema lumevabad.
- Kõnniteedel teostatakse libedusetõrje killustikuga (fraktsioon 2-8) (Lossipargis I ja II Kirsimäel ning Jalutuspargis fraktsioon 4-8) ja/või soolaga kohe vajaduse tekkimisel.
- Teede, kõnniteede ja parklate puhastamisel tekkinud lumevallide eemaldamine kõnniteede ristumiskohtades.

Kaevumäel 1. eeslinnuse ringmüüride lähedal kulgevatel teedel:

- Kontrollida teede olukorda.
- Vajadusel hooldada teeradasid vastavalt Viljandi Linnavalitsuse poolt seatud nõuetele.

Parkimine

Parkimine on võimalik selleks ette nähtud kohtades. Lossipargi eeslinnus ei tohi muutuda parkimisalaks.

Arvestada tuleb sellega, et Lossiparki reeglina autotranspordiga ei sõideta (erandina võivad sõita päästeautod, hooldusmasinad ja ürituste korraldamiseks mõeldud transport). Hetkel on võimalik parkida Lossipargi kontaktvööndis paikneva Pärimusmuusika Aida lääne küljel asuvale tähistatud alale.

5.5. RAJATISED RUUMIS

Üldnõuded objektidele/ rajatistele:

²⁴³ Üldnõuded ei kehti Kaevumäel 1. eeslinnuse ringmüüride lähedal kulgevatele teedele.

- Tagada tuleb kõikide pargiruumis leiduvate objektide ja rajatiste heakord ning ohutus.
- Tänapäevased kivist, puidust, metallist, plastmassist jmt materjalist objektid/ rajatised vajavad regulaarset hooldust (puhastamine tolmust, porist, grafitist, lindude väljaheidetest jmt). Rohkem kasutuses olevad rajatised (näiteks trepid, pingid) vajavad tingimata rohkem hooldust.
- Ajaloolisi rajatised vajavad regulaarset hooldust. Hoida objektid puhtana ka prügist ja sodist.
- Kaitsealuse paljandi varisemisohu takistamine.
- Vajadusel pöörata tähelepanu objektide vandaalikindlusele.
- Lagunenud ja katkised kaasaegsed pargiinventari elemendid parandada või eemaldada.
- Paigaldada Valuoja oja ületuskohta purre.
- Puid, mis paiknevad liialt lähedal ajaloolistele rajatistele tuleb regulaarselt jälgida. Vajadusel (ohutuse tagamise eesmärgil) eemaldada ohtlikud puuosad.
- Ohtlikud ja vigastusi tekitada võivad esemed/ objektid/ materjalid pargi puude ümbrusest eemaldada.
- Kuna Viljandi Lossipargi kasutamisega kaasneb paratamatult oht prügistumisele, mis aga vähendab ruumi atraktiivsust ning võib kujutada endast ohtu teede kasutajatele kui ka liigirikkkusele. Seetõttu on vajalik regulaarselt jätkata pargis prügikoristuse läbi viimist. Vajalik prügikastide regulaarne tühjendamine.
- Hilisemate projektide raames arvestada rajatiste stiililise ühtsusega. Kooskõlastada rajatiste vorm nn Viljandi parkide stiilikataloogiga.²⁴⁴
- Hilisemates projektides tagada hea disainiga arhitektuursete väikevormide olemasolu, arvestades piirkondlikku omapära ja kujunduskeelt.
- Vanade puude läheduses ja võrade all teede, platside ehitamisel tuleb jälgida, et töödega ei kahjustaks puude juurestikku. Selleks on vaja mistahes kaevetööd teostada puu juurte ulatuses (juurestiku kaitseala) käsitsi. Juurestiku kaitseala ulatus arvutatakse standardis EVS 939-3 esitatud valemi abil.
- Vastavalt Viljandi linna haljastu arengukavale tuleb juurevõsudest ja seemnetekkelistest võsudest hoida puhtad kõik müüriääred ja müüridevahelised süvendid.²⁴⁵
- Kõik tööd kooskõlastada Viljandi Linnavalitsusega.

I ja II hooldusklassi alad

- Tuleb kaasaegseid rajatiseid korrastada (näiteks puhastada need prahist, tolmust, porist, lindude väljaheidetest, graffityst, katkised osad parandada jmt), eemaldada ohtlikud elemendid ning tagada sellega väärtuste jätkuv püsimine ning liikleja ohutus ja turvalisus.
- Lumest puhastada pingid ja pinkide ümbrused.
- Lume sulamise perioodil on oluline tagada vee voolamine (rentslites ja äravoolurennides) ettenähtud voolusängis.

Veekogu ja kallaste hooldus, truubid, ülevoolud

- Valuoja oja veepinna regulaarne puhastus võõrkehade ja lahtistest taimeosadest.
- Niita heina Valuoja oja veepiirini.

²⁴⁴ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²⁴⁵ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

- Tagada Valuoja oja ületamiseks purde olemasolu.
- Truubid ja ülevoolud peavad olema prahist puhtad.²⁴⁶
- Sajuvete uhtekahjustustest anda kohe teada tellijale.²⁴⁷

Käesoleva hoolduskavaga tehakse ettepanek paigaldada Viljandi Lossipargi erinevatesse olulistesse kohtadesse maastikukaitseala tähised ja Lossiparki kirjeldavad stendid, sest hetkel ei ole tähistus piisav. Lisatähiste asukohad on ära toodud plaanil 5.

5.6. ELUSTIKU KAITSE JA TÄIENDAVIDA UURINGUD/ PROJEKTID

Elu- ja liigirohke pargi säilitamiseks on vajalik erinevate elupaikade kaitse. Siinkohal on oluline, et Viljandi Lossipargis oleks vajadusel läbi viidud täiendavaid elustiku uuringuid, mis aitaks paremini hinnata pargi taime- ja loomaliike ja nende kaitsmise vajadusi.

Edasised jätkuprojektid ja uuringud:

1. Teede rekonstrueerimise projekt (sh reguleerida I ja II Kirsimäe vahelise tammi liigne liikluskoormus ja nõlvade erosiooni probleem).
2. Haljastuse projekt (milles lahendatakse sh juurdeistutuste ja puistute järelkasvu uuendamise vajalikkus, dekoratiivhaljastus jmt).
3. Vallikraavide kujundusprojekt.
4. Väikevormide ja rajatiste projekt.
5. Elustiku uuringud.

5.7. KAITSE KORRALDAMINE

5.7.1. Tulemuslikkuse hindamine

Kaitsekorraldusperioodi keskel ja viimasel aastal tuleb läbi viia Lossipargi ülevaatus ning hinnata seni kehtinud hoolduskava tulemuslikkust. Tulemuslikkuse hindamine on aluseks uue hoolduskava koostamisele.

5.7.2. Uue kava koostamine

Uue hoolduskava koostamisega alustatakse käesoleva kava kehtivusperioodi viimasel aastal. Kava koostamise raames hinnatakse kaitse tulemuslikkust ning seatakse eesmärgid järgmiseks kaitsekorraldusperioodiks.

²⁴⁶ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

²⁴⁷ Alas, A., Hioib, M., Nurme, S. 2018-2019. Viljandi linna haljastu arengukava 2019-2030. Viljandi-Tartu. Artes Terrae.

Tabel 4. Tegevuskava

I tähtsusklass- hädavajalikud tegevused, milleta kaitse-eesmärke ei ole võimalik täita.

II tähtsusklass- vajalikud tegevused, mille teostamisel aidatakse kaasa väärtuste säilitamisele ja ohtude kõrvaldamisele pargist.

III tähtsusklass- soovituslikud tegevused, millel on väiksem mõju väärtuste kadumisele ja säilimisele.

Peatükk	Tegevuse nimetus	Tegevuse tüüp	Ühik	Maht	Korraldaja	Tähtsus- klass	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029	2030	2031
Inventuurid, seired, uuringud																
5.7.	Linnu-, looma- ja taimeliikide uuring (vajadusel).	vajalik tegevus				II		+	+							+
5.7.	Kaitse-eesmärkide seisundseire ja tulemuslikkuse hindamine.	seire			KeA, MKA, VL	I					+					+
Raietööd																
5.2.1.	Plaanil märgitud üksikpuude raie.	hooldustöö	tk	132	VL	I		+								
5.2.1.	Hooldusraie.	hooldustöö	ha	ca 1,2	VL	I		+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.2.1.	Sanitaarraie.	hooldustöö	ha	ca 1	VL	I		+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.2.1.	Isetekkeliste puude, võsa ja juurevõsude raie.	hooldustöö	ha	ca 4,6	VL	I		+		+		+		+		+
5.2.1.	Juure-, kännu- ja tüvevõsude lõikus.	hooldustöö	ha	3,03	VL	I		+		+		+		+		+
Hooldustööd, ohjamine																
5.3.1.	Kevadine suurpuhastus (I hooldusklass).	hooldustöö	ha	ca 2,7	VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.1.	Kevadine suurpuhastus (II hooldusklass).	hooldustöö	ha	ca 1,4	VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.1.	Kevadine suurpuhastus (III hooldusklass).	hooldustöö	ha	ca 8,14	VL	III	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.2.2.	Puude gruppide/ ridade võrahooldus.	hooldustöö	tk	10	VL	I	+	+		+		+		+		+
5.2.2.	Üksikpuude võrahooldus.	hooldustöö	tk	308	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.2.2.	Põõsaste hooldus.	hooldustöö	tk	103	VL	II		+			+			+		+

Viljandi Lossipargi hoolduskava (2022-2031)

5.2.2.	Tähelepanuväärsete vaadete hooldus.	hooldustöö	tk	43	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.2.2.	Oluliste vaadete hooldus.	hooldustöö	tk	49	VL	II		+			+			+		
Niitmine, murualade parandus ja lehtede pühkimine																
5.3.	Regulaarselt hooldatavate murualade ja võrade aluste alade niitmine/trimmerdamine (I hooldusklass).	Hooldustöö	ha	ca 1,78	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.	Murualade parandus.	parandustöö	ha	ca 1,5	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.	Regulaarselt hooldatavate niidualade ja võrade aluste alade niitmine/trimmerdamine (II hooldusklass).	hooldustöö	ha	ca 1,63	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.	Regulaarselt hooldatavate niidualade ja võrade aluste alade niitmine/trimmerdamine (III hooldusklass).	hooldustöö	ha	ca 8,14	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.	Traditsiooniliste niitmisevõtete kasutamine.	hooldustöö	ha	ca 1,48	VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.	Lehtede kokku kogumine platsidelt (I hooldusklass).	hooldustöö	ha	ca 2,50	VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.3.	Lehtede kokku kogumine platsidelt (II hooldusklass).	hooldustöö	ha	ca 1,40	VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Rajatised pargis																
5.5.	Tänapäevaste rajatiste hooldus.	hooldustöö	kogu ala		VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.5.	Liivakivi paljandi hooldus.	hooldustöö	ha	ca 0,03	VL	I		+		+		+		+		+
5.5.	Pinkide, pinkide ümbruste puhastus lumest (I ja II hooldusklass)	hooldustöö	ha	ca 0,04	VL	III	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.4.	Libeduse tõrje treppidelt ja sildadelt.	hooldustöö	jm	ca 161	VL	III	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.5.	Ajalooliste rajatiste hooldus.	hooldustöö	kogu ala		VL	I	+	+		+	+	+	+	+	+	+
5.5.	Lagunenud ja/või ohtlike objektide korrastamine	hooldustöö	kogu ala		VL	III		+				+				+

Viljandi Lossipargi hoolduskava (2022-2031)

	ja/või likvideerimine.															
5.5	Nõlvade erosiooni tõkestamine.	hooldustöö	tk	15	VL	I		+				+				+
5.5	Valuoja oja ja kallaste hooldustööd	hooldustöö	ha	ca 1,1	VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.5.	Truupide ja ülevoolude hooldus.	hooldustöö	kogu ala		VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Teed ja teede äärte hooldamine																
5.4.	Pargiseste teede parandus ja hooldus.	hooldustöö	jm	ca 1600	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.4.	Pargiseste teeradade parandus ja hooldus.	hooldustöö	jm	ca 2045	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.4.	Kaevumäel 1. eeslinnuse ringmüüride lähedal kulgevate teede hooldus.	Hooldustöö	jm	ca 502	VL	I		+		+		+		+		+
5.4.	Pargiseste teede äärte parandus ja hooldus.	hooldustöö	jm	ca 3200	VL	I	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.4.	Pargiseste teede erosiooni tõkestamine	hooldustöö	jm	ca 290	VL	I		+	+							
5.4.	Lehtede eemaldamine teedelt/teeradadelt (I ja II hooldusklass).	hooldustöö	jm	ca 1757	VL	II	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.4.	Lume koristamine teedelt/teeradadelt (I ja II hooldusklass).	hooldustöö	jm	ca 1757	VL	III	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
5.4.	Talvine lume- ja libedustõrje kõnniteedel, platsidel (I ja II hooldusklass).	hooldustöö	jm	ca 1550	VL	III	+	+	+	+	+	+	+	+	+	+
Kavad, plaanid, eeskirjad																
5.7.1.	Tulemuslikkuse hindamine.	kava			MKA, KeA	I							+			+
5.7.2.	Pargi kasutuskoormuse hindamine.	kava			VL	I										+
5.7.3.	Kava uuendamine (väärtuste täpsustamine).	kava			VL	I							+			+

KeA- Keskkonnaamet, MKA- Muinsuskaitseamet, VL- Viljandi Linnavalitsus

- Tööde maksumused selguvad täpsemalt reaalse hinnapakumise käigus.
- Juhul kui pole aastate lahtritesse lisatud "+" märki, tuleks (vajadusel) tegevuse nimetuse lahtris nimetatud tegevus läbi viia hoolduskava perioodi jooksul – aastatel 2022-2031.

6. Tulemuslikkuse hindamine

Nimetatud peatükis antakse ülevaade põhimõtetest, millele toetudes võiks hiljem hoolduskava tulemuslikkust hinnata. Hoolduskava tulemuslikkust saab hinnata võrreldes saavutatud tulemusi kavandatud tegevustega. Hoolduskavaga on fikseeritud väärtuse algne seisund. "Tulemuslikkust tuleb hinnata vähemalt hooldusperioodi lõpus, kuid soovitatav on seda teha ka kava keskel, et vajadusel saaks kaitsekorraldusmeetmeid korrigeerida."²⁴⁸

- Kaitsealuste liikide/ alade kaitseks teostavate tegevuste tulemuslikkust hinnatakse kaitstavate liikide seisundi alusel – elujõulisus jmt.
- Tulemuslikkuse hindamisel analüüsitakse, kas seatud tegevused aitasid kaasa väärtuste kaitse saavutamisele ja kui edukalt.
- Hoolduskava analüüsitakse vajadusel kaitsekorraldusperioodi keskel ja uuendatakse hinnangu tulemuste alusel kaitsekorraldusperioodi lõpus.
- Pargiruumi kaitsetegevus loetakse tulemuslikuks, kui kaitsekorraldusperioodi lõpus on Viljandi lossipargi kaitse-väärtused säilinud ning väärindatud:²⁴⁹

1. Säilinud on Viljandi linna rohealade ja Viljandi Lossipargi seos.
2. Tagatud on Viljandi Lossipargi kompaktsus ja terviklikkus.
3. Säilinud on linnuseruumi loetavus.
4. Tagatud on ruumi kui terviku regulaarne hooldamine;
5. Säilitatud on ajalooline teede struktuur.
6. Tagatud on teede, teeradade ohutus ja kasutussõbralikkus.
7. Tagatud on teede ja teeradade regulaarne hooldamine;
8. Tagatud on erosiooni tõkestamine;
9. Pargi kasutuskõormuse hulka on analüüsitud;
10. Tagatud on vanade puude ja nooremate oluliste puude aluse regulaarne hooldus;
11. Tagatud on ohtlike okste/ tüvede eemaldamine ja säilinud puude edasine hooldus.
12. Puistu hooldusraiega on võimalikult hästi tagatud väärtuslike üksikpuude/ gruppide/ ridade valgustingimused.
13. Tagatud ja säilitatud on avatud-suletud alade kontrastsus ja vaheldumine. Avatud, pool-suletud alasid hooldatakse regulaarselt vastavalt hooldusjuhistele.
14. Tähistatud alad ruumis on puhastatud isetekkelisest noorendikust ja juurevõsudest (vt plaan 5).
15. Tagatud on heas kasvujõus noorte puude säilimine tähistatud kohtades (vt plaan 5).
16. Murualasid hooldatakse pidevalt.
17. Niidualade hulka on suurendatud. Tagatud on kõikide niidualade regulaarne hooldus.
18. Tagatud on traditsiooniliste hooldusvõtete kasutamine.
19. Avatud alasid hooldatakse pidevalt.
20. Tagatud on suletud, metsasemate alade säilimine.
21. Hooldusplaani kajastatud olulised vaatesihid ja -sektorid on säilitatud ja hooldatud.
22. Hooldust vajavad ajaloolised objektid-rajatised ja kohad on hooldatud.
23. Mälestised on kaitstud ja säilinud.
24. Korrastamist ja hooldust vajavad kaasaegsed objektid-rajatised ja kohad on korrastatud ja hooldatud.
25. Kaasaegsed objektid ruumis lähtuvad terviklikust maastikukaitsealuse ruumi ülesehitusest, nad on hästi hooldatud ning ei riku ruumi terviklikkust ega vaateid

²⁴⁸ Nutt, N. 2011. Pargi hoolduskava koostamise juhend. Keskkonnaamet. Tartu.

²⁴⁹ Nutt, N. 2011. Pargi hoolduskava koostamise juhend. Keskkonnaamet. Tartu.

- ning ei ole ohtlikud.
26. Ohtlikud objektid (mis pole väärtuslikud) on ruumist eemaldatud.
27. Ruumi kasutatakse aktiivselt nii kohalike elanike kui ka külastajate poolt. Ruumis teostavad tegevused ei kahjusta Viljandi Lossipargi väärtusi.
28. Ruumis olevate liikidega on arvestatud.
29. Viljandi Lossipargis on vajadusel läbiviidud elustiku kohta lisauuringud.
30. Uuringute tulemusel leitud kaitsealused liigid on kantud Keskkonnaregistrisse ning nendega arvestatakse Viljandi Lossipargi hooldamisel.

Tabel 5. Tulemuslikkuse hindamise indikaatorid, kriteeriumid, eeldatavad tulemused

Ptk nr	Väärtus	Indikaator	Kriteerium/lävend	Tulemus	Selgitus
4.1.	Ruumi loetavus, terviklikkus ja seotus rohealadega	Ruumi terviklikkus ja loetavus. Ruumi seotus ümbritsevate rohealadega.	Viljandi Lossipark on terviklik ning seotud ümbritsevate rohealadega. Säilitatud on väärtuslik roheseotus. Oluliste teetelgede ja sihtide esile tõstmine ja rõhutamine.	Viljandi Lossipargi ja ümbritsevate rohealade soes maastikus on loetav. Töös käsitletav ruum on läbi teadliku hooldustegevuse tervikliku ülesehitusega. Ruumis on tajutavad väärtuslikud teeteljed ja -sihid. Ruumis on rõhutatud väärtusi ja neid paremini esitletud.	Hinnatakse ümbritsevate rohealade seotust Viljandi Lossipargi aladega. Hinnatakse töös käsitletava ruumi terviklikkust ja seisukorda. Hinnatakse ajaloolise Viljandi Lossipargi teetelgede ja sihtide loetavust.
4.1.	Teeruum	Olemasolevate teede ja teeradade ning nende äärte seisukord.	Ruumis olevad teed/ teerajad ja nende ääred vajavad korrastamist ja regulaarset hooldust.	Terviklik teedevõrk on heas seisukorras ja hooldatud.	Hinnatakse teid, teeradasid ja nende äärte seisukorda ja hooldatust.
4.1.	Suletud-avatud alade tasakaal	Avatud alade pindala ja hooldatus. Pool-suletud alade pindala ja hooldatus. Suletud alade pindala ja hooldatus.	Ruumis on olemas avatud alad. Ruumis on olemas pool-suletud alad. Ruumis on olemas suletud alad.	Ruumis on avatud alasid hooldatud. Pool-suletud ja suletud alasid on teatud kindlatest kohtadest hooldatud.	Hinnatakse avatud alade pindala ja seisukorda võrreldes 2021. a. seisuga. Hinnatakse pool-suletud alade pindala ja seisukorda võrreldes 2021.a. seisuga. Hinnatakse suletud alade pindala ja seisukorda võrreldes 2021. a. seisuga. Hinnatakse avatud-suletud alade vahelduvust ja tasakaalu.
4.1.	Rajatised	Tänapäevaste objektide	Kaasaegsed objektid , rajatised vajavad	Kaasaegseid rajatisi on järjepidevalt hooldatud.	Hinnatakse tänapäevaste

		<p>olemasolu, terviklikkus, ohutus ja seisukord.</p> <p>Ajalooliste rajatiste terviklikkus, seisukord ja ohutus.</p> <p>Mälestiste kaitstus ja säilimine.</p> <p>Veekogu kallaste hooldatus ja seisukord.</p>	<p>regulaarset hooldust.</p> <p>Ajaloolised rajatised vajavad regulaarset hooldust.</p> <p>Mälestised vajavad kaitset.</p> <p>Kaasaegsed lagunenud ja ohtlikud rajatised tuleb parandada või eemaldada. Likvideerida.</p> <p>Veekogu kaldaalad on osaliselt hooldamata, halvas seisus.</p>	<p>Katkised ja ohtlikud objektid ja prügi on pargist eemaldatud.</p> <p>Ajaloolised rajatised on regulaarselt hooldatud.</p> <p>Mälestised on säilinud.</p> <p>Veekogu ja veekogu kaldaalad on hooldatud.</p>	<p>objektide seisukorda ja hooldatust ning ohtlikkust.</p> <p>Hinnatakse ajalooliste rajatiste seisukorda, ohtlikkust ja hooldatust.</p> <p>Hinnatakse mälestiste säilimist.</p> <p>Hinnatakse pargiruumi puhtust.</p> <p>Hinnatakse veekogu kaldaalade seisukorda.</p>
4.1.	Vaatelisuus	<p>Ruumis olevate vaatesihtide ja -sektorite olemasolu.</p>	<p>Ruumis leidub olulisi ja tähelepanuväärseid väärtuslikke vaatesihte ja -sektoreid.</p> <p>Ruumis leidub vaatesektoreid, mida on vaja laiendada.</p>	<p>Tagatud on suunatud vaatesihtide ja -sektorite olemasolu ja hooldus.</p> <p>Tagatud on kõigi oluliste ja tähelepanuväärsete vaatesihtide ja -sektorite säilimine ja jätkuv heakord.</p> <p>Tagatud on oluliste ja tähelepanuväärsete vaatesektorite laiendamine hooldustööde kaudu.</p>	<p>Hinnatakse hooldusplaani (vt plaan 5) välja toodud vaadete olemasolu ja seisukorda.</p>
4.1.	Olulised üksikpuud, puude read, grupid ja alad	<p>Ruumi väärtuslike üksikpuude, puude gruppide ja ridade arv ja seisukord.</p>	<p>Ruumis esineb olulisi puude gruppe, üksikpuid, ridasid.</p>	<p>Väärtuslike puud ja puude gruppe, ridasid on hooldatud ja säilitatud.</p>	<p>Hinnatakse väärtuslike üksikpuude ja puude gruppide, ridade seisukorda võrreldes 2021.a. seisuga.</p>
4.1.	Väärtuslik metsapark	<p>Metsapargi olemasolu.</p>	<p>Väärtusliku ja liigirikka metsapargi säilimine.</p>	<p>Metsapark kui väärtuslik osa pargist on säilinud.</p>	<p>Hinnatakse metsapargi seisukorda võrreldes 2021.a. seisuga.</p>
4.1.	Liigirikkus pargis	<p>Liigirikaste pargiosade olemasolu.</p>	<p>Väärtuslikud, kaitsealused liigid on määratud.</p>	<p>Viljandi Lossipargis olevad väärtuslikud liigid on teada, nende kasvukohtadega ja elutingimustega on arvestatud.</p>	<p>Hinnatakse Viljandi Lossipargi liigirikkust võrreldes 2021.a. seisuga.</p>
4.1.	Viljandi Lossipargi igapäevane kasutus	<p>Pargi avalik ja aktiivne kasutus.</p>	<p>Park on avalik, mõeldud kõigile kasutamiseks.</p>	<p>Tagatud on pargiruumi ligipääsetavus, ohutus ja avatus.</p>	<p>Hinnatakse, kas pargiruum on avalikult ligipääsetav, ohutu ning aktiivses kasutuses.</p>

GRAAFILINE MATERJAL

Plaan 1: Dendroloogiline hinnang

Plaan 2: Olemasolev olukord

Plaan 3: Väärtused

Plaan 4: Probleemid

Plaan 5: Hooldusplaan

LISAD

Lisa 1: Lähteülesanne, tehniline kirjeldus

Lisa 1. Tehniline kirjeldus

Alla lihthanke piirmäära riigihange „Lossipargi hoolduskava 2022-2031 koostamine“

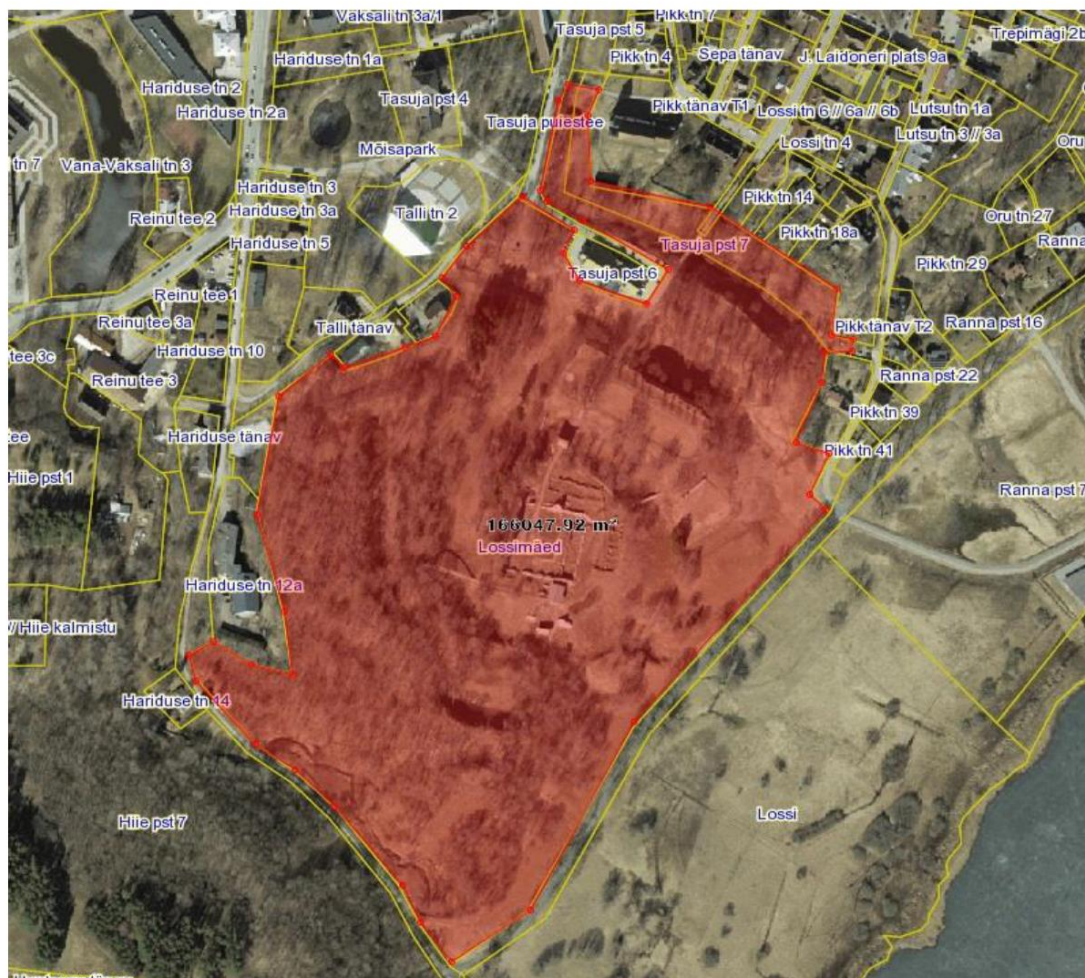
Tehniline kirjeldus

Hankija: Viljandi Linnavalitsus

Riigihange: Lossipargi hoolduskava 2022-2031 koostamine

Viljandi Lossipargi hoolduskava 2022-2031 eesmärk on sõnastada Viljandi Lossipargi (vt Joonis 1) hooldusperioodi eesmärgid ning tegevuskava, mis on aluseks hooldustööde planeerimisel, tegemisel ja rahastamisel.

Töö mahtu kuulub ka koostatavale hoolduskavale muinsuskaitse- ja keskkonnaameti kooskõlastuse saamise korraldamine.

Joonis 1. Viljandi Lossipargi ala.

Hoolduskava koostamise metoodika aluseks võtta Keskkonnaameti "Pargi hoolduskava koostamise juhend", vajadusel metoodikat muuta või täiendada, seda eelnevalt tellijaga kooskõlastades.

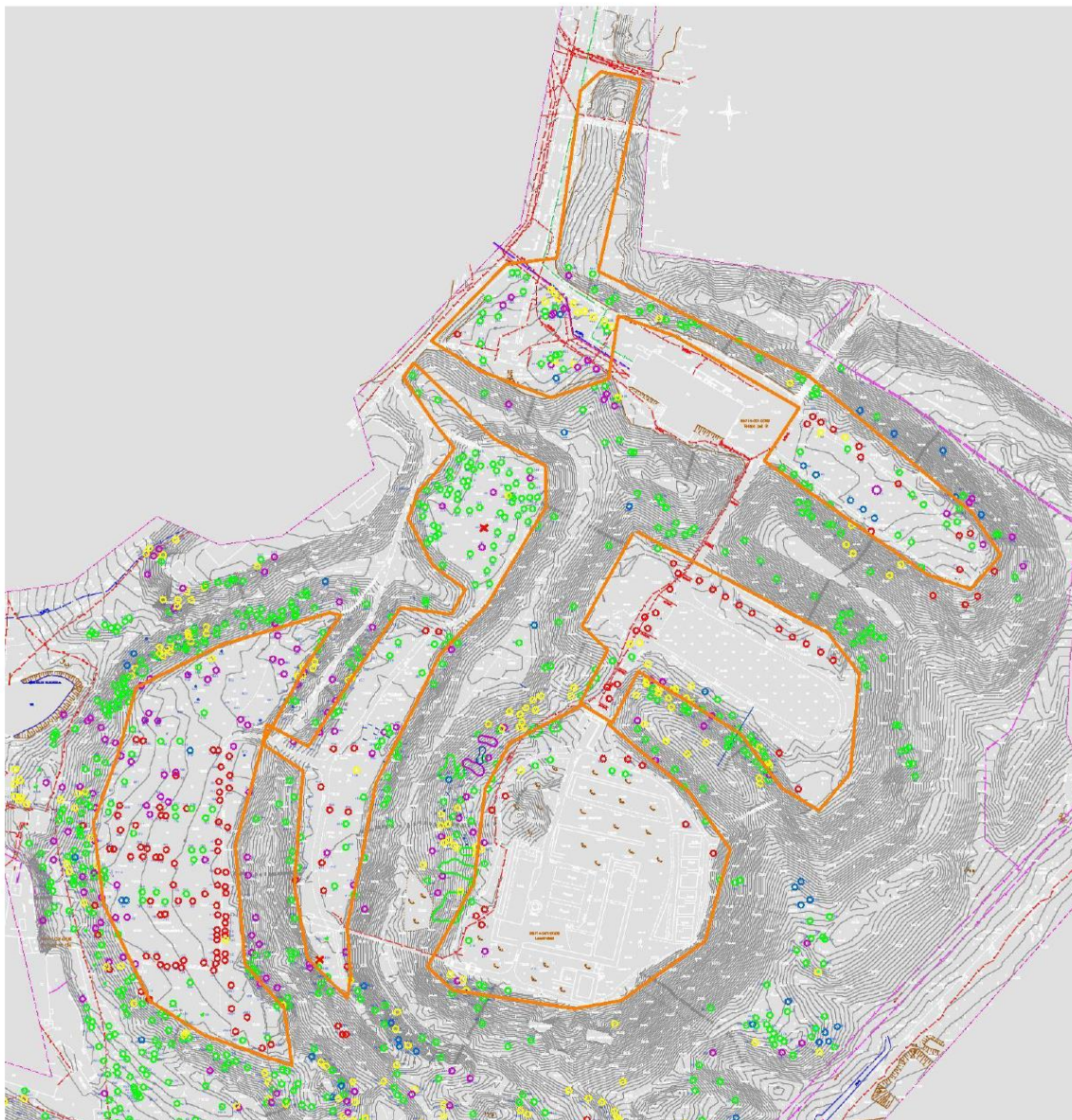
Alla lihthanke piirmäära riigihange „Lossipargi hoolduskava 2022-2031 koostamine“

Hoolduskava peab üldjoontes sisaldama:

- maastikuanalüüsi ja pargi kasutuse analüüsi,
- kirjeldama väärtused, probleemid ja eesmärgid,
- kirjeldama hooldustegevused, nende prioriteetid ja tööde mahud,
- tegevuskava koos ajakavaga ja eeldatava eelarvega.

Geodeetilise alusplaan ja dendroloogiline inventuuri on tehtud 2011. aastal koostatud Lossipargi rekonstrueerimisprojekti käigus. Alusplaan on koostatud enne rekonstrueerimisprojekti alusel teede rekonstrueerimist, valgustuse rajamist, pinkide-prügikastide paigaldamist ning asendusistutusi. Samuti on vahepeal mõned nõlvad lihkunud ning nende osas on toimunud nõlvakindlustustöid. Kuna muudatused ei ole ulatuslikud ja hoolduskava koostamise jaoks määravad siis uut geolust ei ole vaja tellida.

Kogu alale uut dendrohinnangut ei ole vaja koostada. Vajalik on korrigeerimine eemaldatud puude osas ning dendrohinnangu uuendamine käidavamates kohtades (vt Joonis 2).

Joonis 2. Dendrohinnangu uuendust vajavad alad (oranžiga piiritletud).

Alla lihthanke piirmäärä riigihange „Lossipargi hoolduskava 2022-2031 koostamine“

Taustainfo:

Viljandi Lossipark asub Viljandi kesklinnas, Viljandi järve ürgoru servas. Park kuulub Viljandi vanalinna muinsuskaitsealale, Viljandi maastikukaitseala koosseisu, samuti on looduskaitsealune park. Park ümbritseb Pärimusmuusika Aita, vahetusse lähedusse jäävad Viljandi lauluväljak, Viljandi Jaani kirik, Vabaduse väljak, rekonstrueeritav mõis koos mõisapargiga ja Viljandi vanalinn.

Park on väga reljeefne (ordulinnuse vallikraavid), koosneb aktiivselt kasutatavast osast (I ja II Kirsimägi, Kaevumägi, Jalutuspark ja Mõttetarga park) ning vähem kasutatavatest vallikraavidest ja metsasest osast. Pargist avanevad vaated Viljandi järvele ja ürgorule.

Pargile koostati 2011 rekonstrueerimisprojekt, mis osaliselt teostati (I ja II Kirsimäe ning Jalutuspargi teede rekonstrueerimine, valgustuse rajamine, pinkide ja prügikastide paigaldamine ning vallikraavi nõlvade, Jalutuspargi ja Mõttetarga pargi täiendusistutused). Rekonstrueerimisprojekti koosseisu kuulus ka väikesemahuline pargi hoolduskava.

Viljandi Lossipargis asuvad:

- muinsuskaitsealused Viljandi ordulinnuse varemed ja vallikraavid,
- looduskaitse üksikobjekt Talli tn liivakivipaljand,
- Kaevumäe lava ja publikuala koos pinkidega,
- jalutusteed ja rajad nende ääres olevate pinkide ja prügikastidega,
- Johan Laidoneri ratsamonument.

Parki kasutatakse:

- aktiivselt jalutamiseks ja puhkealana,
- suurürituste (Viljandi Pärimusmuusika Festival, Viljandi Hansapäevad, Keskaja päevad jne) korraldamiseks,
- kontsertide korraldamiseks,
- lammaste karjatamiseks.

Lisa 2: Dendroloogilise hinnangu tabel

Lisa 2: Koostöö ja kooskõlastused

RE: [VÄLJAST] Viljandi lossipargi hoolduskava 2022-2031

From Anne Kivi on 2021-11-19 10:40

Detailid

Tere

Meie maastikuarhitekt juba suhtles Teiega ja ootan tagasi digiallkirjaga varianti kooskõlastuse vormistamiseks

Töö on põhjalik ja sisutihe.

- 1) Hoolduskavaga antakse ettepanekud ja suunised (lisada „suunised“ juurde) töös käsitletava ala edaspidiseks hoolduseks.
- 2) Muinsuskaitseameti kirjaliku loata on mälestisel ja selle kaitsevööndis keelatud ehitamine, haljastus- ja raietööd. Siia võiks lisada muinsuskaitseadusest tulenev(ad) paragrahv(id). Looduskaitseadusele on korralikult viidatud.
- 3) Lk 7, jaotada eraldi loeteluna alal mälestised ja teise loeteluna kontaktis olevad mälestised.

Loomade karjatamine võiks piirduda lammastega. Veised võivad osutada raskekaalulisteks ja tekitada nõlvadele sügavad rajad

Lugupidamisega

Anne Kivi
Viljandimaa nõunik
Muinsuskaitseamet
4333925
Anne.Kivi@muinsuskaitseamet.ee
<http://www.muinas.ee>
Pikk tn 2 10123 Tallinn, Eesti

-----Original Message-----

From: Valdeko Lukken [mailto:valdeko@mab.ee]
Sent: Monday, November 15, 2021 1:09 AM
To: MKA info <info@muinsuskaitseamet.ee>; Anne Kivi <Anne.Kivi@muinsuskaitseamet.ee>
Subject: [VÄLJAST] Viljandi lossipargi hoolduskava 2022-2031

Tere!

Saadan kooskõlastamiseks Viljandi lossipargi hoolduskava 2022-2031.

Töö asub lingil:

https://www.mab.ee/Viljandi_lossipark_HK.html

ja digikonteiner asub lingil:

www.mab.ee/Viljandi_lossipargi_hoolduskava_2022-2031.asice

KESKKONNAAMET

Valdeko Lukken
Maastikuarhitektuuri Büroo OÜ
valdeko@mab.ee

Teie 15.11.2021

Meie 14.12.2021 nr 7-9/21/23893-3

Viljandi Lossipargi hoolduskavast

Esitasite Keskkonnaametile seisukoha saamiseks uuendatud Viljandi lossipargi hoolduskava aastateks 2022 – 2031.

Viljandi lossipark jääb Viljandi maastikukaitsealale, mille tühks kaitse-eesmärgiks on kaitsta ja säilitada Viljandi lossiparki¹. Hoolduskavas käsitletav ala jääb Lossipargi piiranguvööndisse, mille kaitse-eesmärk on ajalooliselt kujunenud planeeringu, dendroloogiliselt, kultuurilooliselt, ökoloogiliselt, esteetiliselt ja puhkemajanduslikult väärtusliku puistu säilitamine koos edasise kasutamise ja arendamise suunamisega. Lossipargi piiranguvööndisse jääb looduse üksikobjektina Lossimägede paljand. Kaitsekorras käsitletakse vajaliku tegevusena maastikuvaadete avamiseks ja säilimiseks vajalikku puu- ja põõsarinde kujundamist ja harvendamist või raadamist kaitseala valitsejaga kooskõlastatud ulatuses². Lossipargis on vajaliku tegevuse kavandamisel aluseks hoolduskava.

Eelnevalt on lossipargi hooldust objektipõhiselt käsitletud töödes „Lossipargi haljastuse arengukava“ (Kaljundi, T., Viir, T. 2001), „Viljandi maastikukaitseala kaitsekorralduskava 2011–2020“ (Keskkonnaamet, 2010), „Viljandi lossipargi puistu dendroloogiline hinnang“ (Arhitektuurbüroo Järve ja Tuulik, 2011) ja „Eksperthinnang Viljandi lossimägede pargipuistu hooldamise kohta“ (MTÜ Eesti Arboristide Ühing, Järve, S. 2011). Viljandi maastikukaitseala kaitsekorralduskava alusel on koostatud analüüs kaitsekorralduskava toimumisest selle kehtivuse ajal (Viljandi linnavalitsus, 2021).

Lossipargi hoolduskavas käsitletud Mõttetarga pargiosa (Filosoofide puiestee) kasutavad pesitsuseks paljud linnuliigid, samuti on see käsitiivaliste elupaigaks ning kaitstava taimeliigi leiukohaks. Keskkonnaregistri andmetel jäävad alale alusel II kaitsekategooriasse kuuluva vahelmise lõokannuse³ (*Corydalis intermedia*) kasvukoht. Vaheline lõokannus on ohustatud haruldane taimeliik, mis kuulub tühtlasi Eesti Punase Raamatu (2008) ohukategooriasse EN (ohustatud). Liigi kasvukoha säilimist ohustab eelkõige tallamine, seega tuleb alal kavandatud raied teostada talvisel ajal pinnast kahjustamata ning niitmine alates jaanipäevast.

Valdavat osa lossipargist s.h Mõttetarga pargiosa, hõlmab II kaitsekategooriasse kuuluvate nahkhiirlaste suurkõrva (*Plecotus auritus*), veelendlase (*Myotis daubentonii*) ja põhja-nahkhiire⁴

¹ Vabariigi Valitsuse 27.05.2021 määrus nr 50 „Viljandi maastikukaitseala kaitse-eeskiri“ (edaspidi kaitse-eeskiri) § 1 lg 1 p 4, keskkonnaregistri kood KLO1000279

² kaitse-eeskiri § 9 lg 2

³ Vabariigi Valitsuse 20.05.2004 määrus nr 195 „I ja II kaitsekategooriana kaitse alla võetavate liikide loetelu“, keskkonnaregistri kood KLO9338742

⁴ keskkonnaregistri koodid vastavalt KLO9112883, KLO9112880, KLO9112879

Roheline 64 / 80010 Pärnu / Tel 662 5999 / Faks 680 7427 / e-post: info@keskkonnaamet.ee / www.keskkonnaamet.ee / Registrikood 70008658

(*Eptesicus nilssonii*) elupaik, Mõttetarga pargiossa jäävad III kaitsekategooriasse kuuluvate linnuliikide kodukaku (*Strix aluco*) ja väänkaela (*Jynx torquilla*) elupaigad⁵. **Kodukaku ja väänkaela** pesitsusperioodid algavad aprilli lõpus - mai alguses, pesakond püsib koos kuni augustikuuni. **Käsitüüvaliste** elupaiganõudlused on käsitletud nahkhiirlaste kaitse tegevuskavas⁶. Kuna loetletud liigid kasutavad pesitsuseks õõnsustega vanu puud, siis on need vajalik Mõttetarga pargialal ja teistes lossipargi osades säilitada kohtades, mis jäävad pargiteedest ohutusse kaugusesse.

Hoolduskava koostamisel on aluseks võetud pargi hoolduskava koostamise juhend (Nutt,N 2011). Dendroloogilise hinnangu koostamisel on kasutatud Tallinna Linnavalitsuse 03. 05 2006 määrust nr 34 „Puittaimestiku ja haljastuse inventeerimise kord“. Dendrohinnangu alusel on kogu Lossipargi ala ulatuses likvideeritavateks märgitud 132 puud. Hoolduskava alusel alustatakse dendrohinnangus põhjendatud puude paigapõhise likvideerimisega alates 2023 aastast. Puittaimestiku likvideerimine ja puude võra hooldus on igakordselt lubatud Keskkonnaameti nõusolekul⁷. Juhime tähelepanu, et looduslikult esinevate lindude häirimine ei ole pesitsusperioodil lubatud, seega on puude võra kujundamine ja puittaimestiku likvideerimine lubatud alates 01.08 – 14.03⁸. Juhime tähelepanu, et enne raiete teostamist tuleb puud Keskkonnaameti esindajaga üle vaadata. Tööd võib teostada 4 või 5 taseme kutsetunnistust omav arborist.

Keskkonnaamet on seisukohal, et aastateks 2022 – 2031 koostatud Viljandi lossipargi hoolduskavas on arvestatud alal esinevate kaitstavate liikide kasvukohtade ja elupaikade kaitsega, samuti lossipargi aktiivsest kasutusest tuleneva ja maastiku säilitamiseks vajalike hooldustöödega. Hoolduskava võib aluseks võtta pargihoolduse edaspidisel kavandamisel.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)
Märt Holtsmann
juhtivspetsialist
looduskasutuse osakond

Hille Lapp 510 1507
hille.lapp@keskkonnaamet.ee

⁵ keskkonnaministri 19.05.2004 määrus nr 51 „III kaitsekategooria liikide kaitse alla võtmine“, keskkonnaregistri koodid vastavalt KLO9114693) ja KLO9108238

⁶ kinnitatud Keskkonnaameti peadirektori 15.03.2017 käskkirjaga nr 1-1/17/150), „Nahkhiirlaste kaitse tegevuskava“

⁷ kaitse-eeskiri § 7

⁸ looduskaitseaduse § 55 lg 6¹ p 2

Lisa 3: Lossipargi hoolduskava 2011-2021 täitmise analüüs